

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE PENALE ȘI CRIMINOLOGIE APLICATĂ
CATEDRA ȘTIINȚE JURIDICE ȘI SECURITATE CRIMINOLOGICĂ

APROBAT
la ședința Catedrei
_____ 2014
Șef catedră,
V. Guțuleac, dr., prof. univ.

NOTE DE CURS
CRIMINALISTICĂ

Autor:
Chirilă Mihail,
lector universitar

Chișinău 2014

Tema 1. Criminalistica - știința investigării științifice a infracțiunilor

Noțiunea și obiectul de studiu al criminalisticii

Criminalistica este definită ca știința care elaborează și folosește un ansamblu de cunoștințe despre metodele, mijloacele tehnice și procedeele tactice destinate descoperirii, cercetării infracțiunilor, identificării persoanelor implicate în săvârșirea lor și prevenirii faptelor antisociale.

Obiectul de studiu al criminalisticii reiese cu claritate din definiție, anume studiul mijloacelor tehnice și metodelor tactice de investigare a faptelor prevăzute de legea penală.

Principiile criminalisticii

De relevant că fiind subordonată procesului penal și contribuind la realizarea sarcinilor acestuia, criminalistica se bazează pe principiile dreptului procesual penal. Prin urmare, sistemul principiilor fundamentale ale criminalisticii include principii de drept procesual penal interpretate în accepțiunea criminalistică, dar și unele principii proprii acestei discipline, ca, spre exemplu, principiul operativității, al planificării activităților criminalistice, al celui privind aplicarea formei deductive și inductive de cercetare a faptelor penale.

Principiul legalității – este prevăzut de art.2 al Codul penal și art.2 al Codului de procedură penală. Conform acestui principiu întreaga activitate de investigare a infracțiunilor se desfășoară cu stricta respectare a prevederilor legale.

Principiul aflării adevărului - este prevăzut de art. 3 al Codului de procedură penală. Concluziile desprinse de către organele judiciare prin intermeniu probelor trebuie să reflecte cu exactitate realitatea obiectivă.

Principiul prezumției de nevinovăție. Orice persoană împotriva căreia a fost pornit un proces penal este prezumată a fi nevinovată pe tot parcursul acestuia.

Principiul existenței urmelor infracțiunii. Orice activitate ilicită a omului produce transformări și modificări produse la locul faptei sub forma urmelor.

Principiul identității. În centrul investigațiilor criminalistice se află identificarea persoanelor, obiectelor sau fenomenelor ce se află în legătură causală cu faptele incriminate prin legea penală.

Principiul operativității în efectuarea activității de urmărire penală - presupune constatarea la timp și în mod complet a faptelor prevăzute de legea penală, și idetnificarea infractorilor.

Sarcinile criminalisticii

În prezent, atât sub aspect teoretic, cât și sub aspect practic sunt confirmate următoarele sarcini ale științei criminalistice:

- Studierea practicii infracționale;
- Studierea legităților creării urmelor infracțiunilor și elaborarea, în baza cunoașterii acestor legități, a mijloacelor și metodelor adecvate de cercetare criminalistică;
- Studierea și adaptarea la necesitățile practicii de investigare criminalistică a realizărilor altor științe, cu preponderență a celor naturale - fizica, chimia, biologia, matematica, cibernetica etc, metodele cărora reprezintă fundamentul științific a multor recomandări și mijloace de cercetare criminalistică;
- Analiza practicii de investigare a faptelor penale în vederea elaborării unor noi metode tactice de organizare și efectuare a acțiunilor procesuale, necesare stabilirii adevărului într-un proces penal;
- Elaborarea mijloacelor tehnice și a metodelor privind aplicarea lor în activitatea operativă de prevenire și curmare a infracțiunilor;
- Elaborarea mijloacelor tehnice și a principiilor și tehnologiilor efectuării expertizelor criminalistice și a constatărilor tehnico-științifice;
- Comunicarea prin instruire și publicitate a celor mai impresionante realizări ale criminalisticii, precum și a practicii înaintate în domeniul investigației infracțiunilor.

Sistemul criminalisticii

Criminalistica este împărțită în trei mari părți, fiecare cu specificul său, anume:

- Tehnica criminalistică;
- Tactica criminalistică;
- Metodologia (metodica) criminalistică.

Actualmente criminalistica se prezintă ca un sistem de metode tehnico-științifice, tactice și metodice, întrunite în compartimentele enunțate, anticipate de anumite elemente introductive și de metodologie criminalistică.

Tehnica criminalistică, după cum arată și numele, studiază mijloacele tehnice folosite de organele judiciare în căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea și ridicarea urmelor, în analiza și interpretarea acestora la fața locului sau în laborator.

Tactica criminalistică reprezintă un ansamblu de reguli, de metode tactice utilizate de organele judiciare în efectuarea unor acte procedurale în vederea obținerii maximumului de rezultate – în limitele legii – din efectuarea acestora. Astfel există reguli tactice pentru ascultarea persoanelor participante în procesul penal (persoana vătămată, învinuitul / inculpatul, martorul), dar, în egală măsură, pentru efectuarea altor acte procesuale penale: prezentarea pentru recunoaștere, confruntarea, cercetarea la fața locului, percheziția, reconstituirea ș.a.

Metodologia criminalistică își propune ca, pe baza mijloacelor tehnice și a regulilor tactice generale, să surprindă specificul investigării diferitelor tipuri de infracțiuni contribuind la specializarea organelor de cercetare penală în soluționarea anumitor categorii de fapte. Astfel, există o metodologie a investigării accidentelor de trafic rutier, există o metodologie a investigării faptelor cauzatoare de moarte violentă, a accidentelor de muncă, a infracțiunilor la regimul bancar, vamal ș.a.

Metodele criminalisticii

Noțiunea de «metodă criminalistică» poate fi definită ca o totalitate de acțiuni, operații și mijloace, inerente însușirii realității obiective, privind cercetarea infracțiunilor. La nivel practic, metodele criminalistice se prezintă în forma unor măsuri, operații și mijloace tehnico-științifice, aplicarea cărora asigură eficiența activității organelor judiciare în vederea investigării și prevenirii faptelor penale.

Savantul autohton, Igor Dolea, subliniază că în tot scenariul judiciar nucleul în jurul căruia se realizează activitatea procesuală este demnitatea umană.¹ De pe această poziție trebuie apreciată corectitudinea metodelor criminalistice. Nu pot fi admise ca fiind amurale și deci nelegitime metodele bazate pe violență inclusiv psihică, înșelăciune, amenințare și șantaj.

Unii autori clasifică metodele discutate în două-trei, alții în șapte-opt categorii². Unul și același fenomen, de exemplu, studierea și generalizarea experienței judiciar-penale, e prezentat diferit de către autori: fie ca obiect de aplicare a metodelor criminalisticii³, fie ca metodă criminalistică de investigare⁴, fie ca sursă informativă.⁵

Totodată, o asemenea analiză a opiniilor demonstrează, aceasta confirmându-se și în practica judiciară, că atât la nivel teoretic, cât și la cel utilitar, se folosesc trei categorii de metode: *general științifice*, *particular științifice* și *speciale*.

Metodele general științifice sunt specifice tuturor formelor de activitate umană, fiind folosite cu prisosință în cercetările criminalistice. Acestea sunt:

- 1) *Metoda observației*;
- 2) *Metoda măsurării*;

¹ Ig. Dolea, Drepturile persoanei în probatoriul penal. Chișinău, 2009, p.45.

² C. Suci, *Criminalistica*, București, 1972, p. 6-7; E. Stancu, *Investigarea științifică a Infracțiunilor*, partea I, București, 1986, p. 17.

³ I. Angheliescu, I. Constantin și L. Coman, *Definiția, obiectul și metodele de studiu ale criminalisticii, în Tratat practic de criminalistică*, vol. I, București, 1976, p. 16.

⁴ С. П. Митричев, *Криминалистика*, Москва, 1963, p. 16.

⁵ В. П. Колмаков, *Введение в курс науки советской криминалистики*, Одесса, 1973, p. 27.

- 3) *Metoda experimentală;*
- 4) *Metoda modelării;*
- 5) *Metoda comparatiei;*
- 6) *Metoda descrierii.*

Categoria a doua de metode, frecvent aplicate în criminalistică, constituie cele particulare științifice. Fiind în marea majoritate preluate în direct sau prin adaptare la specificul cercetărilor criminalistice din diverse ramuri ale științelor naturale, metodele din această categorie sunt atestate sub diverse denumiri, de exemplu «metode fizice»⁶, «metode de ramură»⁷, «metode adaptate la specificul criminalisticii»⁸, «metode științifice și tehnice»⁹. În toate cazurile însă se au în vedere, în primul rând, metodele fizice sau fizico-chimice, matematice și antropologice.

1. *Metode fizice sau fizico-chimice.* Dintre multiplele metode fizice și fizico-chimice uzuale în cercetările criminalistice menționăm următoarele:

- *Metoda optică;*
- *Metoda palpării;*
- *Metoda efectului de luminiscentă;*
- *Metoda convertizării electrono-optice;*
- *Metoda difuzo-copiativă prin contact;*

2. *Metode matematice;*

3. *Metode antropologice.*

Categoria a treia constituie, după cum anticipam, metode speciale criminalistice, denumite de unii autori «metode de examinare proprii criminalisticii»¹⁰, care pot fi încadrate în patru subgrupuri, după cum urmează:

a) metodele tehnico-criminalistice destinate descoperirii, fixării și ridicării urmelor materiale ale infracțiunii, desfășurării evidenței criminalistice și măsurilor de protejare a valorilor sociale de atenție criminale ca, spre exemplu, metodele fotografiei de fixare, aplicate în cadrul cercetării la locul faptei sau în alte împrejurări, de relevare și ridicare a urmelor invizibile de mâini, a celor create de instrumente sau în urma tragerii din arma de foc, cele vizând prevenirea furturilor, traficurilor de

stupefiante etc¹¹;

b) metodele expertizelor criminalistice (grafoscopice, traseologice, balistice) și a acitivității specialiștilor abilitați să efectueze constatări tehnico-științifice.

c) metodele tactice de organizare și desfășurare a acțiunilor procesuale, a cercetării la fața locului percheziției etc. metodele de cercetare a anumitor categorii de infracțiuni cunoscute și sub denumirea de metodici particulare de cercetare penală.

Metodele speciale criminalistice se subdivid în cele aplicate în cercetările științifice, cum ar fi generalizarea practicii înaintate, studierea și adaptarea realizărilor altor științe la specificul activităților criminalistice, analiza și evidența modalităților de săvârșire a actelor antisociale și cele destinate să deservească practica judiciară etc.

Locul criminalisticii în sistemul științelor juridice, judiciare, tehnice și naturale

Știința criminalisticii are strânse legături atât cu științele juridice (penale) cât și cu cele nejuridice, fie că vorbim de științe exacte (matematică, fizică, chimie ș.a.) ori de științe umaniste (psihologie, logică ș.a.).

Conexiunea criminalisticii cu dreptul penal;

Conexiunea criminalisticii cu dreptul procesual penal;

Conexiunea criminalisticii cu criminologia;

⁶ C. Suci, *Criminalistica*, București, 1972, p. 92.

⁷ А. Эйсман, Система методов исследования применяемых в криминалистике, в Вопросы криминалистической методологии, тактики и методики расследования, Moscova, 1973, p.11

⁸ E. Stancu, *Investigarea științifică a infracțiunilor. Partea 1*, București, 1986, p. 17.

⁹ И. Пантелеев, Криминалистика, Moscova, 1982, p. 29.

¹⁰ E. Stancu, *Investigarea științifică a infracțiunilor, partea I*, București, 1986, p. 19.

¹¹ Р. Белкин. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Moscova, 1987, p.116.

Conexiunea criminalisticii cu medicină legală;
Conexiunea criminalisticii cu psihologia judiciară;
Conexiunea criminalisticii cu fizica;
Conexiunea criminalisticii cu chimia;
Conexiunea criminalisticii cu biologia și anatomia.

Tema 2. Identificarea criminalistică

Noțiunea și importanța identificării criminalistice

Identificarea reprezintă activitatea de cercetare a obiectelor, ființelor sau fenomenelor prin care se stabilesc însușirile comune ale acestora dar și deosebiriile dintre ele, pe baza acestor trăsături fiind împărțite în tipuri, grupe și subgrupe, scopul fiind acela de a stabili pentru fiecare entitate în parte elementele de specificitate.

Premisele științifice ale identificării criminalistice

În accepție dialectică, identitatea constituie proprietatea ființelor și obiectelor de a se manifesta individual, de a-și demonstra prin proprietățile și caracteristicile lor egalitatea cu ele înseși și concomitent, deosebirea de tot ce le înconjoară. Așa cum se subliniază în literatura criminalistică, identitatea «concentrează în sine toate proprietățile și însușirile unui obiect, fenomen sau ființă și prin aceasta le deosebește de orice alt obiect, fenomen sau ființă»¹².

Identitatea obiectelor materiale nu este contradictorie conceptului dialectic despre mișcarea universală și continuă a materiei, evoluției inerente a tuturor lucrurilor, ființelor sau a fenomenelor reale. Dialectica afirmă sistemul *universal de echilibru*, potrivit căruia schimbările lente cantitative nu afectează considerabil proprietățile calitative ale obiectelor materiale, acestea, păstrându-și caracteristicile individuale, rămân relativ stabile.

Principiile identificării criminalistice

Principiul identității. În stabilirea identității se va avea în vedere atât identitatea cu sine cât și deosebirea de orice este altul, stabilindu-se atât identitatea cât și neidentitatea.

Principiul delimitării obiectelor identificării criminalistice în obiecte scop și obiecte mijloc al identificării. Obiectul scop al identificării este un obiect material care se află în legătură cauzală cu fapta ilicită. Obiectul mijloc de identificare îl reprezintă urmele obiectului scop, precum și modelele de comparație.

Principiul stabilității relative a caracteristicilor de identificare. Identitatea unei persoane sau a unui obiect poate fi determinată în măsura în care urmele create în câmpul infracțional reflectă caracteristicile sale esențiale.

Principiul dinamicii caracteristicilor de identificare și a interdependenței cauzale. Realitatea obiectivă este reprezentată de dinamicitatea sistemelor materiale care se află în continuă interacțiune, schimbare și transformare.

Obiectele identificării criminalistice

Identificarea criminalistică nu trebuie confundată cu studiul judiciar. Fiind subordonată procesului de probațiune, ea reprezintă un mijloc, o modalitate științifică a acestuia și deci nu poate fi extinsă asupra împrejurărilor de timp și spațiale, a altor elemente de fapt, a căror stabilire reclamă alte forme de investigare decât cele ale identificării criminalistice.

După cum s-a menționat, identificarea criminalistică constă în stabilirea identității unei ființe sau a unui obiect material cauzal legate de acțiunea ilicită. Ea este posibilă numai atunci când obiectul identificării posedă caracteristici ce îl deosebesc de celelalte, îl individualizează. Rezultă deci că *obiectele propriu-zise*, pe de o parte, și *caracteristicile* prin care acestea își manifestă individualitatea, pe de altă parte, constituie elemente de bază ale identificării criminalistice.

¹² L. Ionescu, D. Sandu. Identificarea criminalistică, București, 1990, p. 50.

De asemenea, nu sunt obiecte de identificare însușirile și stările obiectelor materiale. Acestea reprezintă calitatea obiectelor și îndeplinesc un rol deosebit în procesul de identificare - individualizează obiectul și, totodată, îl deosebește de altele.

Pornind de la cele menționate și ținând cont de datele practicii judiciare, putem afirma că obiectele identificării criminalistice sunt:

- a) persoanele participante sau implicate în activitatea infracțională;
- b) cadavrele și resturile oaselor craniene ale acestora;
- c) lucrurile, uneltele, utilajele și mecanismele care contribuie la soluționarea justă a cauzei;
- d) obiectele și substanțele folosite la săvârșirea actului penal;
- e) animalele.

Cu excepția cazurilor reconstituirii unui întreg după părțile componente, identificarea criminalistică presupune întotdeauna prezența a patru categorii de obiecte: a celor ce urmează a fi identificate, cunoscute sub denumirea de *obiecte de identificat*; a celor sub formă de reflectări ale obiectului de identificat, nominalizate *obiecte identificatoare*; a celor suspecte ca fiind obiecte de identificat, denumite *de verificat*; a celor cunoscute în criminalistică sub denumirea de *modele de comparație* sau modele-tip de comparație.

Obiecte de identificat pot fi persoanele vii, cadavrele, animalele și tot felul de obiecte inanimate, caracteristicile cărora se examinează în vederea identificării lor. Deoarece determinarea obiectelor menționate constituie scopul cercetării, acestea se numesc și obiecte-scop.

Obiecte identificatoare sunt reflectările obiectelor de identificat sub forma reflectărilor memoriale sau material-fixate (urme, înscriseri, imprimări, amprente etc), care reproduc caracteristicile obiectului de identificat și pe baza cărora se realizează identificarea. Având în vedere rolul acestor obiecte de a servi la identificarea obiectelor de identificat, ele se numesc și obiecte-mijloc. Apariția obiectelor identificatoare este, de regulă, legată cauzal de fapta săvârșită și deci ele se înscriu în cadrul obiectelor-probe materiale.

Obiecte de verificat sunt cele presupuse a fi creat reflectări materiale, printre care se află și obiectul de identificat. De exemplu, în cazul când la locul comiterii faptei au fost descoperite urme de spargere, instrumentul care s-a folosit în acest scop va fi obiectul de identificat; urmele depistate servesc la identificarea acestuia și deci se vor manifesta ca obiecte identificatoare, iar instrumentele ridicate prin percheziție sau alte acțiuni procesuale fiind doar prezumate a fi utilizate de făptuitor, constituie obiecte de verificat.

Dacă obiectele de verificat nu pot fi examinate nemijlocit din cauza imposibilității sau a iraționalității prezentării acestora, se apelează la *modele de comparație* (reflectări de obiecte verificate) prelevate de organul judiciar în ordinea prevăzută de legislația în vigoare (art.154-156 Cod.proc.pen.), dar și conform anumitor reguli tactice.

Genurile identificării criminalistice

După natura lor, reflectările cu semnificație de identificare criminalistică se împart în două grupe: în formă de reflectări memoriale și material-fixate. Aceste două tipuri de reflectări - memorială și material-fixată - determină două genuri de identificare criminalistică: identificarea ființelor și obiectelor materiale după *reflectările senzoriale* și identificarea acestora pe baza *reflectărilor material-fixate*.

Etapele identificării criminalistice

Identificarea este o activitate complexă care are drept scop stabilirea identității. Ea este realizată de regulă de către expertul criminalist (într-o expertiză criminalistică) or de către specialistul poliției judiciare (în cuprinsul unui Raport de constatare tehnică). Procesul de identificare prin relevarea acelor trăsături generale și particulare ale obiectului căutat (obiectul de identificat) se face de la general la particular și presupune în principal examinarea urmelor lăsate de aceste obiecte.

Însuși procesul de cercetare în vederea identificării criminalistice se realizează în patru etape.

Etapă întâi este cea de *examinare prealabilă a materialelor prezentate*, fiind consacrată însușirii de către expert a problemelor ce necesită soluționare prin intermediul expertizei, verificării stării și suficienței materialelor propuse spre examinare, împrejurările cauzei cu prilejul cercetării căreia s-a dispus expertiza. În acest scop, expertul ia cunoștință de ordonanța organului de urmărire penală sau de decizia instanței judiciare privind dispunerea expertizei, efectuează un studiu general al tuturor materialelor prezentate.

În toate celelalte cazuri el va determina necesitățile tehnice de examinare, urmând să procedeze la următoarea etapă (a doua) *examinarea intrinsecă sau separată* a obiectelor identificării criminalistice, care constă în studierea separată a materialului în litigiu și a celui de comparație în scopul evidențierii caracteristicilor identificatoare proprii fiecăruia. Metoda de bază folosită în acest caz este analiza prin care se depistează și descrie caracteristicile obiectului, începând cu cele generale și continuând cu cele individuale. Se iau în considerare, firește, caracteristicile identificatoare, adică cele esențiale, constante și specifice ale obiectelor supuse studiului.

Examinarea comparativă constă în confruntarea obiectelor în litigiu, fie direct cu obiectele de verificat, fie cu modelele acestora, în vederea stabilirii coincidenței sau deosebirii caracteristicilor evidențiate.

Examinarea comparativă se realizează prin *juxtapunere*, când obiectele sau reflectările lor fotografice se analizează fiind introduse într-un câmp vizual unic, sau prin *suprapunerea* imaginilor fotografice a obiectelor comparate în vederea determinării concordanței caracteristicilor morfologice. În practica expertizei criminalistice se folosesc diverse varietăți ale procedurilor menționate, cum ar fi: îmbinarea caracteristicilor liniare, proiectarea concomitentă pe același ecran a imaginilor obiectelor comparate ș.a.

La etapa finală expertul apreciază rezultatele examinării comparative și formulează concluziile. Pentru a decide identitatea sau absența acesteia este obligatorie verificarea elementelor caracteristice coincidente, de asemenea și a celor care diferă.

Metodologia identificării presupune două etape obligatorii:

1. Etapa *examinării separate* a obiectului purtător de urme;
2. Etapa *examinării comparative* a urmelor.

În cadrul *examinării separate* specialistul va analiza obiectele purtătoare de urme în mod individual, separat, încercând a afla cât mai multe detalii utile identificării. Astfel, din analiza separată a proiectilului (glonț) extras din corpul victimei se poate afla calibrul acestuia, materialul din care este fabricat, dacă s-a folosit o armă cu țeavă ghintuită, dacă este de producție internă sau externă ș.a.

În cadrul *examinării comparative* se vor analiza concomitent atât urma găsită la fața locului cât și urma obținută în condiții de laborator de la obiectul suspectat a fi creat prima urmă, scopul fiind acela de a stabili *nu* dacă urmele sunt identice, ci dacă obiectul care a creat acele urme este unul și același.

Examinarea comparativă cunoaște trei modalități: *procedeul confruntării*, *procedeul juxtapunerii* și *procedeul suprapunerii*.

Stabilirea întregului după părțile componente - variantă a identificării criminalistice

Conținutul raportului de expertiză

La finalul operațiunii de identificare specialistul poate formula trei categorii de concluzii:

- concluzii de certitudine;
- concluzii de probabilitate;
- concluzii de imposibilitate.

Concluziile categorice pozitive confirmă identitatea, cum ar fi, de exemplu, «amprenta digitală descoperită la fața locului a fost lăsată de degetul mare al mâinii drepte a numitului C».

Concluziile categorice negative contestă, exclud identitatea. Ele pot fi formulate astfel: «amprenta digitală descoperită la fața locului a fost lăsată nu de numitul C, ci de o altă persoană»;

În situația în care stabilirea sau neafirmarea identității este imposibilă din cauza informabilității scăzute a obiectelor identificatoare, precum și din cauza inexistenței metodelor

științifice adecvate, expertul recurge la formularea *concluziilor privind imposibilitatea* elucidării problemei privind identitatea.

Concluzia de imposibilitate a soluționării problemei explică faptul că din diferite considerente nu se poate stabili identitatea. Atare concluzie nu trebuie confundată cu cea categorică negativă, prin care identitatea se exclude.

Vizavi de concluziile categorice pozitive, negative și de imposibilitate, în literatura de specialitate sunt propagate amply și *concluziile probabile sau de probabilitate*.¹³

Tema 3. Tehnica criminalistică

Noțiunea și importanța tehnicii criminalistice

Actualmente tehnica criminalistică reprezintă un sistem argumentat științific de mijloace tehnice și metode privind utilizarea lor de către organele cu funcții de urmărire penală, precum și de către experți, în vederea descoperirii, examinării și administrării probelor necesare pentru stabilirea adevărului în procesul judiciar, în scopul descoperirii și prevenirii infracțiunilor.¹⁴

Bazele științifice ale tehnicii criminalistice

Clasificarea tehnicii criminalistice

Mijloacele tehnico-științifice de care dispune practica criminalistică pot fi clasificate după diferite criterii. Astfel, după proveniența lor, deosebim mijloace și metode fizice, chimice, biologice; după natura lor - aparate, dispozitive, utilaje, instrumente, materiale; după destinația funcțională - fotografice, acustice, mecanice, de modelare și transferare a urmelor, de căutare a obiectelor ascunse sau greu perceptibile; auxiliare - instrumente, rechizite pentru scris, pentru desenul grafic, articole de ambalare etc.¹⁵

Fără a pune la îndoială însemnătatea clasificărilor menționate considerăm că, practic, mai rezonabilă este clasificarea mijloacelor tehnico-științifice criminalistice după scopul preconizat prin folosirea lor¹⁶. Potrivit acestui criteriu, mijloacele tehnico-științifice în discuție se împart în trei categorii: *de prevenire a faptelor ilicite; folosite în activitatea de urmărire penală în vederea descoperirii, fixării și ridicării probelor și ale expertizei criminalistice*.

Mijloacele tehnico-științifice menite organelor de urmărire penală sunt cuprinse în *truse criminalistice portative, complete speciale și laboratoare criminalistice mobile*.

Trusele portabile se împart în universale, destinate cercetării la fața locului și efectuării altor acțiuni procesuale, în special, a percheziției, prezentării pentru recunoaștere, experimentului și reconstituirea faptei; și, specializate pentru efectuarea unor operații tehnico-științifice aparte.

Organele de urmărire penală sunt dotate cu truse cu destinație specială cum ar fi, spre exemplu, cele destinate testării substanțelor narcotice sau în formă de anexe la trusele universale propriu-zise. În atare formă se prezintă trusele fotografice, completul de substanțe necesare relevării amprentelor digitale ș.a.

Aportul tehnicii criminalistice la elaborarea metodelor și mijloacelor de descoperire și prevenire a infracțiunilor

Tehnica criminalistică de câmp

Trusele criminalistice specializate se clasifică în funcție de destinația lor în:

Trusa pentru testarea stupefiantelor, în care se găsesc tuburi cu reactive ce permit identificarea unor substanțe stupefiante, printre care hașiș, marijuana, LSD, substanțe din grupa opiaceelor, amfetaminelor etc. Testarea se realizează prin introducerea unei cantități din

¹³ Dicționar de criminalistică, București, 1984, p. 44; Lucian Ionescu, D. Sandu, Identificarea criminalistică, București, 1990, p. 199; А.Винберг. Криминалистическая экспертиза в советском уголовном процессе, Moscova, 1956, p. 129; В. Е. Колдин. Идентификация и ее роль в установлении истины по уголовным делам, Moscova, 1969, p. 109; В. Ф. Орлова, Теория судебно-почерковедческой идентификации, Moscova, 1973, p. 291.

¹⁴ A se vedea: А. Н. Селиванов. Советская криминалистика (система понятий), Moscova, 1982, p.61; Dicționar de criminalistică, București, 1984, p. 127.

¹⁵ В. И. Гончаренко. Научно-технические средства в следственной практике, Kiev, 1984, p.П.

¹⁶ I. Mircea. Criminalistica, Iași, 1992, p. 14.

substanța suspectă într-un tub de cauciuc sau plastic ce conține fiola cu reactiv. Prin presarea pereților tubului se sparge fiola, reactivul intrând în reacție cu substanța de identificat. Tipul stupefiantului se determină în funcție de modul de colorare a reactivului.

Trusa pentru marcarea unor obiecte cu substanțe fluorescente sau chimice, în scopul prevenirii sau descoperirii unor infracțiuni. Frecvent sefolosește în descoperirea sustragerilor. De asemenea poate fi folosită în surprinderea în flagrant și în infracțiuni de genul luării de mită, șantajului ș.a. Trusa mai conține în afara flacoanelor cu substanțe de marcarea (aflăte sub formă de prafuri, de lichide, sau unguente), și instrumente, dintre care amintim pensulele, mojarul de porțelan, pulverizatorul, cilindrul gradat, mănușile chirurgicale, precum și un detector cu radiații ultraviolete.

Trusa pentru relevarea urmelor pepilare latente cu radiație de tip laser, portabilă și astfel concepută încât să asigure atât descoperirea urmelor, cât și fixarea lor fotografică, în condiții de mare acuratețe.

Alte categorii de truse cu destinație specială. În dotarea unităților Ministerului de Interne se mai găsesc truse destinate cercetării accidentelor de circulație, cercetării exploziilor și incendiilor inclusiv truse pentru examinarea cadavrelor neidentificate, truse pentru cercetarea falsurilor în înscrisuri etc.¹

Laboratoarele criminalistice mobile au fost create din necesitatea majorării eficienței activităților de cercetare criminalistică pe baza aplicării operative pe teren a mijloacelor tehnico-științifice.

Practica activității de cercetare criminalistică a confirmat că dotarea organelor de urmărire penală cu asemenea laboratoare, exploatarea lor de către specialiști calificați, lărgeste considerabil sfera de aplicare pe teren a metodelor și mijloacelor științifice criminalistice, trecând de la operațiile de descoperire, fixare și ridicare, la cele de examinare în prealabil a urmelor și obiectelor – probe materiale.

Majoritatea laboratoarelor criminalistice mobile sunt instalate pe microbuse, autoturisme sau remorci speciale².

Laboratoarele moderne sunt dotate cu un șir de mijloace suplimentare de tehnică criminalistică, sunt înzestrate cu mijloace de legătură radiotelefonică, ceea ce asigură posibilitatea antrenării în activitatea de cercetare a anumitor forțe suplimentare, spre exemplu, a inspectoratului de circulație rutieră, a serviciului sectoral de poliție etc.

Tehnica criminalistică de examinare a urmelor și a altor mijloace materiale de probă

Analiza spectrală prin emisie

Se realizează prin excitarea mostrei în flacără, în arc electric sau în scânteie, aceasta din urmă asigurând cea mai înaltă temperatură de excitație (cca. 10 000°C). Metoda este destinată atât determinărilor calitative, cât și celor cantitative. În funcție de temperatura sursei și de nivelul de excitație, spectrele se pot manifesta în diverse domenii ale radiației electromagnetice, începând cu infraroșul și terminând cu ultravioletul.

Analiza spectrală prin absorbție este o metodă caracterizată printr-un înalt grad de sensibilitate, deseori superior analizei spectrale prin emisie. Este indispensabilă în analiza lichidelor (organice sau anorganice), a corpurilor amorfe, a cristalelor sau a unor probe ce conțin peste trei elemente chimice care se manifestă în același domeniu al spectrului.

Spectrofotometria în radiații infraroșii, ea reprezentând o metodă cu posibilități largi de investigare științifică și, în prezent, aproape de neînlocuit în analiza așa-numitelor urmematerie, de tipul urmelor de produse petroliere sau lubrifianti, a vopselelor și substanțelor dizolvante, cauciucurilor, produselor toxice, stupefiantelor etc.

Spectroscopia de absorbție atomică, care își găsește aplicație în expertiza urmelor de vopsea, de metale, de textile și de sol.

Spectroscopia în raze X, în care un loc particular îl deține difracția în radiații X. Este folosită cu succes la identificarea și studiul substanțelor cristaline sau ale unor combinații organice. Din multitudinea de urme descoperite și ridicate de la fața locului, unele, cum sunt, de exemplu, urmele de sol, de vopsea sau metale, pot fi supuse analizei Roentgen structurale.

Microanaliza spectrală cu excitație laser s-a impus recent în multe domenii ale științei (medicină, biologie, metalurgie, mineralogie) datorită posibilităților oferite de emisia de tip laser de a evapora părți de câteva zeci de micrometri dintr-o probă, realizându-se astfel o analiză spectrală de emisie. În criminalistică, metoda și-a găsit o aplicare imediată în cercetarea urmelor de metale.

Analiza prin luminescență. Examinarea prin luminescență se înscrie printre metodele utilizate curent în cercetările criminalistice, uneori chiar la fața locului, datorită simplității, rapidității și sensibilității sale. Utilitatea metodei rezidă și în faptul că necesită cantități sau concentrații foarte mici de substanță.

Tema 4. Fotografia judiciară

Noțiunea și importanța fotografiei judiciare

Fotografia judiciară reprezintă un complex de metode și procedee de fotografiere, aplicate în procesul cercetărilor criminalistice pentru descoperirea, fixarea și examinarea probelor materiale ale infracțiunii. În acest scop se folosesc mijloace fotografice aplicate în fotografia generală, dar și aparate și utilaje specializate cercetărilor criminalistice.

Fotografia digitală – cu o dezvoltare fără precedent în ultimii ani - înlocuiește într-o măsură din ce în ce mai mare fotografia clasică, inclusiv în activitatea organelor de urmărire penală, beneficiind de o serie de avantaje de necontestat:

- nu necesită laborator pentru dezvoltare, obținerea imaginilor în format digital fiind condiționată doar de existența unui computer și a unei imprimante color;
- posibilitatea de stocare este extrem de facilă, ocupând un loc de depozitare foarte mic (înregistrarea pe CD-uri, pe DVD-uri);
- calitatea imaginii nu se degradează în timp;
- imaginile pot fi cu ușurință prelucrate.

Cu toate acestea, fotografia clasică rămâne, deocamdată, în ușor avantaj în privința rezoluției imaginii, dar evoluția rapidă a tehnologiei ne îndreptățește a crede că în foarte scurt timp aceste diferențe vor dispărea.

Elemente de tehnica fotografică

Fotografia (fr. photographie, gr. *phos* - lumină, *graphein* - a scrie) constituie o metodă tehnică de reproducere prin proiectare și fixare pe materiale fotosensibile a imaginii luminoase a ființelor, obiectelor, fenomenelor materiale. Ea se bazează pe proprietatea radiațiilor electromagnetice, prin descompunerea halogenilor de argint din emulsia materialelor fotografice, de a genera imaginea latentă a obiectului de fotografiat. Prelucrarea materialelor fotografice cu substanțe revelatoare duce la reducerea cristalelor de argint și la crearea, în consecință, a imaginii vizibile negative, adică invers de poziția stânga — dreapta și de alb-negru a obiectului fotografiat. După fixarea, spălarea și uscarea negativului, acesta se copiază rezultând fotografia propriu-zisă.

Sistemul și sarcinile fotografiei judiciare

Ansamblul metodelor și procedeele fotografiei judiciare se divizează în două categorii: a) destinată fixării obiectelor de cercetare criminalistică așa cum sunt percepute la cercetarea locului faptei sau la efectuarea altor acte și activități de urmărire penală, și b) aplicată în condiții de laborator în vederea relevării urmelor imperceptibile ale infracțiunii, demonstrării examinărilor în desfășurare și a rezultatelor expertizei. Demarând de la scopul utilizării fotografiei, în criminalistică s-a conturat sistemul bipartit al fotografiei judiciare: *fotografia judiciară operativă* și *fotografia de examinare*, cunoscută și sub denumirea de fotografie a expertizei criminalistice.

Fotografia operativă se aplică, după cum se va vedea în continuare, în mod nemijlocit de către organul de urmărire penală în activitatea sa de descoperire și curmare a infracțiunilor. Fotografia de examinare este întrebuințată de către experți și specialiști criminaliști în legătură cu efectuarea examinărilor experuale criminalistice și a constatărilor tehnico - științifice.

Metodele fotografiei judiciare operative

Fotografia judiciară operativă reprezintă un ansamblu de metode și procedee privind aplicarea mijloacelor fotografice în procesul de cercetare la locul săvârșirii faptei și de efectuare a diverselor acte de urmărire penală pentru fixarea obiectelor examinate, înregistrarea, redarea unor secvențe și a rezultatelor obținute.

În corespundere cu aceste sarcini complexe, în criminalistică s-au formulat un șir de metode și procedee, destinate obținerii imaginilor fotografice de calitate, apte să contribuie la realizarea obiectivelor procesului penal. Acestea includ: *metoda panoramică, metoda metrică, metoda de reproducere, metoda signalitică sau de recunoaștere și metoda stereoscopică.*

Modalități de fotografiere a locului faptei

Locul faptei, spațiul, în perimetrul căruia s-au desfășurat acțiunile infracționale sau unde s-au manifestat consecințele acestor acțiuni, conține diverse materiale de probă, acestea manifestându-se în formă de urme ale acțiunii - modificări materiale, produse cu prilejul comiterii faptei cite. Descoperirea, fixarea și ridicarea acestui material de probă se alizează în baza cercetării directe de către organul judiciar a spațiului menționat.

Fotografia de orientare servește la fixarea locului faptei cu unul sau mai multe puncte de orientare. O atare fotografie trebuie să permită identificarea locului unde s-a săvârșit fapta ilicită. La fața locului organul de cercetare stabilește parametrul locului faptei și concomitent fixează punctele de reper ale acestuia. Ele pot fi ansambluri de clădiri sau o singură clădire cunoscută ipă destinație (școală, spital, gară etc.), diferite indicatoare de străzi, borne kilometrice, un lac, râu și chiar unele elemente de ordin topografic ale terenului deschis.

Fotografia-schiță se aplică pentru înregistrarea fotografică a locului propriu-zis al faptei, izolat de mediul înconjurător. Ca și fotografia de orientare, se execută la faza inițială de cercetare, insistându-se atât asupra tabloului în întregime al locului faptei, cât și asupra tuturor obiectelor din perimetrul acestuia.

Fotografia de nod se referă la înregistrarea unor obiecte apreciate ca fiind principale, datorită faptului implicării lor în activitatea infracțională, sau care reprezintă consecințele infracțiunii. Ca principale pot fi considerate cadavrul în cazul unui omor, mijloacele de transport avariate în cazul unui accident de circulație, ușa forțată în urma unui furt, armele și instrumentele folosite în timpul săvârșirii infracțiunii ș.a.

Fotografia de detaliu se aplică la fața locului pentru fixarea urmelor infracțiunii și a obiectelor considerate corpuri delictive. Scopul acestei fotografii este, pe de o parte, de a fixa și a demonstra prezența la fața locului a anumitor urme (de mâini, de picioare, de instrumente, ale mijloacelor de transport etc.) sau a unor obiecte (o armă, un tub de cartuș, un topor, un obiect de îmbrăcăminte etc.) într-un mod sau altul exploatate de făptuitor sau de alte persoane implicate, iar, pe de altă parte, de a reda caracteristicile generale și individuale ale urmelor și obiectelor-corpuri delictive.

Fotografia semnalmentelor este utilizată în scopul identificării persoanelor pornind de la principalele semnalmente ale acestora. După scopul urmărit distingem: fotografia de identificare a persoanelor, fotografia de identificare a cadavrelor și fotografia de urmărire.

Fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală poate fi efectuată cu prilejul a diferite activități: fotografia efectuată cu ocazia *percheziției*, a *reconstituirii*, a *prezentării pentru recunoaștere* însoțind și ilustrând cele consemnate în procesul verbal. Fotografia judiciară poate fi înlocuită, în astfel de cazuri, de folosirea camerelor de filmat (analoge sau digitale).

Metodele fotografiei judiciare de examinare

Fotografia judiciară de examinare presupune aparatură de înaltă tehnicitate și se realizează de specialiști, de regulă, în laborator, nefiind însă exclusă folosirea acesteia și în teren. Fotografia de examinare, în raport cu sursa de lumină utilizată și de tehnica folosită, se subclasifică în fotografia în *radiații vizibile* și fotografia în *radiații invizibile*.

a) *Fotografia în radiații vizibile* utilizează lumina din spectrul vizibil ochiului uman, putând fi:

- fotografie de ilustrare;

- fotografie de comparare (prin cele trei moduri anterior expuse: confruntare, juxtapunere și suprapunere);
- fotografia de umbre;
- fotografia de reflexe;
- fotografia de contraste;
- fotografia separatoare de culori.

b) *Fotografia în radiații invizibile* presupune utilizarea unei aparaturi speciale atât în ceea ce privește sursa de lumină, cât și aparatul receptor al imaginii și se bazează pe proprietățile unor radiații invizibile de a fi reflectate sau de a străbate în mod diferit corpurile în funcție de proprietățile lor fizice. Distingem astfel între:

- fotografia de examinare în radiații ultraviolete (U.V.) - de exemplu, pentru descoperirea urmelor de mâini;
- fotografia de examinare în radiații infraroșii – pentru fotografii în condiții de întuneric, fum, ceață;
- fotografia de examinare în radiații X (sau radiații Roentgen - utilizate și la efectuarea radiografiilor medicale) - pentru fotografierea obiectelor înghițite;
- fotografia de examinare în radiații Gamma – de exemplu pentru cercetarea interiorului unei arme;
- fotografia de examinare în radiații beta - de exemplu, pentru examinarea densității și grosimii hârtiei;
- fotografia de examinare în radiații neutroni - pentru depistarea stupefiantelor sau a explozivelor.

Microfotografia

În activitatea de laborator microfotografia constituie o metodă de bază a investigațiilor realizate în vederea efectuării expertizelor criminalistice. În cazurile expertizei traseologice, balistice, tehnice a documentelor etc, examinările nu pot fi concepute fără executare de microfotografii.

Constând în reproducerea fotografică mărită a obiectului de examinare criminalistică, microfotografia preconizează depistarea și examinarea caracteristicilor de detaliu imperceptibile ochiului liber. Din moment ce prin intermediul ei se redau detalii care depășesc limitele sensibilității omului, atribuirea microfotografiei semnificației de fotografie de examinare este pe deplin justificată.

Tema 5. Traseologia criminalistică

Noțiunea și sarcinile traseologiei

Traseologia reprezintă *un domeniu bine determinat al criminalisticii destinat cunoașterii legităților formării urmelor materiale ale infracțiunii și elaborării metodelor și mijloacelor tehnico-științifice necesare descoperirii, fixării și examinării acestora în vederea stabilirii faptei, identificării făptuitorului și determinarea tuturor împrejurărilor cauzei.*

Din cele expuse am putea atribui traseologiei următoarele sarcini:

- studierea legităților formării diferitelor categorii de urme materiale ale infracțiunilor. Cunoașterea acestor legități creează posibilitatea elaborării mijloacelor tehnico-științifice adecvate, aplicarea eficace a acestor mijloace la cercetarea faptelor penale concrete;
- elaborarea metodelor și mijloacelor tehnico-științifice necesare descoperirii, fixării și ridicării urmelor infracțiunii. Eficiența activității organelor de urmărire penală e în funcție de tehnicile cu care acestea sunt dotate. Elaborarea mijloacelor necesare perfecționării acestei activități constituie sarcina esențială a traseologiei criminalistice;
- elaborarea metodicilor efectuării expertizelor traseologice. Expertiza traseologică este etapa finală de cercetare criminalistică a urmelor. Ea are ca scop identificarea obiectului creator de urme, precum și rezolvarea multiplelor probleme cu caracter diagnostic (caracterizarea

obiectului creator de urmă, stabilirea succesiunii formării urmelor la fața locului, aprecierea interpoziției obiectului creator și a celui primitor în momentul formării urmei)¹⁷.

În vederea atingerii acestui scop, traseologia elaborează metodici de examinare specifice naturii urmelor. În prezent, pe baza principiilor generale ale expertizei criminalistice, s-au întocmit metodica expertizei dac-tiloscopice, a expertizei traseologice a urmelor de picioare, a mijloacelor de transport, a instrumentelor de spargere etc.

- elaborarea metodelor și mijloacelor tehnice de protejare a valorilor sociale de atenție infracțională.

Noțiunea și clasificarea urmelor infracțiunii

Urmă a infracțiunii poate fi considerată orice modificare produsă obiectelor din mediul înconjurător prin acțiunile celor implicați în actul infracțional și care datorită formei și structurii lor furnizează informații probante apte să contribuie la identificarea făptuitorului și determinarea împrejurărilor în care a fost săvârșită infracțiunea.

Ca urme ale infracțiunii sunt considerate toate elementele materiale a căror formare este determinată de săvârșirea infracțiunii¹⁸. Întrucât, în principiu, orice modificare materială produsă prin acțiuni infracționale poate contribui la elucidarea împrejurărilor cauzei, tendința spre a lărgi aria ce constituie conținutul noțiunii de urme ale infracțiunii în înteles larg corespunde cerințelor practice și, prin urmare, este totalmente justificată.

Marea diversitate a urmelor create prin activitatea infracțională generează imposibilitatea formulării unui criteriu unic care ar permite o clasificare integrală a lor. Aceasta se confirmă prin analiza literaturii de specialitate, unde criteriile folosite în vederea clasificării urmelor diferă de la un autor la altul, atât după conținut, cât și după număr¹⁹.

În opinia noastră mai potrivită este concepția conform căreia clasificarea urmelor se face în baza a patru criterii mai importante, și anume: *natura urmelor, factorul creator de urme, nivelul de modificare a suportului (obiectului primitor de urmă) și modul de formare a urmelor*.²⁰

După *natura lor*, urmele infracțiunii se grupează în două categorii: *ufme-formă*, create prin reproducerea construcției exterioare a unui obiect pe suprafață sau în volumul altuia și *urme-materie*, ce pot apărea pe parcursul săvârșirii acțiunilor infracționale în formă de fragmente de obiecte, resturi de substanțe ca urmare a interacțiunii a două sau mai multe obiecte materiale.

Din categoria urmelor-formă le vom menționa pe cele tradițional numite traseologice, care reproduc forma și relieful suprafeței de contact a obiectelor creatoare, ca, de pildă, a celor de mâini, de picioare, de îmbrăcăminte, a mijloacelor de transport etc. Din categoria a doua, mai frecvent utilizate în practica judiciară, pot fi amintite fragmentele de obiecte (resturi de alimente, cioburi de sticlă, de veselă, elemente desprinse din obiectele vestimentare, inclusiv fibre din produse textile) și diferite substanțe pulverulente sau lichide (rumegătură metalică, lemnoasă, sau a materialelor de construcție, pete de natură organică și anorganică ș. a.). Atât urmele-formă, cât și cele materie se pot manifesta sub aspect macroscopic și microscopic.

Conform *factorilor creatori*, urmele frecvent întâlnite la fața locului se împart în: *create de om (homeoscopice)*, și *create de obiecte materiale (mecanoscopice)*.

Urmele homeoscopice sunt de două categorii: a) create prin reproducerea construcției exterioare a diferitelor părți corporale și a îmbrăcăminte (a mâinilor, picioarelor, dinților, buzelor, obiectelor de îmbrăcăminte) pe suprafața sau în profunzimea obiectelor din mediul înconjurător și b) create sub diverse forme de substanțe biologice, aparținând corpului uman (fire de păr, pete de sânge, țesuturi, depuneri de salivă, spermă, miros ș. a.).

¹⁷ M. Gheorghită, Diagnosticarea criminalistică ca premisă a identificării criminalistice în Metode și tehnici de identificare Criminalistică. București, 2006, p.288.

¹⁸ C. Suci, Criminalistica, București, 1972, p. 200.

¹⁹ În acest sens a vedea: И. Ф. Крылов, Следы на месте преступления, Leningrad, 1961, p. 106; Н. А. Селиванов и др. Обнаружение невидимых и маловидимых следов, Moscova, 1975, p. 3; В. И. Гончаренко, Научно-технические средства в следственной практике, Киев, 1984, p. 119;

²⁰ E. Stancu, Investigarea științifică a infracțiunilor, București, 1986, p. 121. Б. Шевченко. Теоретические основы трасеологической идентификации в криминалистике. Moscova, 1975, p.81 și urm.

Urmele mecanoscopice reproduc construcția exterioară a obiectelor-corpuri solide. În criminalistică acestea sunt divizate în urme de instrumente (unelte) și urmele mecanismelor (mijloacelor de transport sau de producție etc.).

Potrivit nivelului de modificare a suportului, urmele infracțiunii se împart în: *de adâncime, de suprafață și periferice*.

Urmele de adâncime se prezintă în formă de modificări esențiale de profunzime a obiectului primitor în locul unde acesta a venit în contact cu cel creator. Urmele de suprafață, dimpotrivă, nu produc schimbări esențiale, ale obiectului primitor de urmă. Ele se subdivizează în urme: a) de stratificare, formate prin depuneri de substanțe de pe suprafața obiectului creator pe suprafața celui primitor cum ar fi, spre exemplu, o amprență digitală sudoripară sau de vopsea pe o suprafață netedă și b) de destratificare, formate prin preluare de substanțe de pe suprafața obiectului primitor, ca în cazul deplasării pe un obiect curent vopsit.

Urmele periferice redau configurația, conturul unui obiect, poziția căruia a fost schimbată în urma săvârșirii faptei de pe locul unde acesta s-a găsit timp îndelungat. Aceste urme se întâlnesc în cazul ridicării unui covor sau portret de pe perete, unei reviste de pe o suprafață prăfuită ș. a.

După modul *de formare*, prin care se înțelege raportul de mișcare în care se află obiectul creator și cel primitor la momentul final de creare a urmelor, acestea sunt clasificate în *urme statice și dinamice*. Statice sunt urmele formate prin apăsare sau lovire. În momentul culminant de creare a acestor urme, obiectele participante (creator și primitor) se află în stare statică unul față de altul. Datorită reproducerii directe a caracteristicilor exterioare ale obiectului care le-a creat, urmele statice sunt de cea mai înaltă valoare identificatoare.

Urmele dinamice se creează în urma mișcării de alunecare a unui obiect participant la formarea urmei pe suprafața celui alt. Tipice în acest sens sunt urmele de tăiere, pilire, sfredelire, de frânare a unui autovehicul etc. Elementele caracteristice ale suprafeței obiectului creator se reproduc în aceste urme sub formă de trase, fapt ce reduce substanțial capacitățile lor identificatoare.

Urmele de mâini

Pentru identificarea, la fața locului, a urmelor de mâini este necesar a se cunoaște topografia mâinii. Pentru cercetarea criminalistică nu interesează mâna în întregime, ci doar acea parte cuprinsă între încheietura pumnului și vârful degetelor. Aceasta are două fețe: fața palmară și fața dorsală.

Fața *palmară* este cea care prezintă interes deosebit pentru cercetarea criminalistică prin particularitățile pielii de pe această parte și este alcătuită din trei zone distincte: *zona digitală, zona digito-palmară și zona palmară*.

1. *Zona digitală* cuprinde degetele mâinii, fiecare deget fiind alcătuit din trei fragmente osoase (în afara degetului mare, alcătuit din doar 2 fragmente osoase), denumite, de la baza degetului către vârf: falange, falangine și falangete. De regulă, urmele de mâini lăsate la fața locului de către infractor reprezintă impresiuni ale desenului papilar existent pe *falangete* urmare a faptului că această zonă reprezintă partea mâinii ce asigură contactul maxim cu obiectele pe care le apucăm, le transportăm, de care ne sprijinim etc.

2. *Zona digito-palmară* este zona cuprinsă între baza degetelor și șanțul flexoral format ca urmare a diferenței de lungime a degetelor pe fața dorsală față de suprafața palmară.

3. *Zona palmară* este cuprinsă între șanțul flexoral și încheietura pumnului și cuprinde două regiuni: regiunea tenară și regiunea hipotenară, regiuni separate de un alt șanț flexoral ce străbate oblic palma, denumit popular „*linia vieții*”.

La etapa actuală se cunosc trei tipuri de desene papilare: *în arc, în laț și în cerc*.

Desenele papilare *în arc* sunt formate dintr-un singur curent de creste papilare care își iau începutul de la o latură a falangetei și, curbandu-se în centrul ei, pleacă spre latura opusă. *Desenele în arc* sunt *simple și în șatră*. Primele au curbura creștelor lină, ușor descrescând de la vârful degetului spre baza falangetei. Ultimele, dimpotrivă, se prezintă prin curbura bruscă, având în centru una sau mai multe creste în poziție verticală.

Desenele papilare în laț au o structură mai complicată. În ele se disting lesne trei curente de creste papilare, formând zonele respective: centrală, periferică sau marginală și bazală. *Crestele zonei centrale* își iau începutul de la o latură a falangetei și, atingând partea centrală a acesteia, revin spre aceeași latură, formând o figură în formă de laț. Crestele zonei periferice în formă de arc cu brațele pe ambele părți laterale ale falangetei, acoperă zona centrală a desenului papilar din partea de sus și din cele două părți laterale. Crestele papilare bazale sunt plasate paralel șanțului flexoral, închizând zona centrală din partea de jos. Crestele zonei periferice și cele bazale se intersectează pe partea opusă a direcției brațelor creștelor zonei centrale, formând o figură triunghiulară, numită delta, după aspectul general asemănător literei grecești delta.²¹

Desenele papilare în cerc ca și cele în laț sunt formate din trei curente de creste. Spre deosebire de acestea, la desenele în cerc creștele zonei centrale se prezintă în formă de cerc, spirală, oval. În acest tip de desene, creștele zonei periferice și a celei bazale se intersectează pe ambele părțilaterale ale desenului (o particularitate distinctivă a acestui tip de desene), formând respectiv două delte.²²

Identificarea criminalistică a persoanelor pornind de la urmele de mâini se bazează pe proprietățile tegumentului de la nivelul falangetelor. Astfel, la o analiză atentă a acestuia observăm că pielea prezintă o serie de ridicături denumite *papile*, înșiruite de-a lungul unor creste denumite *creste papilare*, separate prin *șanțuri interpapilare*.

Aceste detalii sunt următoarele:

- începutul liniei papilare, respectiv capătul liniei din partea stângă a desenului papilar;
- sfârșitul liniei papilare sau capătul liniei situat în partea stîngă sau dreaptă dreaptă a desenului;
- ramificarea liniei papilare sau dedublarea vădită a liniei;
- contopirea liniei papilare sau asamblarea, contopirea a două sau mai multe linii;
- inelul papilar — element format prin dedublare de linie în formă de cerc;
- butoniera papilară — element format prin dedublare de linie în formă alungită;
- cârligul papilar — fragment mic de linie atașat la linia mai mare;
- anastomoza papilară — fragment mic de linie care unește în formă de pod alte două linii;
- furcarea liniei papilare — despărțirea liniei papilare în două sau mai multe cu prelungire mică (bifurcare, trifurcare);
- fragmentul liniei papilare — linie cu dimensiuni liniare mici.

În procesul examinărilor dactiloscopice pot avea valoare identificatoare și alte elemente ale reliefului suprafeței palmare, inclusiv liniile flexorice, liniile albe, cicatricele, porii.

Aceste creste papilare descriu o serie de desene papilare utile în identificarea persoanei.

Stabilirea cu certitudine a identității persoanei care a creat o anume urmă, găsită la fața locului, este posibilă datorită trăsăturilor desenului papilar. Astfel, desenul papilar se bucură de *unicitate, fixitate, inalterabilitate și longevitate*.

Unicitatea - proprietatea desenului papilar de a fi, în principiu, unic, irepetabil. Caracterul unic este dat de multitudinea formelor și detaliilor creștelor papilare. Din punct de vedere matematic șansele de a exista două amprente digitale cu aceleași trăsături este apropiat de zero, astfel încât se poate spune cu 99,999% certitudine că o anume amprentă găsită la fața locului nu putea fi creată decât de o singură persoană.

Fixitatea - proprietatea desenului papilar de a rămâne fix, nemodificat de-a lungul vieții, din momentul formării sale (din aproximativ a VI-a lună de viață intrauterină) până la momentul morții. Această trăsătură permite, de exemplu, identificarea persoanei aflată la vârsta maturității pornind de la o impresiune aflată într-o bază de date, impresiune obținută în tinerețea persoanei, tocmai datorită faptului că, odată cu creșterea și înaintarea în vârstă, desenul papilar rămâne nemodificat indiferent de evoluțiile tegumentului pe care acest desen este grefat (pielea crește

²¹ И. Ф. Крылов, *Криминалистическое учение о следах*. Leningrad, 1976, p. 71. I. Mircea, *Criminalistica*, Iași, 1992, p. 98.

²² în literatura criminalistică desenele papilare în arc se mai numesc adeltice, cele în laț — monodeltice, cele în cerc — bi- sau polideltice. A se vedea: E. Stancu, *Investigarea științifică a infracțiunilor*, București, 1986, p.13.

odată cu degetul, se lungește, se lățește, se încrețește etc., dar crestele papilare nu își modifică traiectul și trăsăturile).

Inalterabilitatea - proprietatea desenului papilar de a nu putea fi modificat (alterat). Desigur, vorbim despre posibilitatea de a altera desenul papilar în sensul de a da naștere unui alt desen papilar ce nu seamănă cu cel inițial și care, în acest fel, nu poate fi atribuit acelei persoane. Această precizare este necesară deoarece, în sens larg, alterarea sau modificarea țesutului la nivelul degetelor este posibilă – fiind un țesut viu, degradabil – fie prin metode chimice (de exemplu, prin folosirea acizilor) sau fizice (de exemplu, prin tăieturi sau prin ardere). Încercările de modificare a desenului papilar în modalitățile mai sus amintite a avut două rezultate diferite, dar în egală măsură dăunătoare pentru infractor:

- fie alterarea țesutului este de suprafață astfel că acesta se reface integral în aceeași formă inițială (deci nu se modifică desenul papilar);

- fie alterarea afectează țesuturile mai profunde ale pielii astfel încât nu are loc o refacere integrală. În acest caz însă apar semne particulare - cicatrice - care, pe lângă faptul că nu împiedică identificarea, mai mult, contribuie la o mai ușoară stabilire a identității persoanei.

Longevitatea - este proprietatea desenului papilar de a dăinui în timp, de la naștere până la moarte și chiar după moarte, până la descompunerea suportului desenului (tegumentul de la nivelul degetelor), în raport de condițiile de mediu în care se află cadavrul, proces de descompunere care poate dura de la câteva luni până la zeci chiar sute de ani. Păstrarea desenului papilar și după moarte – o anumită perioadă de timp – face posibilă identificarea cadavrelor a căror identitate este necunoscută.

Căutarea și descoperirea urmelor de mâini se face pe suprafețele netede, lucioase (sticlă, porțelan, mobilă ș.a.) dar și pe alte obiecte, ambalaje (celofan, staniol, hârtie velină ș.a.), întotdeauna încercând a reconstitui mintal traseul parcurs de infractor la locul faptei și obiectele pe care acesta le-ar fi putut atinge. Se folosesc surse de lumină naturală, proiectate sub un unghi de 45 grade, sau chiar lampa cu radiații ultraviolete.

Relevarea urmelor papilare are rolul de a evidenția urmele latente, de a le face vizibile în scopul fixării lor și al ridicării. Relevarea amprentelor se poate realiza prin trei metode diferite: *fizice, chimice și optice*.

- metodele *fizice* au în vedere fie procedeul *prăfuirii* (cel mai des utilizat) – aplicarea unui praf special, contrastant, aflat în trusa criminalistică, aplicare realizată cu ajutorul unei pensule; procedeul *afumării* presupune introducerea obiectului purtător de urmă într-o încintă în care se arde polistiren sau camfor, funinginea aderând la urma de deget; alte tehnici avansate permit chiar relevarea urmelor aflate pe materiale textile prin marcarea cu izotopi radioactivi;

- metodele *chimice* presupun folosirea unor vapori de iod, acid fluorhidric sau reactivi chimici, substanțele alese depinzând de suportul pe care se află urma, precum și de vechimea acesteia;

- metodele *optice* presupun utilizarea unei surse de lumină pentru relevarea urmelor, fie că e lumină din spectrul vizibil (lumina albă), fie că se folosesc radiații invizibile (ultraviolete și infraroșii).

Fixarea urmelor se face prin fotografiere și prin descrierea lor în procesul verbal.

Ridicarea urmelor se realizează, în funcție de particularitățile acesteia, prin fotografiere, prin transferarea pe o peliculă adezivă sau chiar prin ridicarea în întregime a obiectului purtător de urmă - în condițiile în care acesta este de mici dimensiuni și este comod transportabil în laborator. În cazul urmelor de adâncime se pot folosi mulajele.

Urmele de picioare

Pătrunderea infractorului în câmpul infracțiunii presupune – în majoritatea cazurilor – lăsarea de către acesta de urme de picioare. Însă, nu întotdeauna aceste urme sunt bine imprimate sau suficient de bine individualizate pentru a putea ajuta organul de cercetare în stabilirea identității făptuitorului.

Urmele de picioare pot fi, în raport cu natura obiectului creator:

- urme de picior încălțat (de exemplu, urmele pantofilor);

- urme de picior semi-încălțat (cele create de piciorul încălțat cu șosetă sau ciorap);

- urme de picior descălțat (urmele plantei piciorului).

Ele pot fi urme de suprafață sau de adâncime, urme vizibile sau latente.

Căutarea și descoperirea urmelor se realizează mai dificil decât în cazul urmelor de mâini. Dacă urmele sunt latente – formate de piciorul descălțat – se vor aplica aceleași reguli ca în cazul urmelor latente de mâini. Dacă piciorul este încălțat, urmele vor fi căutate cu precădere în locurile de pătrundere și, respectiv, de ieșiri din câmpul infracțiunii.

Fixarea urmelor se face prin fotografiere și prin descrierea în procesul verbal.

Ridicarea urmelor se realizează, în raport cu natura urmei, prin fotografiere, prin transferarea pe o peliculă adezivă sau prin realizarea de *mulaje*.

Pentru realizarea mulajelor se folosește de regulă, gipsul, ceara sau parafina.

În cazul gipsului, acesta se amestecă cu apă până se obține o pastă subțire de consistența smântânii (o pastă prea moale se întărește greu și are tendința de a ieși din formă, o pastă prea consistentă riscă să distrugă detaliile de finețe ale urmei sau să nu redea toate denivelările acesteia). Gipsul se toarnă în 2-3 reprize iar în conturul urmei se așează bețe sau sârme pentru a-i asigura rigiditatea necesară ridicării și transportului.

Urmele de picioare găsite la fața locului pot fi urme dispartate sau se pot găsi sub forma *cărării de urme*. Pentru a avea o *cărare de urme* e nevoie să descoperim la fața locului cel puțin trei urme consecutive de picior (două de la un picior, cealaltă de la celălalt picior). Analiza cărării de urme poate furniza informații suplimentare celor obținute prin interpretarea unei urme singulare. Pentru acest motiv în cărarea de urme găsită la fața locului se vor măsura și nota (desena) următoarele elemente: direcția de mișcare, linia mersului, lungimea pasului, lățimea pasului și unghiul pasului.

Direcția de mișcare a făptuitorului se află din examinarea generală a urmelor observând poziționarea degetelor și a călcâiului (la piciorul descălțat) sau vârful și tocul pantofilor (la piciorul încălțat). În schița efectuată la fața locului o însemnăm cu o linie continuă terminată cu o săgeată indicând direcția de deplasare.

Linia mersului este linia frântă ce unește aceleași repere ale fiecărei urme (de exemplu, linia ce unește centrele exterioare ale călcâielor) fiind reprezentată în schiță ca o linie frântă. Linia mersului ajută la stabilirea unghiului pasului.

Lungimea pasului se măsoară ca distanța dintre călcâiul (tocul) urmei unui picior la călcâiul (tocul) urmei imediat următoare. În raport cu lungimea pasului se poate stabili dacă persoana respectivă alerga sau mergea normal, dacă ducea o greutate, dacă este de statură mică sau mare ș.a.

Lățimea pasului se calculează ca distanța între două linii punctate ce trec prin partea interioară a călcâielor (piciorul stâng și cel drept) și sunt paralele cu direcția mersului. Analizând lățimea pasului se pot trage o serie de concluzii privitoare la persoana ce a creat aceste urme, cunoscându-se că:

- o persoană care duce o greutate sau o persoană în vârstă are tendința de a mări lățimea pasului (coborând astfel centrul de greutate);

- o persoană care aleargă micșorează lățimea pasului;

- prin educație, persoanele de sex feminin merg având o lățime foarte mică a pasului

Unghiul pasului se stabilește prin intersecția unei linii ce străbate median urma piciorului (de la vârf la călcâi) cu linia mersului. Deschiderea unghiului pasului este direct proporțională cu viteza de deplasare.

Alte urme homeoscopice

Urmele de dinți se creează ca urmare a acțiunilor de mușcare întreprinse cu scopul desprinderii unei bucăți dintr-un întreg. Mai frecvent această categorie de urme o întâlnim pe suprafața sau în adâncimea obiectelor de natură alimentară (ciocolată, brânzeturi, unt, fructe), mai rar pe resturi de fumat, pe obiecte dure, cadavru și pe corpul jertfei sau al agresorului.

Urmele de dinți reflectă, și aceasta s-a confirmat prin practică, elemente de structură a aparatului dentar, inclusiv caracteristici privind construcția exterioară a dinților care în ansamblu asigură identificarea autorului urmelor.

Aparatul dentar prezintă varietăți după forma, lungimea și lățimea dinților, după interpoziția lor (cu distanțieri, îngrămădiri sau încălecări), după fenomenele de uzură, îmbolnăvire și tratarea stomatologică (tocire, plombare). Separat fiecare dinte în condiții favorabile poate produce în urmă striții și alte elemefite caracteristice individuale ale microreliefului.

Din cele de mai sus rezultă, că, fiind cercetate minuțios, urmele de dinți sunt în măsură să furnizeze informații semnificative, apte să contribuie la modelarea operativă a persoanei care a lăsat urme și la identificarea acesteia prin intermediul expertizei traseologice. Descoperirea urmelor de dinți, în majoritatea cazurilor vizibile, se obține cu succes prin cercetarea tuturor obiectelor apte să primească urme de dinți aflate în câmpul infrafracțional. Fiind depistate, urmele de dinți se vor fixa prin descriere în procesul-verbal și, firește, pe cale fotografică. Se vor consemna neapărat obiectele purtătoare de urme în raport spațial cu alte obiecte, forma, poziția și dimensiunile urmelor, numărul dinților reflectați în urme. Fotografierea acestei categorii de urme este rezonabilă, deoarece cu ajutorul fotografiei se pot reda demonstrativ și adecvat obiectul purtător, natura urmelor, detaliile caracteristice ale acestora, ceea ce nu întotdeauna este lesne consemnat în procesul-verbal. Referindu-ne la procedeele de fixare fotografică a urmelor de dinți, considerăm important să semnalăm că fotografierea se execută la distanțe mici prin metoda metrică. În cazul urmelor create în obiecte care inspiră vădit teamă în vederea posibilității ridicării și conservării lor, aplicarea fotografiei este indiscutabilă.

E de remarcat faptul că urmele de dinți necesită a fi ridicate în comun cu obiectul purtător. Dată fiind natura în fond deformabilă a acestor obiecte, ridicarea lor impune întreprinderea măsurilor de precauție și protejare a urmelor²³.

Examinarea de către expert a urmelor de dinți, în linii generale, constă în compararea elementelor caracteristice relevate în urme cu cele din modelele de comparație prin contrapunerea acestora pe cale vizuală sau microscopică.

Ea poate fi efectuată cu scopul identificării persoanei care a creat urme de dinți, precum și în vederea stabilirii modului mușcăturii în cauză, particularităților aparatului dentar al autorului mușcăturii, vârsta aproximativă a acestuia și a altor date necesare.

Urmele de dinți au o valoare importantă în identificarea persoanei, acestea pot fi întâlnite în special în cazul infrafracțiunilor de violență, violuri, tâlhării (atât pe corpul victimei, cât și al agresorului), dar și în cazul altor infrafracțiuni non violente când asemenea urme sunt lăsate la fața locului în diverse produse alimentare mușcate (brânzeturi, fructe – mere, pere ș.a) apte să păstreze cu finețe detaliile desenului dinților.

Urmele de buze. După cum se cunoaște, atât în procesul mușcăturilor, cât și al masticățiilor, concomitent cu dinții activează și alte părți ale cavității bucale și, în primul rând, buzele. Venind în contact cu corpul sau îmbrăcăminte altele persoane, cu obiecte de fumat, cu diferite vase de bucătărie, buzele, prin depuneri cosmetice, de salivă, alimentare, formează urme apte să fie folosite în activitatea de urmărire penală. Cercetările științifice întreprinse de specialiștii în materie demonstrează că *urmele de buze* pot reda elemente caracteristice de formă, mărime și relief (dispunerea papilelor, a șanțului vertical al buzei superioare, a gropiței buzei inferioare), care asigură identificarea autorului.

Expertul va trebui să soluționeze problema traseologică propriu-zisă, adică, dacă urmele de buze au fost create de persoana suspectă, precum și un șir de probleme cu caracter diagnostic privind vârsta și sexul persoanei care a creat urme, tipul ei antropologic, caracteristicile generale

²³ Vorba e de păstrarea și transportarea urmelor create în produse alimentare în condiții de temperatură scăzută, aplicarea substanțelor conservante, folosirea materialelor de ambalare adecvate. A se vedea lucrarea: *Осмотр места происшествия (справочник следователя)*. Col. de autori. Moscova, 1982, p. 148.

ale buzelor, numărul de persoane participante la formarea urmelor, natura substanței de stratificare a lor, omogenitatea sau neomogenitatea acesteia cu substanțele cunoscute.

Urmele create de obiecte vestimentare. Datele privind abordarea problemei vizînd urmele vestimentare în literatura de specialitate recentă probează cu certitudine despre un interes sporit al specialiștilor în materie față de aceasta categorie de urme. Semnificative în acest sens sunt și exemplele din practica judiciară ce confirmă tendința spre o folosire vastă a urmelor menționate în cercetarea faptelor penale cu preponderență a celor cu caracter violent.

În criminalistică, urmele de îmbrăcăminte sunt definite ca modificări materiale produse pe suprafața sau în adîncimea obiectelor din mediul înconjurător prin contactul cu îmbrăcămintea purtată de făptuitor, victimă sau altă persoană implicată în câmpul infracțional.²⁴

Urmele de îmbrăcăminte se prezintă sub trei aspecte distincte:

- ca amprente, urme-formă ale obiectelor de îmbrăcăminte sau ale unei părți a acestora;
- ca fragmente de îmbrăcăminte sau de materiale accesorii sub formă de macropărți ale acestora;
- ca fibre de țesături de mărimi minuscule, microscopice.

Urmele-amprente se formează prin contactul fizic direct al obiectelor de îmbrăcăminte cu suprafețe apte să reproducă elementele de structură ale acestora. Urmele de îmbrăcăminte se creează când persoana a îngenuncheat, a căzut sau s-a așezat pe sol argilos, praf etc. În condiții favorabile în urmele-formă ale obiectelor de îmbrăcăminte se pot imprima elemente structurale ale țesăturii care, fiind coraborate de caracteristici de uzură, stopări sau cârpituri, sunt în măsură să conducă până la identificarea îmbrăcămintei în cauză.

Urmele-fragmente apar la fața locului drept rezultat al acțiunilor violente asupra îmbrăcămintei purtate de agresor, victimă sau alte persoane implicate în câmpul infracțional. Ele se prezintă sub formă de părți ale obiectelor de îmbrăcăminte desprinse prin smulgere, tăiere sau rupere. La nivelul activității organelor de urmărire, urmele-fragmente pot furniza informații privind genul obiectului de îmbrăcăminte de la care provin (palton, cămașă ș. a.). În continuare fragmentele de îmbrăcăminte se studiază în vederea stabilirii unității de îmbrăcăminte concrete pe calea reconstituirii prin expertiză a întregului după părțile detașate.

Fibrele de țesături, denumite și *microurme de îmbrăcăminte*, pot apărea pe îmbrăcămintea și corpul victimei și a agresorului, pe uneltele utilizate, pe proeminentele ascutite ale obiectelor-obstacole depășite de făptuitor, pe piesele și agregatele mijloacelor de transport sau de producție.

Metodele și mijloacele tehnice moderne aplicate de criminaliști în condiții de laborator asigură stabilirea apartenenței la grup a îmbrăcămintei, originea fibrelor în cauză, uneori chiar și proveniența acestora de la îmbrăcămintea făptuitorului sau a jertfei.

Căutarea și descoperirea urmelor de buze - urmele de buze pot fi găsite la fața locului pe diferite obiecte, în special pe cele care sunt, în mod obișnuit, duse la gură. - pe pahare, sticle, linguri, instrumente stomatologice, dar în egală măsură pot fi descoperite și pe lenjeria de corp, pe corpul victimei.

Relevarea urmelor latente de buze se realizează prin pudrarea cu ajutorul pensulei a unor pulberi de contrast sau prin afumare. Se pot folosi, de asemenea, și metode optice de relevare a urmelor latente de buze.

Fixarea urmelor de buze se realizează prin fotografierea lor și prin descrierea în procesul verbal.

Ridicarea urmelor de buze se realizează cu ajutorul peliculei adezive sau chiar se ridică obiectul purtător de urme dacă acesta este comod transportabil.

Identificarea a persoanei după urmele de buze presupune analiza comparativă a urmei găsite la fața locului și cea obținută în condiții de laborator de la persoana bănuită. Se vor analiza atât trăsăturile generale ale buzei (forma, lungimea, grosimea) cât și trăsăturile individuale ale papilelor aflate la nivelul buzei (numite *papile coriale*), anume poziția, formele, lungimea și grosimea papilelor., desenul pe care acestea îl descriu.

²⁴ I. Cioc, *Urmele obiectelor de îmbrăcăminte*, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, București, 1976, p. 247.

Sub denumirea generică de „urme biologice de natură umană” sunt cercetate în criminalistică acele urme formate din substanțe (lichide sau solide) produse de corpul uman și lăsate, voluntar sau involuntar, la locul comiterii unei infracțiuni. În această categorie se includ firele de păr, sângele, saliva, sperma și urina, dar și alte substanțe produse de corpul uman (sudoare, materii fecale ș.a.).

Urmele de sânge uman apar la fața locului drept rezultat al unor leziuni corporale deschise. Gravitatea leziunilor provocate, poziția și starea persoanei lezate determină forma sub care se prezintă urmele de sânge. În cazul afectării unui vas sangvin arterial vor fi lăsate urme de sânge pe un spațiu mai mult ori mai puțin conturat sau chiar bălți de sânge. Picăturile de sânge la fața locului confirmă deplasarea sau transportarea persoanei lezate. După forma petelor de sânge create de picături, se poate aprecia direcția deplasării, aceasta având importanță pentru efectuarea acțiunilor de urmărire operativă. Forma urmelor e în funcție de înălțimea și unghiul sub care cad picăturile. În cazul contactului direct cu persoana lezată, se vor crea urme sub formă de mânjituri de sânge.

Firele de păr se descoperă prin cercetarea vizuală a corpului persoanei suspecte purtătoare de asemenea urme, a îmbrăcămintei agresorului și a victimei, a uneltelor folosite de infractor, a mijloacelor de transport. Fiind depistate, firele de păr se ambalează și sigilează în plicuri de hârtie după fixarea lor în prealabil prin descriere în procesul-verbal și prin intermediul fotografiei. Dacă de la expert se cere stabilirea de la cine provin — de la persoana bănuită sau nu — el trebuie să dispună de materiale de comparație — fire de păr de pe diferite zone ale corpului persoanei în cauză. Extragerea firelor de păr se realizează de către un specialist medical. Organul cu funcții de anchetă penală trebuie însă să orienteze efectuarea acestei acțiuni. Dacă, spre exemplu, firul de păr ridicat de la fața locului este suspect ca fiind din regiunea piloasă a capului, această regiune se împarte în patru zone și din fiecare se recoltează câte 3—5 fire de păr, care urmează a fi ambalate în plicuri aparte.

Din categoria urmelor biologice umane se disting *urmele de spermă* lăsate pe diferite obiecte (de îmbrăcămintă, lenjerie de corp sau de pat) drept rezultat al actului sexual sau al unei cauze fiziologice de natură patologică.

În teoria și practica criminalistică de o atenție deosebită se bucură *urmele de miros*, care apar la fața locului ca depuneri de molecule olfactive emise de corpul uman²⁵.

Prin cercetări speciale s-a confirmat că mirosul omului, datorită conținutului său molecular complicat, posedă proprietăți necesare cercetărilor criminalistice, el fiind individual și relativ stabil²⁶. Totodată, mirosul corpului uman este invizibil și volatil, ceea ce determină posibilitățile utilizării urmelor lui în cercetările criminalistice.

Urmelor create de instrumente

Instrumentele de spargere există într-o mare varietate pornind de la cele mai simple, aflate la îndemâna oricui (piatra, șurubelnița, cuțitul), până la aparate complexe. Sunt considerate a fi *instrumente de spargere* acele *instrumente special concepute sau adaptate pentru a înfrânge dispozitivele de închidere și de protecție a accesului în diferite locuri*. În egală măsură infractorii pot folosi – ca instrumente de spargere – și *orice corp contondent dur*.

Din punct de vedere criminalistic instrumentele de spargere, în raport cu modalitatea în care acționează, sunt împărțite în cinci mari categorii: instrumente de tăiere, instrumente de frecare, instrumente de apăsare, instrumente de lovire și instrumente de ardere-topire, fiecare dintre ele lăsând urme specifice.

(A) *Instrumentele de tăiere* sunt corpuri dure, ascuțite ce pot pătrunde în substanța unui obiect (purtător de urmă) de consistență mai moale. Direcția tăieturilor poate indica existența unui stângaci sau dreptaci.

²⁵ Cele de proveniență propriu-zisă de la corpul persoanei ca rezultat al activității de secreție a diferitelor glande, precum și celor de natură profesională, de cosmetică ș.a.

²⁶ В. Зубко, *Служебная собака*, Moscova, 1970, p. 14; А. Тамбиев, *Летучие вещества, запахи и их биологическое значение*, Moscova, 1974, p. 6.

Există trei categorii de instrumente de tăiere – în raport de modalitatea de producere a tăieturii, anume:

- cele care acționează cu o singură lamă: cuțit, topor, daltă ș.a. Urmele create sunt urme dinamice sub forma unor striiații observabile cu microscopul electronic;

- cele ce acționează cu două lame: foarfecele, cleștele. Pe lângă urmele dinamice sub forma striiațiilor, cu ochiul liber se pot observa urme sub forma cozii de rândunică, urme create în momentul fiecărei tăieturi;

- cele ce acționează pătrund în material prin rotire: burghie, sfredele.

Instrumentele de frecare acționează prin alunecarea obiectului creator de urmă pe suprafața obiectului primitor de urmă și îndepărtarea – la fiecare alunecare – a unui strat superficial de substanță de la exteriorul acestuia. În această categorie se includ: pilele, pânzele de bomfaier, fierăstraiele ș.a.

Urmele dinamice create (striiațiile) au valoare redusă de identificare. Se va ridica, însă, cu grijă, de la fața locului, pilitura formată, aceasta, prin analiză de laborator, indicând natura și compoziția instrumentului de frecare.

Instrumentele de apăsare acționează asupra sistemelor de închidere prin crearea unui sistem de pârghie. Sun folosite răngi, leviere, șurubelnițe ș.a., urmele formate prin înfundare reproducând detaliile obiectului creator de urmă.

Instrumentele de lovire sunt, cel mai adesea, bolovanii, cărămida, orice alte corpuri dure proiectate asupra gemurilor sau vitrinelor. Nu sunt create urme utile identificării, dar de cele mai multe ori obiectul folosit – fără valoare – va fi abandonat la fața locului. Poziția acestuia și locul de proiectare a cioburilor poate furniza indicii cu privire la direcția din care s-a acționat.

Instrumentele de ardere-topire folosesc flacăra pentru topirea metalului sau pentru arderea instrumentelor de protecție. La cercetarea acestor urme se au în vedere transformările fizico-chimice produse asupra metalului pentru a se stabili ce tip de aparat a fost folosit (având în vedere că uneori e nevoie de aparatură specială care să dezvolte temperaturi foarte înalte în vederea topirii, de exemplu, a dispozitivelor caselor de bani – cele cu plasmă, cu flacăra oxiacetilenică sau cu raze laser).

Urmele mijloacelor de transport

Criminalistica studiază un număr relativ redus de mijloace de transport, în special cele care circulă pe drumurile publice, celelalte mijloace (aeriene, navale și feroviare) fiind cercetate – în cazul unor fapte penale – de specialiști din cadrul autorităților de reglementare din domeniile respective.

În afara mijloacelor de transport autopropulsate sau cele trase de animale (circulând pe drumurile publice) criminalistica abordează și urmele create de unele mijloace de transport acționate de om – bicicleta, roaba, schiurile.

Principala clasificare a mijloacelor de transport se realizează în raport cu modalitatea de propulsie a mijlocului respectiv: *mijloace de transport auto și mijloace de transport hipo*.

Urmele create de mijloacele de transport auto se împart în 3 tipuri:

- urme de rulare (create de roți);

- urme de impact;

- urme de substanțe provenite de la autovehicule.

Urmele de rulare sunt create de roțile autovehiculului și pot fi urme statice și urme dinamice.

Urmele statice de rulare se creează printr-un singur contact între pneu și sol în cazul deplasării obișnuite a autovehiculului (fiecare porțiune a pneului ia contact cu o altă porțiune de asfalt). Urmele statice de rulare pot fi urme de suprafață (de exemplu, urmele lăsate de pneurile ude pe asfaltul uscat) sau urme de adâncime (de exemplu, urma pneului imprimată într-un sol moale), iar cele de suprafață pot fi de stratificare (exemplul de mai sus) sau de destratificare.

Din analiza urmelor statice de rulare se pot desprinde concluzii privind:

- numărul osiilor autovehiculului (majoritatea având două osii – osia roților din față și osia roților din spate);

- ecartamentul – adică distanța dintre roțile aflate pe aceeași osie;
- ampatamentul – adică distanța dintre cele două osii. Atât ecartamentul cât și ampatamentul sunt date stabilite pentru fiecare tip / model de autovehicul și figurează în cartea de identitate a acestuia;

- detaliile desenului antiderapant al anvelopelor. Astfel, fiecare producător de anvelope are un număr de modele pe care le comercializează, fiecare model având un desen antiderapant aparte. Mai precizăm faptul că, de regulă, la fața locului sunt găsite urmele lăsate de pneurile din spate ale autovehiculelor deoarece pentru majoritatea mașinilor distanța roților din față este egală cu cea a roților din spate, ceea ce face ca urmele roților din spate să se suprapună peste celelalte.

- lățimea benzii de rulare – este mai mare când se transportă încărcături mari ori când viteza de deplasare este mică și se îngustează pe măsură ce crește viteza de deplasare;
- circumferința roții – ce poate fi aflată măsurând distanța între două semne particulare consecutive aflate în urma creată, semne generate de intercalarea în desenul antiderapant de pietricele, cioburi, cuie ș.a.

Urmele dinamice de rulare sunt create în momentul frânării – atunci când aceeași porțiune a pneului alunecă de-a lungul solului în momentul blocării roții.

Din analiza urmei de frânare se pot stabili date cu privire la:

- starea tehnică a autovehiculului – dacă sistemul de frânare era în stare bună de funcționare sau nu;

- viteza de deplasare a autovehiculului în momentul începerii frânării – cunoscând că lungimea urmei de frânare este direct proporțională cu viteza de deplasare;

- compoziția chimică a pneului – prin ridicarea de la fața locului a particulelor de cauciuc lăsate în urma frecării cu solul.

Urmele de impact – pot fi create în urma impactului unui autovehicul cu un obstacol fix sau mobil (cu un alt autovehicul).

În cazul impactului cu un *obstacol fix* (zid, pom, stâlp ș.a.) are loc un schimb de substanțe între cele două obiecte astfel că pe mașină vor rămâne urme formate din var, coajă de copac, așchii de lemn ș.a., în vreme ce pe obstacolul lovit se vor găsi particule din vopsea de mașină, particule metalice, resturi de sticlă și plastic.

În situația impactului cu *un autovehicul staționat* va rezulta o deplasare a unuia dintre cele două vehicule (cel cu masa mai mică va fi deplasat în urma impactului) și se va pune problema stabilirii locului impactului și a poziției autovehiculelor anterior. Locul de impact se determină căutând particulele de metal, sticlă, plastic, urmele de pământ sau praf ce se desprind de pe vehicule în momentul lovirii.

Impactul în depășire este dovedit de prezenta pe ambele vehicule de striații laterale (în dreapta autovehiculului depășit și în stânga celui ce a încercat depășirea) și de un transfer de substanțe între acestea (atât particule metalice cât și de vopsea).

În situația *coliziunii frontale* între două vehicule în mișcare ambele vor fi proiectate la distanțe diferite de locul impactului, în raport de masa fiecăruia și de viteza de deplasare. Stabilirea locului impactului prezintă o importanță deosebită în stabilirea modalității de producere și în stabilirea vinovăției persoanelor implicate în accident.

Urmele de substanțe provenite de la autovehicule sunt urme materie desprinse fie din ansamblurile și subansamblurile mașinii (de exemplu, picături sau bălți de ulei de motor, de benzină, motorină, lichid de frână, lichid de răcire ș.a.) fie substanțe transportate ocazional de autovehiculul în cauză (de exemplu, camioane ce transportă făină, grâu, porumb ș.a.). Toate aceste urme pot contribui la furnizarea de date necesare identificării autovehiculului.

Urmele mijloacelor de transport hipo. Mijloacele de transport hipo și urmele create de acestea sunt cercetate din punct de vedere criminalistic în special în situația producerii unor accidente de trafic rutier sau în situația investigării unor furturi în care autorii s-au folosit de asemenea mijloace pentru transportarea bunurilor sustrase.

Cel mai des sunt implicate căruțele și săniile trase de cai, carele cu boi fiind din ce în ce mai rare. În cazul căruțelor trase de cai se cercetează trei categorii de urme:

- urmele roților atelajului;
- urmele animalelor de tracțiune;
- urmele însoțitorilor.

Căruțele pot avea roți tradiționale din lemn (îmbrăcate cu șină metalică) sau pot folosi pneuri de autoturisme (de regulă, pneuri uzate). Urmele create de roți pot fi urme de adâncime sau urme de suprafață, urme de stratificare sau de destratificare.

Din analiza urmelor create se poate măsura *ecartamentul* roților (distanța dintre roțile aflate pe aceeași osie), element ce permite deosebirea urmelor create de căruța cu pneuri de cele lăsate de un autoturism – cunoscându-se că ecartamentul autoturismului este o dimensiune calculată cu precizie de mm, în vreme ce la căruțe, aceasta depinde de inspirația meșterului creator.

O altă posibilitate de distingere între cele două mijloace de transport este dată de existența jocului în osie la căruțe, ceea ce face ca urma pneului să fie ușor șerpuită (se spune că *fulează* roata), lucru care nu se întâmpla la autoturisme.

Dacă roata este construită din lemn cu șină metalică se poate afla *circumferința roții* căutând în lungimea urmei semne particulare care se repetă regulat, mai precis distanța dintre asemenea două semne. Aceste semne particulare sunt create în mod cert în urmă datorită existenței unei porțiuni unde se îmbină cele două capete ale șinei metalice.

Animalele de tracțiune creează urme de copite sau urme de potcoave.

Din analiza urmelor create se stabilește dacă atelajul folosea unul sau două animale de tracțiune, dacă acestea erau potcovite, dacă potcoavele erau noi sau uzate (la cele uzate, forma și desenul potcoavei are detalii șterse și pot fi însoțite de urme de sânge cauzate de rănirea animalului de către potcoava foarte deteriorată).

De asemenea, se poate stabili din desenul copitei / potcoavei dacă au fost create de monocopitate (cai) sau paricopitate (boi). Tot din urmele de potcoave se poate analiza numărul și dispunerea cuielor de prindere (*caiele*), detalii importante pentru identificarea meșterului fierar care a potcovit animalul.

Însoțitorii mijloacelor de transport pot lăsa la fața locului urme sub forma cărării de pași. Aceste urme sunt fie paralele cu urmele de roți – spre axul șoselei (de regulă, căruțașul ținând calul de căpăstru pentru a-l controla), fie urmele de picioare sunt intercalate între urmele de roți – dovedind astfel că însoțitorul mergea în spatele căruței. De asemenea, lipsa urmelor însoțitorului poate duce la concluzia că acesta se deplasa în căruță.

Stabilirea poziției însoțitorului prezintă interes îndeosebi în cazul accidentelor rutiere în urma cărora atelajul și însoțitorul au fost proiectați de pe partea carosabilă.

Microurele

Regulile generale privind descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor infracțiunii

Descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor este faza inițială, doar determinantă de cercetare a lor, efectuată de către organul de urmărire penală la fața locului sau în alte împrejurări similare.

Prin descoperirea urmelor în criminalistică se înțelege depistarea acestora de către organele cu funcții de urmărire penală prin efectuarea la fața locului a activităților de căutare bazate pe realizările tactice și mijloacele tehnico-științifice criminalistice.

Fixarea și ridicarea urmelor constă în efectuarea de către organele menționate a activităților procedural-tehnice de certificare a existenței și stării urmelor infracțiunii la fața locului, precum și retragerea și conservarea lor în vederea folosirii ulterioare la stabilirea adevărului ²⁷.

La aplicarea mijloacelor tehnico-științifice în vederea descoperirii, fixării și ridicării urmelor infracțiunii se va ține cont de categoria urmelor cercetate și natura obiectelor purtătoare. Evident, că tehnicile aplicate la descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor de mâini diferă după conținut de cele aplicate în același scop privind urmele de picioare, ale mijloacelor de transport, ale instrumentelor de spargere etc.

²⁷ Dicționar de criminalistică, București, 1984, p.168.

Descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor necesită să fie efectuate potrivit următoarelor reguli generale:

1) Respectarea strictă a normelor dreptului procesual penal ce reglementează efectuarea cercetării locului faptei, a percheziției, și a ridicării de obiecte și documente acestea fiind prevăzute ca principalele acțiuni procesuale destinate descoperirii, fixării și ridicării urmelor infracțiunii.

2) Utilizarea în limite maxime a mijloacelor tehnico-criminalistice menite să majoreze capacitatea de percepție și deci eficiența activităților de căutare a urmelor, inclusiv ale celor latente.

3) Aplicarea tuturor măsurilor posibile de protejare a urmelor, în special în cazurile amânării cercetării locului faptei sau desfășurării acestei activități în condiții nefavorabile.

4) Fixarea urmelor descoperite prin descrierea lor în procesul-verbal, acesta fiind principalul, sub aspect procesual, mijloc de fixare. În formulări laconice, clare și de înaltă precizie, aici vor fi consemnate:

- caracteristicile generale ale obiectului purtător, ce denotă, unde se află, prin ce se caracterizează suprafața purtătoare de urme;

- categoria și tipul urmei, poziția în raport cu suprafața obiectului-suport și cu alte obiecte;

- caracteristicile fiecărei urme referitor la formă, mărime, culoare, cantitate;

- datele privind modul de descoperire, fixare și ridicare a urmelor.

5) Indiferent de natura acestora, urmele depistate se vor fotografia apelându-se la metoda fotometrică. Pe lângă menirea de a demonstra și certifica datele expuse în procesul-verbal, fotografiile urmelor, redând cu claritate caracteristicile acestora, adesea devin obiecte ale expertizei criminalistice.

6) Urmele descoperite sau relevate la fața locului, de regulă, se ridică în comun cu obiectul sau cu o parte separată (demontată) a acestuia.

7) Dacă obiectul purtător de urmă e de valoare, supravoluminos sau intransportabil și, din aceste ori alte motive, se exclude ridicarea lui, urmele se vor ridica, procedându-se:

- la mularea urmelor de adâncime cu soluție de ghips, cu plastelină, materiale polimerice;

- la transferarea urmelor de suprafață pe pelicule dactiloscopice, foi de hârtie fotografică și alte materiale adezive;

- la recoltarea urmelor-materie prin răzuire, absorbire, solubilizare, atragere cu magnetul etc.

Tema 6. Balistica judiciară

Noțiunea, obiectul și sarcinile balisticii judiciare

Balistica judiciară constituie o ramură a criminalistica destinată investigării armelor de foc, munițiilor și a urmelor împușcăturii. În vederea elaborării metodelor și mijloacelor tehnico-științifice de cercetare a actelor penale privind fabricarea, păstrarea și aplicarea ilegală a armelor de foc.

Utilizarea datelor, a procedeelelor și tehnicilor proprii altor discipline și activități practice nu influențează asupra caracterului individual al balisticii judiciare, ea detașându-se prin obiectivele pe care și le asumă, principalele fiind:

- elaborarea metodelor și a mijloacelor tehnice necesare descoperirii, fixării și ridicării armelor de foc, a munițiilor și a urmelor împușcăturii;

- argumentarea procedeelelor de cercetare la fața locului, în vederea determinării împrejurărilor tragerii din arma de foc, în special, a direcției, distanței, locului de unde s-a tras, numărul și succesiunea împușcăturilor;

- aplicarea realizărilor științifico-tehnice și argumentarea în baza lor a metodelor de examinare a diverselor categorii de arme de foc, stabilirea condițiilor tehnice în care s-a executat o împușcătură;

- formularea principiilor metodice privind identificarea armelor de foc după urmele acestora pe tuburile și proiectilele trase.

Armele de foc, noțiunea, criteriile de clasificare

În accepțiune criminalistică, *armele foc constituie un dispozitiv tehnic destinat nimicirii sistemelor vii prin tragerea cu proiectile, puse în mișcare de energia gazelor formate ca urmare a exploziei (arderii) pulberii (prafului) sau a unui substituent al acesteia.*

Principalele elemente ale unei arme de foc sunt: țeava, mecanismele de închidere și de tragere, patul sau mânerul care, în majoritatea cazurilor servește la ținerea armei în mâini, dar și ca suport de asamblare a altor mecanisme componente ale ei.

Marea varietate a armelor de foc folosite la săvârșirea infracțiunilor a impus necesitatea clasificării lor, aceasta contribuind la identificarea și deci la funcționarea armei de foc ca mijloc de probă. Or, un obiect de natură să furnizeze date probante devine corp delict sub aspect procesual doar prin determinarea lui la nivel individual.

În criminalistică, armele de foc sunt clasificate în mai multe categorii după următoarele criterii: modul de fabricare, destinație, lungimea, construcția canalului și calibrul țevei.

După modul de fabricare deosebim:

1) *arme de fabricație industrială*, produse conform tehnologiilor specifice anumitor sisteme și modele de arme;

2) *arme atipice*, acestea fiind de două tipuri: a) de fabricație industrială, ulterior modificate prin *retezarea țevei* sau a patului și b) de construcție proprie, asamblate din detalii în mod improvizat, cunoscute și sub denumirea de arme rudimentare (*fig.36*).

După destinație se disting arme militare sau de luptă, arme de vânătoare și arme sportive.

Dintre armele de luptă, la săvârșirea infracțiunilor mai frecvent sunt folosite armele de mână, care după lungimea țevei se împart în 3 grupuri: a) *cu țeava scurtă* (revolvere, pistolete), b) *medie* (pistoale-automate) și c) *lungă* (carabine, puști militare)²⁸.

După construcția canalului țevei armele de foc se împart în trei categorii: *arme cu țeava ghintuită*²⁹, *arme cu țeava lisă sau netedă* și *arme de construcție combinată a canalului țevei*.

Toate armele de luptă și cele sportive de calibru mic au țeava ghintuită. Armele de vânătoare sunt cu țeava lisă sau combinată pentru tragere respectiv cu alice sau cu gloanțe.

După calibrul armele de foc se împart în cele *de calibru mic* (până la 6,35 mm), *de calibru mijlociu* (între 6,35 mm și 9 mm) și *de calibru mare* (peste 9 mm).

Calibrul armelor de luptă se determină prin măsurarea distanței dintre două plinuri opuse ale ghinturilor. La armele de vânătoare, calibrul se determină tradițional după numărul de bile egale cu diametrul țevei, care se pot confecționa dintr-o livră (funt) de plumb (433,9 gr.). Mai răspândite sunt armele cu calibrul 12, 16, 20, 32 mm.

Muniția ca obiect de studiu criminalistic

Cartușul armei cu țeavă ghintuită – arme în principal cu destinație militară - este alcătuită din tub, pulbere, capsă și glonț.

Tubul este metalic, are o formă de trunchi de con (mai mare la bază, mai mic spre vârf). Baza (numită *rozetă*) prezintă un șanț pentru ca gheara extractoare să poată expulza tubul gol după tragere (în măsura în care expulzarea nu are loc – prin construcție – folosindu-se forța gazelor). În procesul de fabricație, în interiorul tubului se introduce pulberea explozivă.

Pulberea (praful de pușcă) este cea care prin explozie - generată de scânteia produsă la baza tubului prin lovirea capsei detonatoare de către un ac percutor – dezvoltă gaze cu presiune

²⁸ A se vedea: Legea privind controlul asupra armelor individuale din 18 mai 1994 în *Monitorul oficial al Republicii Moldova* din 8 septembrie 1994.

²⁹ Ghinturile țevei armei de foc reprezintă canale sub formă de spirală, tăiate în peretele interior al țevei, care au menirea să imprime glonțului în timpul zborului o mișcare de rotație în jurul axei sale, aceasta contribuind la mărirea distanței de tragere, forței de penetrare și la precizia de lovire a țintei. Fața interioară a ghinturilor se numește fundul ghinturilor, iar spațiul dintre ghinturi — plinul ghinturilor. Ghinturile la diferite modele de arme variază după număr, înclinație și dimensiuni.

foarte mare ce pun glonțul în mișcare spre gura țevi. Pulberile pentru armele militare sunt pulberi coloidale (denumite pulberi fără fum).

Capsa detonatoare este plasată la baza tubului și are rolul de a declanșa arderea explozivă a prafului de pușcă.

Glonțul este proiectilul armei, cel care este împins cu forță spre țintă de forța gazelor rezultate în urma aprinderii prafului de pușcă. Glonțul este compus din metal și alte componente în funcție de destinația acestuia (gloanțe perforante, gloanțe trasoare, incendiere ș.a.).

Cartușul armei de vânatoare este alcătuit din *tub, pulbere, capsă detonatoare, bura, rondelă și proiectil*.

Tubul cartușului armei de vânatoare este confecționat din plastic sau din carton presat și, spre deosebire de armele militare, acesta poate fi reutilizat pentru mai multe trageri.

Pulberea este o pulbere cu fum - cu un randament de ardere mai scăzut decât în cazul pulberii coloidale.

Capsa funcționează în mod similar capsei de la cartușele armei ghintuite. Datorită posibilității de refolosire a tubului și a înlocuirii capsei pentru fiecare nouă tragere, anchetatorul poate stabili câte trageri s-au efectuat cu un anumit cartuș.

Bura este un perete despărțitor așezat în tubul cartușului pentru a separa pulberea de proiectile (alice sau mitralii). Bura este din pâslă (la prima tragere), în cazul reutilizării tubului trăgătorul înlocuind-o, de regulă, cu o bucătică de hârtie de ziar.

Rondela este un mic capac de carton (hârtie) aflat la capătul tubului împiedicând proiectilele să cadă accidental din tub. Pe acest carton sunt trecute, de regulă, date privitoare la calibrul muniției folosite.

Proiectilele utilizate pentru muniția armelor de vânatoare sunt alicele sau mitraliile. Acestea sunt mici sfere metalice (de regulă din plumb) al căror număr și diametru sunt diferite în funcție de calibrul muniției. Spre deosebire de arma militară, în cazul armei de vânatoare un calibru mare înseamnă proiectile de diametru mai mic.

Pentru vânat de dimensiuni mai mari (de exemplu, pentru mistreți) se folosesc și cartușe cu glonț, dar aceste gloanțe au o construcție specială, diferită de cele folosite de armele militare.

După cum denotă exemplele selectate din practica criminalistică din țară și de peste hotare, în scopuri criminale, în special, la săvârșirea actelor de teroare, tâlhărie și banditism, se folosesc explozive militare (grenade, mine, bombe), procurate pe diverse căi nelegitime sau furate, sau dispozitive de construcție proprie confecționate din materiale explozive cu destinație industrială (dinamită, trotilă, amonită etc).

Construcțiile proprii se assemblează în lăzi metalice, borcane din masă plastică sau sticlă, în care, pe lângă componentele necesare la realizarea unei explozii, se pot introduce mitralii, bucăți de metal, sticlă, prundiș și alte materiale de natură să majoreze efectul destructibil al explozivului.

Urmele împușcăturii: noțiunea, clasificarea, importanța criminalistică

După caracterul, mecanismul de formare și importanța lor la determinarea împrejurărilor unei împușcături, urmele tragerii din armă de foc se divizează în trei mari categorii: a) create de mecanismele armei pe muniții drept rezultat al interacțiunii acestora în procesul tragerii; b) lăsate de proiectil pe suprafața sau în profunzimea obiectelor cu care vine în contact în urma împușcăturii; c) formate de factorii suplimentari ai împușcăturii.

Amintim în acest context că, după unii autori, urmele în discuție se împart în principale și secundare³⁰, clasificare dubioasă, dacă ținem cont de faptul că de ce natură ar fi o urmă a împușcăturii ea poate avea o importanță primordială la determinarea împrejurărilor aplicării armei de foc.

Urmele mecanismelor armei pe tubul cartușului se creează succesiv pe parcursul a trei etape inerente unei împușcături: încărcării armei, tragerii, eliminării și aruncării tubului ars.

³⁰ V. Măcelaru, *Urmele create prin folosirea armelor de foc*, în *Tratat practic de criminalistică*. București, 1976, p. 275.

La etapa încărcării armei se vor forma două urme ce interesează pe plan criminalistic: una pe suprafața exterioară a tubului în forma unui fascicul de linii specifice scoaterii cartușului din încărcător, pentru a fi deplasat spre camera de detonare, alta pe fundul rozetei tubului sub formă de striaii ce redau reliefurile părții, frontale a închizătorului venit în contact cu tubul în momentul introducerii cartușului în camera de detonare.

La etapa tragerii percutorul creează prin lovitură o urmă de adâncime, care reproduce diverse elemente caracteristice privind forma, dimensiunile și relieful lui. La tuburile cartușelor de vânătoare această urmă este sursa informativă de bază privind identificarea armei din care s-a tras.

La etapa eliminării și aruncării tubului ars se creează patru urme cu semnificație decisivă privind identificarea armei, și anume:

- urma ghearei extractoare sub forma unui șir de striaii pe partea anterioară a gulerului rozetei, care redau cu precizie relieful mecanismului menționat al armei;

- urma ejectorului (pragului aruncător), în formă de striaii, pe partea posterioară a gulerului rozetei;

- urma marginii ferestruicii de aruncare sub forma unui fascicul de linii, ce se creează la un nivel mai sus de mijlocul tubului. La armele de luptă automate și semiautomate această urmă prezintă o valoare identificatoare esențială;

- urma sub formă de linii longitudinale pe suprafața tubului, create de iregularitățile pereților camerei de detonare.

De o deosebită valoare criminalistică sunt urmele de pe glonț, create la etapa tragerii de plinurile ghinturilor. Glonte pentru armele ghintuite este prevăzut cu un diametru majorat față de calibrul armei pentru care este destinat, aceasta fiind o condiție tehnică indispensabilă funcționării armelor ghintuite³¹. Datorită acestei diferențe de diametru, glonte înaintază pe ghinturi forțat, reproducând în mod dinamic relieful plinurilor ghinturilor (câmpurilor dintre ghinturi).

A doua categorie de urme ale împușcării sunt cele ale proiectilului pe suprafața sau în profunzimea țintei, a altor obiecte cu care proiectilul a venit în contact. Aceste urme se întâlnesc sub trei forme: urme de perforare, create în urma penetrării proiectilului a obiectului în întregime; urme de pătrundere (canale oarbe), create prin implantarea proiectilului în profunzimea obiectului împușcat fără a-l traversa complet; urme de ricoșare, create prin atingerea unei suprafețe.

Urmele de perforare se manifestă prin orificiul de intrare, printr-un canal, în cazul unui obiect relativ gros, și prin orificiul de ieșire. La urmele de pătrundere - prin orificiul de intrare și printr-un canal numit orb din cauza lipsei orificiilor de ieșire.

Urmele de ricoșare se prezintă sub forma unor linii, zgârieturi ale suprafeței obiectului lovit de proiectil, forma și adâncimea cărora sunt în funcție de unghiul de lovire, rezistența obiectului, distanța de la care s-a tras, tipul și calibrul armei, munițiilor etc.

Ultima categorie de urme le constituie modificările produse de factorii suplimentari ai împușcării³².

După natura lor, urmele date pot fi împărțite în două grupe: 1) rezultate din acțiunea directă a factorilor suplimentari ai împușcării asupra obiectelor în care s-a tras; 2) urme — materie ce se prezintă ca resturi de substanțe degajate în momentul împușcării. Din prima grupă fac parte:

- a) mecanice sau dinamice — sub formă de rupturi ale marginilor orificiului de intrare, provocate de acțiunea gazelor în cazul împușcării de la distanțe extrem de mici (până la 3 cm). Presiunea gazelor create ca urmare a arderii explozibile a pulberii este până la 3 mii atm. Scăzând cu mult în urma aruncării proiectilului, ea continuă să acționeze asupra obiectelor din apropierea gurii țevii, generând rupturi de diverse forme;

³¹ Această diferență este prevăzută pentru obținerea nivelului necesar de presiune a gazelor.

³² Prin categoria de factori suplimentari ai împușcării se au în vedere fenomenele termice, dinamice și fizice ale împușcării, care produc modificări pe suprafața obiectului în care s-a tras, pe lângă cele cauzate de acțiunea directă a proiectilului (A se vedea: V. Măcelaru, Balistica judiciară, București, 1972, p.83).

b) termice, adică arsuri și pârlituri ale suprafeței din apropierea nemijlocită a orificiului de intrare cauzate de flacăra de la gura țevii, care de asemenea sunt caracteristice pentru împușcăturile de la distanțe minime. În urma arderii pulberii în țeava armei temperatura gazelor atinge valori maxime (până la 2000-2500°). Ieșind în afara țevii, gazele izbucnesc în flăcără, provocând arsuri obiectelor din apropierea gurii țevii;

c) inelul sau semiinelul de imprimare a conturului gurii țevii («ștanț-marke») provocat de vârful țevii înfierbântate în cazul împușcării de la distanță nulă, direct pe suprafața obiectului.

În situația în care la săvârșirea infracțiunii a fost folosit un exploziv (grenadă, mină sau dispozitiv exploziv de construcție proprie) la locul faptei se vor crea urme de explozie, manifestându-se:

- prin leziunile corporale specifice pricinuite persoanelor din perimetrul exploziei;
- prin avarierile obiectelor de construcție, mobilierului, mijloacelor tehnice de producție și transport, precum și sistemelor vegetale din apropierea locului faptei;
- prin resturile de materiale explozive ale mijloacelor de inițiere și puiere în funcție (declanșare) a explozivului;
- prin obiectele de ambalare și transportare a explozivului.

Descoperirea, fixarea și ridicarea de la fața locului a armelor de foc, a munițiilor și a urmelor împușcării

Locul unei fapte comise prin aplicarea armei de foc și a explozivelor este spațiul sau încăperea în perimetru cărora s-a desfășurat activitatea de punere în funcție a acestora sau unde s-au manifestat consecințele lor. În majoritatea cazurilor el se prezintă prin urmele împușcării sau exploziei și prin obiectele sau victima vătămată. Locul faptei poate fi de asemenea un spațiu locativ, un sediu sau o secție de producție, unde s-au confecționat, păstrat și realizat nelegitim arme de foc, muniții sau explozive. Cercetarea locului faptei, a muniției și a urmelor împușcării poate conduce la determinarea tipului armei aplicate, la modelarea imaginii făptuitorului, prognozarea direcției deplasării lui și a locului de ascundere. În funcție de modalitatea de ascundere modelată și locurile în care este posibilă aflarea armei, se vor folosi mijloace tehnice de căutare: magneți, detector metalic și alte instrumente cu care sunt dotate trusele criminalistice.

Cercetarea armei va fi anticipată de o înregistrare fotografică sau videomagnetă prin care se va insista, pe de o parte, la redarea poziției armei în raport cu alte obiecte din perimetrul locului faptei, iar pe de altă parte, la fixarea caracteristicilor generale și individuale.

Retragerea armei de la locul unde a fost descoperită este precedată de luarea măsurilor respective de prevenire a unor eventuale accidente. Pentru a o feri de șocuri pe parcursul transportării, arma se ambalează și se plasează într-o cutie. Cartușul scos din camera de detonare și încărcătorul se împachetează separat. La cutiile sigilate se vor atașa etichete cu inscripții privind obiectele ambalate, data descoperirii și ridicării lor.

Descoperirea tuburilor și a proiectilelor cartușului cu care s-a tras este una din sarcinile principale ale organului care cercetează locul faptei. E de reținut că urmele purtătoare de aceste părți componente ale cartușului sunt unicele în baza cărora se realizează identificarea armei folosite la săvârșirea infracțiunii.

Tuburile se caută prin cercetarea succesivă și minuțioasă a spațiului și obiectelor din perimetrul locului faptei, începând de la corpul victimei sau de la obiectele vătămate prin împușcătură și continuând în mod circular spre marginile acestui spațiu. Căutarea tubului poate fi facilitată de un șir de puncte de orientare privind direcția și locul de unde s-a tras. O atare semnificație pot avea urmele făptuitorului, direcția canalului creat de proiectil și urmele factorilor suplimentari ai împușcării. În baza examinării lor, organul judiciar poate preciza, fie cu aproximație, locul de unde s-a tras, direcția împușcării și implicit zona de căutare, ținându-se cont de particularitățile sistemelor de aruncare proprii diferitelor tipuri de arme³³.

³³ Majoritatea armelor de luptă cu sisteme automate aruncă tubul tras în partea dreaptă. Unghiul sub care zboară tubul față de linia direcției tragerii diferă de la un sistem la altul, în acest sens a se vedea: Д. П. Рассейкин, Осмотр места происшествия и трупа при расследовании убийств. Moscova, 1967, p. 84; И. А. Дворянский, Автоматические пистолеты., Moscova, 1972, p.65 și urm.

Despre distanța unei împușcături cu un proiectil de alicie sau mitralii se poate judeca și după aria de dispersare a acestuia. În linii mari, valorile diametrelor de dispersare a alicelor cartușului tras dintr-o armă de vânătoare cu țeava cilindrică sunt date de specialiștii în materie în funcție de distanța de tragere.³⁴

În acest context atenționăm că determinarea la fața locului a direcției și distanței de la care s-a tras este cu aproximație, ea fiind întreprinsă de organul judiciar doar pentru a intensifica activitatea de urmărire penală. Definitivarea acestor circumstanțe ține de competența expertului balistician.

Pentru stabilirea locului de unde s-a tras se apelează la metoda cunoscută în criminalistică sub denumirea de *vizarea directă a locului tragerii*, care în marea majoritate a cazurilor se desfășoară cu ocazia cercetării locului faptei.

Dacă proiectilul a perforat un obiect cu o grosime relativ mare, vizarea directă a locului de unde s-a tras se face cu ajutorul unui tub de hârtie, carton sau masă plastică introdusă în canalul format de proiectil din partea orificiului de ieșire. Dacă proiectilul a perforat două obiecte apropiate unul de altul, tubul trebuie să unească canalul ambelor obiecte în întregime. Privind prin tubul astfel aranjat se va determina cu precizie locul amplasării armei din care s-a tras.

Deci, cunoscând arma după tubul fixat în perimetrul locului faptei, în baza indicatoarelor sau cataloagelor privind caracteristicile tehnico-balistice ale acesteia, dar și prin verificare experimentală, organul judiciar poate calcula locul de unde s-a tras.

Dacă tubul a fost aruncat dintr-o armă cu repetiție, calcularea locului de unde s-a tras va fi doar aproximativă, deoarece atât unghiul, cât și direcția de aruncare a tubului sunt în funcție de forța și modul de acțiune a autorului tragerii.

Tema 7. Evidența criminalistică

Considerații generale privind evidența criminalistică

Evidența criminalistică, constituie actualmente o ramură distinctă a criminalisticii, destinată elaborării metodelor și mijloacelor tehnice de înregistrare, clasificare și sistematizare a datelor caracteristice privind anumite categorii de persoane și obiecte, având ca scop asigurarea unei eventuale identificări ulterioare a acestora în cadrul cercetării actelor ilicite.

În baza datelor concentrate în cartotecile de evidență se pot stabili:

1. *Identitatea autorilor unei infracțiuni după urmele lăsate la fața locului.*

Atunci când în procesul de cercetare a locului faptei s-au descoperit urme de mâini, acestea vor fi expediate Centrului de Informație, solicitându-i compararea lor cu amprentele digitale și palmare din componența cartotecii dactiloscopice. Dacă vor fi prezentate mai multe urme, aparținând cel puțin la trei degete de la aceeași mână, verificarea se va realiza în baza deducerii formulei dactiloscopice probabile a persoanei ce a activat la fața locului. În situația unei singure urme digitale, compararea în vederea identificării autorului se va încununa de succes doar în cazul grupajului de fișe ale persoanelor suspecte indicat de organul judiciar sau de calculatorul electronic.³⁵

2. *Comunitatea de autori ai unui grup de infracțiuni pe baza urmelor lăsate la locul faptei.*

În cazul când n-au fost suspiciuni asupra persoanelor ce au creat la fața locului urmele se vor compara cu cele existente în cartoteca infracțiunilor cu autorii rămași neidentificați. Stabilirea identității factorilor creatori de urme descoperite cu prilejul cercetării diferitelor infracțiuni poate facilita lucrul de căutare și, în consecință, de identificare a autorului comun al mai multor infracțiuni.

3. *Modelarea autorului faptei penale după modul de operare.* Organul de urmărire, la fel cel judiciar de urmărire la fel cel poate dispune compararea elementelor ce caracterizează modul

³⁴ С. Д. Кустанович, Исследование повреждений одежды в судебно-медицинской практике, М., 1965, p. 138.

³⁵ S-a dovedit a fi de o deosebită eficacitate sistemul de căutare în cartoteca a fișelor cu desene papilare de același tip cu cele prezentate spre comparare, bazat pe computerizarea acestui proces.

de operare aplicat de autorul faptei nedescoperite, cu datele din cartoteca de evidență după modul de operare.

4. Identitatea cadavrelor necunoscute prin compararea amprentelor digitale ale acestora cu fișele dactiloscopice cuprinse în cartoteca, precum și potrivit semnalmentelor exterioare și a altor date privind persoanele înregistrate ca dispărute fără veste sau declarate în căutare.

5. Identitatea obiectelor-corp delict prin compararea lor cu obiectele din fondul colecțiilor criminalistice sau cu datele din cartotecile respective de evidență.

6. Identitatea persoanelor suspecte care se sustrag de la răspundere prin prezentarea de acte false, furate sau contrafăcute.

7. Antecedentele penale ale celor condamnați potrivit datelor nominale cuprinse în cartotecă. Datele privind antecedentele penale au o deosebită importanță în vederea alegerii și aplicării pe întregul proces de desfășurare a cercetărilor unor procedee tactice optime, dar și în stabilirea măsurii de pedeapsă adecvate periclitării sociale pe care o prezintă persoana dată.

În prezent funcționează două feluri de evidență criminalistică, respectiv două sisteme de cartoteci: primul — *centralizat*, desfășurat de către o subdiviziune specială a Ministerului de Interne, nominalizată Centru Informativ, al doilea *local*, efectuat în cadrul Direcția de tehnică Criminalistică, aparținând aceluiași minister, și de către substructurile criminalistice ale comisarariatelor de poliție.

Sistemele menționate se disting după obiectele și metodele aplicate. Astfel, printre obiectele evidenței centralizate se înscriu infractorii, persoanele declarate în căutare, persoanele suspecte ca fiind autori ai unor infracțiuni grave, persoanele dispărute fără veste, cadavrele cu identitatea necunoscută, armele de luptă furate sau pierdute și modul de operare la săvârșirea infracțiunilor.

Datele privind înregistrarea acestor obiecte se vor clasa în patru cartoteci:

- de evidență a persoanelor delincvente sau a antecedentelor penale;
- de evidență antropometrică a persoanelor dispărute și a cadavrelor neidentificate;
- de evidență a armelor de foc militare;
- de evidență după modul de operare.

Evidența locală cuprinde urmele infracțiunii și obiectele-corp delict, aria căroră, după cum vom remarca în continuare, este foarte vastă.

Evidența delincvenților

Evidența persoanelor supuse justiției penale se efectuează în două modalități: *nominală* sau *alfabetică și dactiloscopică*.

Evidența nominală constă în înregistrarea pe fișe standardizate a două categorii de date identificatoare a delincvenților și delincventelor. Prima - consemnarea persoanei (numele de familie, prenumele, anul și locul nașterii, domiciliul, starea familială, naționalitatea, profesia și sfera socială în care activează). A doua - consemnarea faptei în legătură cu care persoana în cauza se înscrie - când, de "către care organ de cercetare și în baza căror articole ale Codului Penal este deferit justiției, datele când a fost supus învinuirii, arestării și condamnării, măsurile penale luate, precum și datele privind executarea pedepsei. La fișele nominale se anexează imaginea fotografică executată după regulile fotografiei operative de recunoaștere: bust - din față și din profilul drept, acestea putând fi folosite în activitatea de urmărire în cazul unei eventuale evadări.

Fișele sunt clasate în ordinea alfabetică a numelor de familie și a altor date de ordin personal, de unde și denumirea de înregistrare alfabetică. Atunci când persoana delincventă se prezintă sub mai multe nume de familie, se vor întocmi fișe auxiliare, acestea fiind legate de cea principală prin note de trimitere.

Înregistrarea dactiloscopică, după cum se afirmă pe bună dreptate în literatura de specialitate, constituie o componentă de bază a sistemului de evidență centralizată a infractorilor, care este menită să contribuie, precum s-a menționat, la rezolvarea multiplelor probleme cu care se confruntă justiția, dintre care:

- stabilirea autorului unei infracțiuni prin compararea urmelor de mâini de la fața locului cu amprentele acestuia din cartotecă, în ipoteza în care el a mai săvârșit infracțiuni și a fost supus înregistrării dactiloscopice;

- stabilirea identității persoanei care nu prezintă acte de identitate ori care își camuflează identitatea, folosindu-se de acte false sau furate;

- identificarea cadavrelor necunoscute, dacă, firește, cel decedat a fost anterior înregistrat ca fiind autorul unei infracțiuni.

Înregistrarea dactiloscopică se face prin fixarea desenelor papilare de pe falangele celor 10 degete în fișa dactiloscopică, prevăzută cu rubrici pentru fiecare deget. Pe recto, fișa dactiloscopică conține datele nominale ale celui înregistrat.

Evidența antropometrică

Acest gen de evidență cuprinde trei categorii de persoane. Prima — autorii infracțiunilor care se ascund în vederea sustragerii de la răspundere, fiind declarați în căutare, a doua categorie — persoanele dispărute în urma evadării din penitenciare și, în fine, a treia categorie — persoanele dispărute de la domiciliu sau de la locul de muncă în împrejurări incerte cu suspiciuni de a deveni victime ale unui omor, răpiri sau ale unui alt act violent.

Înregistrarea se face în baza datelor privind persoana dispărută, acumulate de către organul de urmărire penală și remise Centrului de informații al Ministerului de Interne, într-o fișă tipizată care cuprinde:

- date privind fapta și circumstanțele dispariției (de loc, de mod, de timp);

- date nominale (numele de familie, prenumele, locul nașterii, domiciliul, vârsta, profesia, locul de muncă) și situația juridică (bănuț, învinuit, condamnat, antecedente penale) ale persoanei dispărute;

- date privind legăturile (de rudenie, profesie și în plan infracțional) și cauza presupusă a dispariției;

- date privind caracteristicile morfologice și funcționale ale persoanei dispărute, constituind esența acestui gen de evidență, de unde denumirea de *evidență antropometrică*.

Pentru obținerea datelor menționate organul respectiv va întreprinde diverse cercetări și acțiuni operative, care se vor extinde asupra diferitelor obiecte de la fața locului sau frecvent folosite de cel dispărut, dar în special asupra documentelor cu caracter medical, de evidență militară a populației, precum și asupra actelor privind încadrarea în câmpul muncii sau învățământ.

Evidența după modul de operare

Modul de operare în accepție criminalistică cuprinde un complex de operații, acțiuni și mijloace aplicate în cazul săvârșirii unui act infracțional.

Constituind unul din elementele caracteristice de bază ale unei infracțiuni săvârșite, modul de operare are importanță criminalistică sub următoarele aspecte. Pe de o parte, ca factor cu influență determinantă asupra modalităților tehnice, tactice și metodice de cercetare a faptelor penale, atât la nivel științific, cât și la cel practic. Modul de operare determină caracterul modificărilor mediului în care se desfășoară infracțiunea, al tuturor urmelor acesteia, fapt de care trebuie să se țină cont la aplicarea procedurilor tactice și a mijloacelor tehnice de lucru la fața locului. Totodată, practica demonstrează cu prisosință că săvârșirea de infracțiuni omogene în condiții similare impune o anumită conduită, modalități tipice de operare, ceea ce contribuie la ordonarea faptelor penale în anumite categorii, aceasta din urmă făcând posibilă elaborarea de reguli tipice de cercetare a infracțiunilor.

Pe de altă parte, modul de operare este condiționat de un șir de factori subiectivi (temperament, volitivitate, deprinderi, abilitate), dar și obiectivi, datorită cărora infractorii recidiviști activează într-o anumită formă specializată, folosind în mod relativ stabil unele și aceleași procedee și mijloace la săvârșirea diferitelor infracțiuni.

Reiterarea (repetarea) modului de operare a generat crearea unui sistem de evidență specifică a infractorilor, cunoscută sub denumirea de *evidență după modul de operare (modus operandi sistem)*.

La etapa actuală sistemul dat se realizează în baza fișelor de înregistrare a elementelor caracteristice ale modului de operare a persoanelor cunoscute ca fiind autorii anumitor categorii de infracțiuni (omor, viol, tâlhării, fur turi, excrocherie) și a acelor de înregistrare a caracteristicilor respective privind faptele penale cu autorii necunoscuți. Fișa autorilor anumitor infracțiuni (recidiviștilor) cuprinde o serie de date privind starea civilă și de drept a persoanei (numele de familie, prenumele, anul și locul nașterii, domiciliul, profesia, studiile, ocupația, antecedentele penale), succedate de descrierea elementelor caracteristice ale modului de operare (timpul comiterii infracțiunii, procedeele și instrumentele folosite, acțiunile prealabile, alte date specifice). La fișa modului de operare se va anexa fișa dactiloscopică, fotografiile, materialele video.

Alte categorii de evidență criminalistică

Evidența cadavrelor cu identitate necunoscută. Constituind un subsistem al evidenței antropometrice, acest gen de evidență cuprinde atât cadavrele cauzate de omoruri, cât și cele apărute în urma diferitelor accidente sau calamități (inundații, incendii, cutremure de pământ ș. a.).

Ca și în cazul persoanelor dispărute, evidența constă în înregistrarea pe fișe standardizate a unui grupaj de date referitoare la locul și data depistării cadavrului, la obiectele vestimentare și altele atestate asupra cadavrului, la starea, vârsta, leziunile corporale și cauza morții, la sexul, morfologia întregului corp (statura, constituția fizică, rasa, culoarea pielii), la semnalmente și semnele particulare ce constituie trăsăturile exterioare.

Semnalmentele exterioare se notează după metoda portretului vorbit, cu participarea medicului legist.

Acest gen de evidență prevede obligatoriu efectuarea de fotografii după regulile fotografiei operative de recunoaștere. Fotografia de identificare executată după tualeta cadavrului și aranjarea respectivă a îmbrăcăminte, trebuie să cuprindă corpul în întregime (din față, două părți laterale și din spate), vederea din față, profilul drept și cel stâng (bust). Aparte se vor fotografia detaliile urechilor și ale semnelor particulare (deformări sau amputări ale unor organe, cicatrice, pete, alunițe, tatuaj etc).

Fișa cadavrelor neidentificate prevede, de asemenea, întocmirea odon-togramei care se va realiza cu concursul unui specialist-stomatolog sau al medicului legist. La fișa antropometrică se va anexa neapărat fișa dactiloscopică a cadavrului.

Evidența urmelor ridicate de la fața locului. Forma de evidență în cauză cuprinde, în primul rând, urmele papilare descoperite la locul faptelor comise de autori neidentificați, ea efectuându-se de către Direcția de Tehnică Criminalistică al Ministerului de Interne și subdiviziunile criminalistice ale comisariatelor de poliție locale (municipale, raionale).

Evidența constă în sistematizarea urmelor descoperite drept rezultat al cercetărilor la fața locului după caracteristicile desenelor papilare (tip, sub-tip, varietate), întocmirea formulei monodactilare și crearea cartotecilor respective, ultimele oferind posibilitatea comparării:

- urmelor ridicate de la fața locului cu cele existente în cartotecă în scopul identificării autorului care a creat urme în câmpul infracțiunii și stabilirii faptuitorului;
- urmelor ridicate de la fața locului cu cele existente în cartotecă pentru stabilirea dacă două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de una și aceeași persoană;
- urmelor ridicate de la fața locului cu cele ale persoanelor cu antecedente penale (recidive) cu scopul stabilirii eventualei participări a acestora la infracțiunea săvârșită.

Evidența balistică. Evidența balistică se realizează prin înregistrarea pe fișe standardizate a datelor caracteristice ale armelor de foc militare furate, pierdute sau găsite și organizarea în baza lor a unei cartoteci de evidență centralizată, precum și prin funcționarea unor colecții de tuburi și gloanțe ridicate în procesul cercetării faptelor comise prin aplicarea armelor de foc.

Fișele cuprind caracteristicile tehnico-balistice ale armei (tipul, sistemul, calibrul, lungimea țevii, sensul și numărul ghinturilor, numărul de cartușe în magazie ș. a.), precum și unele date privind împrejurările în care arma a fost furată, pierdută, găsită (de la cine, când a fost furată, cine și unde a pierdut arma etc).

Tuburile și gloanțele se introduc în componența colecțiilor respective după caracteristicile constructive (tip, model, fabricare, calibru, dimensiuni), dar și după urmele create de mecanismele armei (percutor, închizător, gheară extractoare, ghinturile din interiorul țevii).

Evidența obiectelor sustrase. Acest gen de evidență cuprinde obiecte de valoare — autovehicule, utilaje electronice, instrumente muzicale, aparate fotografice, de înregistrare sonoră și videomagnetă, bijuterii, blănuri și obiecte de îmbrăcăminte cu caracteristici bine definite. O categorie aparte constituie obiectele de anticariat și de cult, precum și operele de artă.

Evidența obiectelor sustrase se desfășoară în cadrul Centrului Criminalistic al Ministerului de Interne, în secțiile de criminalistică din Comisariatele de Poliție și în alte subdiviziuni aparținând aceluiași minister. Autovehiculele sustrase, spre exemplu, se înregistrează și în cadrul Direcției principale a Poliției rutiere. Evidența obiectelor sustrase se efectuează în baza fișelor standardizate, care prevăd descrierea fiecărui obiect după formă, culoare, dimensiuni, destinație și sfera de utilizare, serie, nr. de inventariere, model, măsură, materialul din care este confecționat, alte caracteristici particulare.

În baza ordonării fișelor după anumiți indici, cartotecile de evidență a obiectelor sustrase pot furniza date necesare urmării operative a acestora în gări, puncte vamale, spații comerciale, camere de bagaj, în alte locuri suspecte.

Tema 8. Cercetarea criminalistică a documentelor

Noțiunea și importanța documentelor-mijloace de probă

Termenul de *document*, în sensul său larg, cuprinde diverse obiecte materiale confecționate și destinate fixării și perpetuării în timp și spațiu a ideilor, gândirii și voinței umane³⁶. În acest context, este semnificativă atitudinea unor juriști potrivit căreia sunt considerate documente obiectele de genul fotografiilor, filmul, audio-videogramele și alte tehnici de înregistrare, folosite deosebit de frecvent în justiție la fixarea materialelor probante³⁷.

În criminalistică, categoria de document se aplică asupra diverselor acte ce reprezintă date probante exprimate prin scriere într-un suport material (hârtie, carton, pânză, lemn etc). Fotografiile, filmul, videofonogramele, date fiind deosebirile pe care le prezintă prin natura lor, nu se referă la noțiunea în cauză. Ele, pe bună dreptate, constituie o categorie aparte de obiecte informativ-probante, a căror examinare criminalistică impune aplicarea de metode și mijloace de altă natură decât cele privind examinarea actelor scrise.

Această accepție a documentelor nu contravine semnificației categoriei menționate în legislația procesual penală în vigoare. Astfel, potrivit art. 157 Cod proc.pen. al Republicii Moldova, *constituie documente actele scrise ce emană de la întreprinderi, instituții, organizații de stat și obștești, de la persoane oficiale sau particulare, în care se expun ori atestă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la soluționarea justă a unei cauze penale.*

Noțiunea de „înscris” este mai largă decât aceea de „act scris” cuprinzând tot ceea ce poate păstra pe un suport urmele unui instrument scriptural (înscrisuri tipărite, dactilografiate, printate, manuscrise, desene, schițe ș.a.)

În legătură cu cercetarea criminalistică a înscrisurilor se utilizează noțiuni diferite: grafologie, grafoscopie, expertiză grafică.

Grafologia studiază scrisul de mână pentru a evidenția particularitățile ce denotă anumite trăsături psihice ale scriptorului lucrând cu înscrisuri necontestate sub aspectul autenticității.

Grafoscopia (expertiza grafoscopică) analizează latura grafică a scrisului (maniera de realizare a semnelor grafice), fără a lua în calcul analiza suportului pe care s-a scris (de exemplu, compoziția hârtiei) sau instrumentul scriptural folosit.

³⁶ Большая Советская Энциклопедия, vol. 8, p. 403.

³⁷ Н. Полевой, *О некоторых методических проблемах экспертного исследования документов*, in *Вопросы теории криминалистики и судебной экспертизы*, Moscova, 1969, p. 6.

În cadrul *expertizei grafice* de regulă se compară două sau mai multe înscrisuri evaluându-se asemănările și deosebirile dintre acestea, adesea fiind vorba de scrisuri intenționat modificate sau contrafăcute (copiate sau imitate).

Clasificarea documentelor-mijloace de probă

Conform practicii pozitive a organelor de urmărire, toate documentele constituind mijloace de probă se subdivizează în procese-verbale și alte documente. Procesele-verbale sunt înscrisurile în care organele de urmărire penală și a justiției, în ordinea prevăzută de lege, consemnează constatările și relatările realizate în activitatea de anchetă și judiciară.

Documentele - mijloace de probă scrise în procesul penal sunt acele înscrisuri care cuprind relatări, mențiuni, descrieri de natură să confirme evidența unor raporturi juridice ori să ateste stări, împrejurări și elemente de fapt, referitoare la obiectul cauzei sau la persoana făptuitorului. Acestea pot fi diverse acte oficiale (buletin de naștere ș. a.), înscrisuri cu caracter privat (contract de muncă, factură, recipise), precum și tot felul de însemnări și scrisori personale.

Spre deosebire de documentele - probe scrise, documentele - probe materiale reprezintă date probante prin structura lor materială. La ele se referă actele întocmite în mod eronat, înscrisurile cu conținut inițial modificat, documentele care au constituit obiectul material al infracțiunii sau care reprezintă produsul acesteia.

După modul de executare, deosebim documente manuscrise și tipărite. Cele manuscrise după semnele aplicate pot fi alfabetice și cifrate (criptografice). După originalitate, deosebim documente originale și copii.

Cercetarea prealabilă a documentelor-probe materiale

Cercetarea documentelor-probe materiale de către organul cu funcție de urmărire penală este o condiție indispensabilă a utilizării lor într-o cauză penală. Prin investigarea acestei categorii de documente organul judiciar preconizează:

- Stabilirea aspectului de ansamblu al documentului în litigiu. În acest scop se va insista asupra conținutului textual al documentului, destinației lui, naturii suportului și a substanțelor cu care s-a scris, avându-se în vedere și alte date privind însușirile de bază ale documentului. Individualizarea documentului în litigiu, pe baza caracteristicilor generale, este o condiție obligatorie a utilizării acestuia în procesul de probațiune;

- Stabilirea autenticității documentului. Stabilirea autenticității documentelor anexate la dosarul cauzei reprezintă una din problemele complexe ce vizează obiectivele cercetării prealabile a actelor scrise. În vederea realizării ei se vor avea în vedere:

a) respectarea cerințelor prevăzute asupra formei categoriei respective de documente. Cu excepția scrisorilor anonime și a înscrisurilor personale, documentele trebuie să fie datate, semnate și numerotate. În cazurile actelor emise de instituții statale se vor verifica și elementele de autentificare, în special, a impresiunilor de ștampile și sigilii, a fotografiei, precum și a formularului folosit;

b) termenii de valabilitate a documentului. Este cunoscut că unele documente sunt limitate la anumite perioade de timp (legitimațiile, procurele, unele documente bancare etc). În marea majoritate a cazurilor, timpul în care documentul este valabil este specificat în conținutul său;

- Stabilirea vechimii documentului. În justiția penală, vechimea documentelor se cere a fi clarificată, ori de câte ori actele scrise în litigiu nu sunt datate, precum și în situația în care asupra datei pe care o poartă un document există dubiu.

La analiza hârtiei și a substanțelor de scris în vederea determinării vechimii documentelor, se studiază aspectul exterior și nivelul de decolorare a acesteia, gradul de alterare și oxidare raportate, firește, la condițiile de păstrare a documentului.

- Depistarea de urme ale unei eventuale modificări a conținutului inițial al documentului. În acest scop se va insista asupra semnelor de fals prin înlăturare sau adăugire de text (dispariția luciului și subțierea hârtiei pe anumite sectoare, alterarea elementelor de poligrafie și a celor de protecție, prezența unor pete, a unei amplasări neregulate a textului ș.a.);

- Obținerea datelor privind persoanele participante la întocmirea actului scris sau dactilografiat. În realizarea acestui obiectiv se vor examina conținutul documentului, limbajul,

structura lexicală și gramaticală, semnăturile, rezoluțiile, datele de adresare. În cazul documentelor tipărite, cercetarea vizează de asemenea obținerea datelor ce caracterizează mijloacele tehnice utilizate la întocmirea lor.

La textele manuscrise, se va remarca gradul de evoluție a deprinderilor de a scrie, pe baza căruia organul judiciar limitează cercul celor suspecți ca fiind autori ai documentului în litigiu. Dacă, spre exemplu, scrisul în litigiu este de evoluție superioară, persoanele a căror dexterități grafice sunt inferioare, se vor exclude din cercul bănușilor.

Expertiza criminalistică a documentelor suspecte de fals

Stabilirea falsului intelectual reclamă efectuarea unei complexe activități de cercetare criminalistică, nu de puține ori bazată și pe concursul specialiștilor în alte domenii (contabilității, economiei și comerțului, finanțelor și activității bancare, tehnologiei de producție industrială sau agrară).

Falsul material constă în modificarea conținutului inițial al documentelor preexistente. El poate avea diverse forme, cele mai frecvente fiind modificarea conținutului inițial al documentului prin *înlăturare*, *adăugire* sau *refacere de text* și *contrafacerea rechizitelor* în documentele preexistente, în special a semnăturilor, impresiunilor instrumentelor de autentificare (ștampilelor) și schimbarea fotografiilor. După cum se va vedea în continuare, la falsificarea documentelor se folosesc multiple procedee, materiale și mijloace tehnice, ceea ce face dificilă descoperirea falsului de către organul judiciar. În marea majoritate a cazurilor, cercetarea prealabilă a documentelor-probe materiale duce doar la suspiciuni de fals, constatarea acestuia realizându-se în cadrul expertizei tehnice criminalistice a documentelor.

Examinarea criminalistică a documentelor suspecte de fals prin înlăturare, adăugire sau refacere de text

Înlăturarea de text este una din modalitățile frecvent aplicate la falsificarea actelor scrise. În funcție de modul în care s-a operat, deosebim înlăturarea mecanică și chimică. Înlăturarea mecanică constă în ștergerea parțială sau totală a scrisului prin răzuire sau radieră cu diferite obiecte (lamă, ac, radieră etc.)

Înlăturarea prin ștergere, deoarece este însoțită de acțiuni mecanice asupra suportului, produce un șir de modificări fizice ale hârtiei, ele prezentând elemente caracteristice ale falsului, urme ale ștergerii. Acestea sunt:

- 1) subțierea hârtiei în locul răzuirii sau radierii;
- 2) scămoșarea hârtiei, starea dislocată a particulelor de hârtie;
- 3) lipsa luciului în zona deteriorată prin ștergere;
- 4) vătămarea elementelor de protecție și ale celor tipografice, dacă documentul are atare elemente;
- 5) afectarea elementelor grafice învecinate;
- 6) prezența unor resturi de coloranți din textul înlăturat.

În cazul când pe suprafața afectată prin ștergere s-a depus un nou text, acestuia îi va fi caracteristic: deosebirea coloranților folosiți și difuzia cer-nelurilor în părțile laterale ale scrisului, dar și în profunzimea hârtiei, până la pătrunderea pe partea opusă a documentului. Textul executat din nou se va deosebi de asemenea după caracteristicile scrisului de mână, respectiv a mașinii de scris în cazul documentelor dactilografiate, dacă, firește, falsul aparține nu autorului, ci altei persoane ce a executat textul inițial.

Depistarea caracteristicilor menționate, respectiv punerea în evidență a modificării conținutului inițial al documentelor prin ștergere de text, în principiu, este lesne de realizat, apelându-se la metode specializate ale acestui gen de expertiză și, firește, la instrumentare cu care sunt dotate instituțiile de expertiză la etapa actuală.

Falsul prin înlăturarea chimică de text se realizează prin corodarea sau decolorarea scrisului cu substanțe chimice (acid citric, natricăustic, apă oxigenată, sulfat de sodiu, soluție de var etc).

Decolorând textul scris, substanțele chimice acționează concomitent și asupra suportului, hârtia își pierde luciul, culoarea, elasticitatea. Pot fi deteriorate de asemenea elementele de protecție și cele tipografice, precum și unele semne grafice învecinate.

În criminalistică elementele caracteristice ale corodării de text sunt următoarele:

- zonele mate prezente pe suprafața documentului în locurile intervenției chimicalelor;
- fisurile de suprafață prezente pe sectoarele influențate de chimicale;
- petele galbene prezente pe hârtia albă și albicioase pe hârtia color;
- deteriorările elementelor de protecție și ale celor litografice;
- decolorarea parțială a unor semne grafice învecinate;
- resturile textului înlăturat în cazul corodării incomplete a scrisului;
- urmele de presiune, create de instrumentul cu care s-a scris textul înlăturat.

Examinarea criminalistică a documentelor suspecte de fals prin contrafacerea rechizitelor

Falsul prin contrafacerea rechizitelor, în special a semnăturilor, a im-presiunilor de ștampile și a fotografiilor face parte din categoria întâlnită foarte frecvent în practica judiciară.

Contrafacerea de semnături se realizează pe două căi: prin imitare (după memorie sau închipuire) și prin copiere. Descoperirea falsificării *semnăturilor* prin imitare aparține de competența expertizei scrisului, la care ne vom referi în compartimentul următor. Contrafacerea semnăturilor prin copiere dispune de mai multe variante. Dintre cele mai răspândite sunt copierea prin transparență, cea efectuată prin transfer cu ajutorul hârtiei de calc sau copiativă (indigo) și cea creată prin apăsare a semnăturii autentice și trasarea ulterioară a acesteia cu un material de scris (cerneală, tuș, pix, creion, etc.)³⁸. Indiferent de modul de realizare, falsul semnăturilor prin copiere este cognoscibil datorită caracteristicilor de plastografiere, dintre care mai importante sunt: lipsa cursivității scrisului; întreruperi de traseu; tremurături; opriri neîntemeiate ale instrumentului de scris; începutul și sfârșitul punctat al semnăturii. În cazul copierii cu hârtie copiativă sau prin apăsare, se vor crea respectiv urme ale indigoului, dublări de trasee, urme de apăsare.

Descoperirea falsului impresiunilor de ștampilă se bazează pe elemente caracteristice proprii fiecărei modalități de contrafacere. Astfel, pentru impresiunile create de ștampile confecționate în mod improvizat sunt specifice următoarele particularități, care în ansamblu dovedesc falsul:

—Caracterul nestandardizat al literelor și cifrelor. După cum este cunoscut, la confecționarea ștampilelor în atelierele litografice, la alcătuirea textului se folosesc semne standardizate. În impresiunile ștampilelor false sunt semnalate forme de gravare evident manuală.

—Lipsa uniformității grafismelor ce constituie textul. Deseori unele și aceleași litere sau cifre diferă după formă, dimensiuni, amplasare spațială.

—Asimetria elementelor reprezentând conținutul impresiunii ștampilei. Se remarcă diferențe ale distanței între litere, cuvinte, rânduri.

—Deosebiri de poziție a axelor longitudinale ale semnelor față de linia de bază a scrisului.

—Greșeli gramaticale, de denumiri, prescurtări și înghesuiri nejustificate de text, erori în conținutul și forma stemei, altor semne de structură a ștampilei.

Examinarea criminalistică a hârtiei și a materialelor de scris

Examinarea criminalistică a materialelor din care constau documentele, a hârtiei, cernelurilor, pastelor și minelor de creioane se rezumă la determinarea naturii lor după structură, culoare, consistență și alte elemente caracteristice.

Stabilirea specificului materialelor are o importanță deosebită, deoarece contribuie la:

a) determinarea falsului prin înlăturare de text. După cum este cunoscut, cele mai frecvente cazuri de înlăturare a textului sunt cele efectuate prin corodarea, spălarea sau acoperirea textului.

³⁸ В. Литовский, *Почерковедческое исследование подписей, исполненных с помощью технических средств*, Киев, 1975, p. 28.

Examinarea acestei categorii de fals este de neconceput în afara unui studiu al materialelor din care sunt create documentele;

b) fixarea falsului prin adăugire de text și prin modificarea anumitor elemente de rechizite, cum ar fi înlocuirea fotografiei autentice cu fotografia altei persoane într-un act de identitate. Constatarea acestui gen de fals se bazează atât pe caracteristicile grafice, cât și pe cele ale materialelor de scris, vizând distincția după culoare, consistență, alte indicii de structură;

c) reconstituirea unui act fragmentar după părțile componente. În criminalistică, refacerea unui întreg după părți se realizează cu mare precizie pe baza corespondenței conturilor marginale. În cadrul refacerii documentelor se apelează și la similitudinea de componentă, culoare și alte însușiri depistate prin studierea materialelor folosite la întocmirea documentelor.

d) fundamentarea anumitor raționamente privind timpul întocmirii documentelor. Determinarea vechimii actelor scrise reprezintă, după cum am menționat, una din problemele ce se caracterizează printr-un înalt grad de complicitate, cu care jrganele judiciare se confruntă permanent. În acest scop, criminaliștii folosesc datele pe care le furnizează un document prin conținutul său textual, precum și caracteristicile de fabricație a hârtiei și a substanțelor de scris, a stării și gradului de uzare a acestora.

Examinarea textelor dactilografiate.

În privința actelor dactilografiate, prin expertiza criminalistică se urmărește a se stabili mașina cu care au scris și persoana care le-a scris. Pentru identificarea dactilografului este esențială stabilirea identității mașinii de scris utilizate la redactarea respectivului înscris.

Mașina de scris poate fi identificată în privința tipului (producătorului) și modelului pe baza unor caracteristici generale (având în vedere că vorbim despre produse de serie) - cele care diferențiază un model de altul, anume:

- pasul mecanismului principal;
- tipul caracterelor folosite (dimensiunea și configurația lor);
- gradul de aliniere al semnelor, gradul de înclinare;
- complexitatea semnelor (numărul, prezența caracterelor speciale: %, #, @ ș.a.);
- mărimea intervalelor (distanța dintre rânduri).

Caracteristicile generale permit anchetatorului identificarea generică a mașinii de scris prin verificarea acestor date în bazele de date existente în plan intern (cartoteci) și internațional (de exemplu, bazele de date de la Europol și Interpol)

Caracteristicile individuale permit stabilirea identității mașinii de scris examinând scrisul cercetat cu cel obținut experimental de la mașina bănuită având în vedere uzura căpătată în timp, imperfecțiunile de fabricație ș.a.

Dactilografii poate fi identificat cu mare dificultate și, adesea, cu un anumit grad de aproximație. Se va urmări nivelul intelectual al redactării, capacitatea de a despărți cuvântul în silabe (la sfârșit de rând), complexitatea semnelor utilizate, greșelile comise – în felul acesta putându-se concluziona cu privire la gradul de pregătire la dactilografii (respectându-se însă regula cu caracter general „cine poate mai mult poate și mai puțin, nu și viceversa”), la familiarizarea acestuia cu mașina de scris, aptitudinile sale (începător sau avansat) ș.a.

Tema 9. Introducere în tactica criminalistică

Noțiunea și importanța tacticii criminalistice

Termenul *tactică*, în accepțiune largă, este utilizat cu semnificația de metode și procedee a căror aplicare în condițiile dificile ale activităților cu caracter conflictual asigură obținerea rezultatelor scontate. Domeniile ce se preocupă de elaborarea acestor metode și procedee poartă denumirea de *științe tactice*³⁹.

³⁹ Noțiunea de *tactică* - parte a artei militare ce se ocupă cu studiul, pregătirea și desfășurarea operațiilor de luptă - este frecvent utilizată în teoria și practica diplomatică, politică, sportivă ș.a. A se vedea: A.Васильев, *Следственная тактика*, М., 1976, p.30.

Cercetarea faptelor penale se desfășoară, după cum este cunoscut, în condiții conflictuale, date fiind interesele diferite, deseori diametral opuse, pe care le urmăresc cei doi factori ai urmăririi penale: organul de urmărire penală ”tehnic și plin de imaginație”⁴⁰, aspirând spre stabilirea adevărului privind fapta și împrejurările acesteia, și infractorul, interesat în ascunderea adevărului pentru a se sustrage sau a diminua răspunderea penală, în care scop apelează la cele mai perfide acțiuni și speculații - alterarea urmelor și mijloacelor materiale de probă, disimularea infracțiunilor real săvârșite și înscenarea altor fapte, spre exemplu, a unui omor prin moarte în urma unui accident sau prin suicid cu intenția de a direcționa activitatea de urmărire penală pe piste false etc.

Ca parte integrantă a criminalisticii, *tactica criminalistică reprezintă un ansamblu de teze științifice, metode și procedee specifice destinate organizării și guvernării anchetei penale, pregătirii și desfășurării în condiții optime a activităților de urmărire penală în vederea constatării la timp și cu certitudine a faptelor ce constituie infracțiuni, identificării făptuitorilor și determinării împrejurărilor în care s-a activat.*

Sistemul și sarcinile tacticii criminalistice

În cadrul tacticii criminalistice, după cum se susține, pe bună dreptate, în literatura de specialitate, se disting două părți componente ale acesteia: *generală și specială*⁴¹.

Partea generală cuprinde, pe de o parte, problemele ce vizează organizarea și dirijarea activității de urmărire penală, în special, în cazul în care ea se efectuează în echipă, iar pe de altă parte, metodele și principiile, care trebuie respectate pentru a realiza planificarea urmăririi penale, aceasta constituind o condiție obligatorie pentru desfășurarea perfectă a cercetării cauzelor penale și în consecință, justa soluționare a acestora. În legătură cu organizarea și conducerea urmăririi penale, tactica criminalistică stipulează un șir de probleme tactice ce țin de cercetarea infracțiunilor efectuată în echipă, specifică formele și principiile de conlucrare și interacțiune a organului de urmărire cu serviciile operative, orientându-le la folosirea judicioasă a întregului potențial destinat combaterii fenomenului infracțional.

În contextul acestui subiect general, tactica criminalistică oferă o serie de îndrumări tactice organului de urmărire penală pentru obținerea informației necesare cu privire la persoanele participante la proces, pune în evidență calitățile profesionale cerute organului de urmărire penală, atacă problemele referitoare la elaborarea și verificarea versiunilor de urmărire penală, acestea reprezentând elementul de bază al planului de cercetare a unei fapte penale⁴².

Partea specială a tacticii criminalistice este consacrată inițierii și argumentării procedeelelor tactice de pregătire și efectuare a activităților de urmărire penală: cercetarea la fața locului, percheziția, ascultarea martorilor și a persoanelor aflate în culpă, prezentarea spre recunoaștere, experimentarea unor împrejurări în care s-a acționat ș.a.

Procedeele tactice destinate pregătirii și realizării anumitor activități de urmărire penală constituie tactica acestora. Tocmai în acest sens în criminalistică se folosesc formulele ”tactica cercetării la fața locului”, ”tactica reconstituirii și a experimentului”, ”tactica audierii învinuitului sau a martorilor”, ”tactica percheziției” ș.a.

Din definiția enunțată rezultă două probleme esențiale ale tacticii criminalistice: cea a metodelor de organizare și conducere a activității de urmărire penală și cea a procedeelelor de pregătire și desfășurare a activităților procedurale de colectare și utilizare a probelor necesare dovedirii faptei penale și vinovăției celor care au comis-o.

⁴⁰ N.Mitrofan, V.Zdrenghea, T.Butoi, *Psihologia judiciară*, București, 1992, p. 149.

⁴¹ В.Васильев, Следственная тактика (общие положения), în Криминалистика, Moscova,] 971, p.253; И.Герасимов, Л .Драпкин, Общие вопросы криминалистической тактики, în Криминалистика, Moscova, 1994, p. 223; C.Aionițoae, E.Sandu, *Tactica criminalistică - rolul ei in prevenirea și combaterea infracțiunilor*, în *Tratat de tactică criminalistică*, Craiova, 1992, p. 10.

⁴² N .Bracaciu, Gh.Zăhărăchescu, *Planificarea modului de efectuare a unei activități de urmărire penală*, în *Ghidul procurorului criminalist*, Timișoara, 1994, p.37.

Principiile tacticii criminalistice

Metodele și procedeele ce constituie tactica criminalistică au la bază realizările științei referitor la organizarea muncii, logica și psihologia judiciară, reflectând, totodată, experiența pozitivă a organelor competente în materie. Astfel, datele cu privire la organizarea științifică a muncii constituie reperul metodelor și procedeele de planificare și conducere a activităților de urmărire penală, mobilizare și folosire rațională a forțelor și mijloacelor necesare pentru realizarea scopului urmăririi penale - de a descoperi la momentul oportun și sub toate aspectele infracțiunile săvârșite.

Principiile logice ale activității spirituale umane stau la baza procedeele tactice privind pregătirea și efectuarea cercetării la fața locului, percheziției, ridicării de obiecte și înscrisuri, a tuturor activităților și actelor de cercetare, a căror firească desfășurare reclamă un anumit nivel de gândire, aplicarea raționamentelor logice de analiză și sinteză, modelare și comparare, inducție și deducție. În baza mecanismelor psihologice implicate în comportarea umană, inclusiv a persoanelor culpabile sau participante în procesul de cercetare, se stabilesc procedeele tactice de audiere în cadrul interogatoriului, prezentării spre recunoaștere, confruntării etc.

Deosebit de importantă pentru tactica criminalistică este practica organelor de urmărire penală. Generalizând experiența pozitivă în acest domeniu, ea elaborează procedee privind planificarea activității de urmărire penală, a altor activități de urmărire, stabilește prioritățile și ordinea efectuării acestora.

Noțiunea și clasificarea procedeele tactice

Procedeele specifice destinate pregătirii și efectuării actelor de urmărire penală se numesc *procedee tactice*. Prevederile științifice privind alegerea și modul de aplicare a lor în funcție de situațiile cauzelor concrete avute în cercetare, de modul de comportare a persoanelor implicate în proces, au fost calificate *recomandări tactice*.

Prin noțiunea de *procedee tactice criminalistice* se au în vedere anumite operații și acțiuni elaborate de tactica criminalistică conform legislației procesual-penale în vigoare, prescrise a fi aplicate în condiții diverse în care se desfășoară activitățile de urmărire penală, în vederea obținerii de rezultate optime cu eforturi neînsemnate și cheltuieli minime de mijloace și timp.

Marea diversitate de procedee tactice elaborate de tactica criminalistică, dar și de practica organelor competente în materie, comportă preocupări privind clasificarea acestora după anumite criterii. Este unanim susținută ideea eșalonării procedeele tactice după domenii științifice, pe realizările cărora acestea se bazează. Potrivit acestui criteriu, se disting procedee tactice axate: a) pe logică (de cercetare la fața locului și în cadrul percheziției, de analiză criminalistică a declarațiilor martorilor și a persoanelor culpabile); b) pe mecanisme psihologice (de creare a contactului psihologic cu persoanele ascultate, de influența psihologică, de observarea psihologică în cadrul percheziției); c) pe date științifice privind organizarea și administrarea muncii (de pregătire și efectuare a activităților de urmărire penală, de organizare a conlucrării, interacțiunii organului de urmărire penală cu alte persoane participante la proces ș.a.).

Un alt criteriu de clasificare îl constituie sfera de aplicare a procedeele tactice, acestea fiind divizate în *generale*, care pot fi întrebuițate la efectuarea mai multor activități procedurale, cum ar fi, de exemplu, cele ce asigură contactul psihologic, și *particulare* sau *speciale*, a căror aplicabilitate este pusă în legătură cu o singură activitate de urmărire penală - repetarea actelor verificate în cadrul experimentului în procedura de urmărire penală, observarea comportării persoanelor prezente la efectuarea percheziției ș.a.

În fine, este stipulată pe larg clasificarea procedeele tactice după structura acestora. După acest criteriu, procedeele tactice se împart în: *simple* și *combinații tactice*⁴³.

Procedeele tactice simple presupun o singură operație, acțiune, de exemplu, prezentarea procesului-verbal al audierii martorului de rea-credință în care învinutul recunoaște comiterea faptei.

⁴³ И. Герасимов, Л. Драпкин, Понятие и классификация тактических приемов, в Криминалистика, М., 1994, р.225; Р.Белкин, Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы, М., 1988, р. 137.

Combi-națiile tactice, noțiunea și importanța lor

Combi-națiile tactice reprezintă o îmbinare de procedee tactice determinate de scopul comun preconizat în cadrul unei anumite activități de urmărire penală⁴⁴. Combi-națiile respective se aplică frecvent la efectuarea experimentului, la ascultarea învinuitului și a martorilor de re-credință, în cadrul prezentării spre recunoaștere, percheziției și a altor activități procedurale. Ele nu trebuie confundate cu operațiile tactice.

Operațiile tactice

Spre deosebire de combi-națiile tactice conținutul cărora, după cum s-a menționat, constă în îmbinarea a două sau mai multor procedee tactice la efectuarea unei anumite activități de urmărire penală, operațiile tactice reprezintă elemente metodice de investigare penală bazate pe comasarea și realizarea în mod coordonat a unei suite de activități procedurale și extraprocesuale în vederea soluționării anumitor sarcini nodale ale cercetării infracțiunilor.⁴⁵

Un exemplu semnificativ de operație tactică îl constituie comunitatea de activități organizatorice, procedurale, operative și medico-legale efectuate, de regulă, la etapa inițială de cercetare a omuciderilor în scopul determinării identității cadavrului. La operații tactice se apelează, de asemenea, și în cazul urmăririi și reținerii autorilor infracțiunilor săvârșite clandestin, la căutarea obiectelor furate ș.a.

Tezele generale ale tacticii realizării unor acțiuni de urmărire penală concrete

O regulă dominantă, impusă de necesitățile practice a activității de investigație o constituie urgența cercetării. Principiul ***operativității*** este caracteristic întregii activități consacrate rezolvării cauzelor penale, în direcția constatării la timp și în mod complet a faptelor prevăzute de legea penală, precum și la caltrificarea altor împrejurări care au însoțit fapta.

Un alt principiu general-tactic este ***obiectivitatea*** cercetării, care presupune examinarea în mod succesiv și consecvent a spațiului unde s-a comis fapta, a tuturor obiectelor existente la fața locului, cauzal legate de fapta cercetată, excluzându-se, în mod categoric, factorul subiectiv. Organul de urmărire penală nu trebuie să subordoneze acțiunile de investigație unor explicații subiective ale faptei, versiunilor ce se impun la prima vedere sau care au fost elaborate în baza unor date neverificate.

Principiul ***conducerii unice a activității de cercetare*** se răsfrânge și asupra cercetării infracțiunilor și constituie o condiție esențială pentru realizarea sarcinilor specifice actului procedural.

Nu poate fi trecut cu vederea principiul ***planificării*** acțiunilor investigative, care mai este denumit „elementul de natură organizatorică și creatoare a unui complicat proces de gândire a ofițerului de urmărire penală”⁴⁶, proces care finalizează cu schițarea unui plan de cercetare în perspectivă.

Principiul ***utilizării efective a mijloacelor tehnico-științifice criminalistice*** la cercetarea faptelor ilicite, constituie unul din factorii ce înlesnesc esențial eficacitatea acestei activități. Utilizarea judicioasă a tehnicii din dotarea organelor de urmărire amplifică perceptibilitatea urmelor infracțiunii și a altor mijloace materiale de probă, asigurând, în consecință, aficiența activității de cercetare.

O regulă universală, care trebuie respectată în toate domeniile de activitate umană este ***etica și respectarea unor norme morale*** pe parcursul cercetării.

Respectarea unor norme etice și morale de către persoanele din echipa de cercetare este firească și impune să manifeste bun simț, să nu admită prezența persoanelor străine, să aibă o comportare serioasă.⁴⁷

⁴⁴ În dicționarele enciclopedice termenul combi-nație semnifică o intenție complexă, sistemă de procedee necesare pentru realizarea unei activități. A se vedea în acest sens С.Ожегов, Словарь русского языка. М., 1978, p. 263.

⁴⁵ А.Дулов, Тактические операции при расследовании преступлений, Минск, 1979, p. 44.

⁴⁶ И. Пантелеев, Криминалистика, Москва, 1993, p. 84.

⁴⁷ I. Mircea, Criminalistica, București, 1999, p. 234.

Tema 10. Tactica efectuării cercetării la fața locului

Cercetarea la fața locului: noțiunea și importanța

Cercetarea la fața locului reprezintă activitatea procedurală, al cărei conținut îl constituie examinarea nemijlocită de către organul de urmărire penală a unui teren deschis ori a unei încăperi, în care a avut loc fapta sau în perimetrul cărora s-au manifestat consecințele ei, a obiectelor ce alcătuiesc ambianța acestora, în vederea descoperirii, fixării și ridicării urmelor infracțiunii și a altor mijloace materiale de probă necesare stabilirii naturii infracțiunii, identificării făptuitorului, a modului și împrejurărilor în care s-a activat.

Formula "fața locului" semnifică locul în perimetrul căruia s-a desfășurat activitatea infracțională, precum și cel în care s-au manifestat consecințele acesteia. Or, locul săvârșirii infracțiunii și locul descoperirii urmărilor ei nu întotdeauna coincid. Astfel, în cazul unei infracțiuni de omor, cadavrul poate fi descoperit cu totul în alt loc decât cel în care a fost suprimată viața victimei. Anumite bunuri materiale pot fi sustrase dintr-un loc și depozitate sau abandonate în alt loc.

Locul faptei, respectiv locul de cercetat, diferă, de la caz la caz, în funcție de natura faptei, de modul și împrejurările în care s-a activat, precum și de scopul urmărit. În majoritatea cazurilor el se prezintă sub una din următoarele variante:

- încăperea, sau porțiunea de teren în perimetrul căreia s-au desfășurat anumite acțiuni de pregătire în vederea săvârșirii infracțiunii (confeccionarea armei, a unui instrument de spargere, întocmirea de acte false ș.a.);

- încăperea sau locul deschis unde s-a produs fapta (omuciderea, furtul, accidentul de circulație, incendiul etc);

- împrejurimile locului faptei în cadrul cărora se pot afla urme sau obiecte purtătoare de semne ale infracțiunii;

- încăperea sau porțiunea de teren deschis unde au fost tănuite cadavrul, bunurile sustrase ori unde se ascunde făptuitorul.

Sarcinile cercetării la fața locului

În situația în care cercetarea la fața locului este efectuată neîntârziat și calitativ, organul investit cu efectuarea ei, în baza unui studiu consecvent și cu rațiune a modificărilor parvenite în urma actului ilicit, se va strădui să determine:

a) *Natura juridică a faptei.* Tabloul de ansamblu al locului cercetat, obiectele prezente sau lipsă, urmele lăsate prin desfășurarea activității infracționale, starea obiectului material al infracțiunii, pot conduce la stabilirea, uneori în mod categoric, a naturii faptei (moarte naturală, omor, sinucidere, accident).

b) *Locul și timpul în care a fost comisă fapta.* Precum s-a subliniat, locul cercetat nu întotdeauna coincide cu cel în care s-a desfășurat activitatea infracțională. Cadavrul poate fi descoperit și cercetat cu totul în alt loc decât cel în care a fost suprimată viața victimei. Cu situația respectivă organele de urmărire penală se confruntă ori de câte ori autorul infracțiunii îndepărtează cadavrul de la locul unde s-a săvârșit actul de omor. Locul furtului și cel în care au fost descoperite bunurile sustrase se cercetează aparte.

c) *Modul în care a fost comisă infracțiunea.* Modul săvârșirii unei fapte penale cuprinde mijloacele și metodele de pregătire și realizare a activității infracționale sau de acoperire a urmărilor acesteia. Alegerea de către făptuitor a unui anumit mod de operare din multitudinea de modalități posibile este condiționată, pe de o parte, de împrejurările și situația în care se activează, iar pe de altă parte, de deprinderile și experiența făptuitorului, inclusiv infracțională.

d) *Autorul faptei, mobilul și scopul săvârșirii infracțiunii.* O sarcină deosebit de importantă pe care trebuie să o rezolve cercetarea la fața locului rezidă în obținerea de informații de natură să contribuie la limitarea cercului de persoane din rândul cărora să se recruteze subiectul

infracțiunii⁴⁸ și, în cele din urmă, să asigure identificarea acestuia. Valorificarea datelor obținute datorită cercetării la fața locului poate conduce la delimitarea *motivului și scopului infracțional*.

e) *Identitatea și calitatea victimei*. Cunoașterea victimei și a calității acesteia are importanță, înainte de toate, pentru orientarea activității de cercetare, deoarece, în majoritatea cazurilor, personalitatea ei, reprezintă punctul de plecare în activitatea logică de elaborare și verificare a versiunilor privind motivul și eventualul scop urmărit de făptuitor. După relațiile, funcțiile și îndeletnicirile victimei se pot delimita până la un cerc îngust persoanele suspectate de comitere a infracțiunii, determina desfășurarea activităților procesuale și extraprocusuale necesare reținerii acestora.

f) *Alte împrejurări în care s-a comis infracțiunea*. În raport cu natura faptei, cercetarea la fața locului va urmări, de asemenea, stabilirea efectelor dăunătoare ale infracțiunii sau ale faptei, al cărei caracter penal urmează a fi stabilit, și a factorilor care au cauzat sau favorizat declanșarea acestora, a altor împrejurări de fapt de natură să contribuie la realizarea în mod conștient a măsurilor profilactice⁴⁹ în conformitate cu cerințele legislației procesual-penale în vigoare (art. 96 Cod proc.pen.).

Din cele menționate reiese că, în urma cercetării la fața locului, organul investit cu efectuarea acestei acțiuni va căuta răspunsuri la întrebările care, dintotdeauna, constituie sarcini ale activității de urmărire penală: ce, unde, când, cine, cum, asupra cui, cu ce scop.

Etapete și fazele cercetării la fața locului

Pregătirea cercetării la fața locului. Cercetarea la fața locului este o activitate criminalistică ce trebuie desfășurată cu deosebită urgență, eficiența acesteia fiind determinată atât de constituirea și deplasarea urgentă la locul faptei a echipei specializate, cât și de luarea unor măsuri de conservare a locului de către primii colaboratori care ajung la fața locului.

De cele mai multe ori săvârșirea unei infracțiuni este anunțată celui mai apropiat post de poliție de către persoana care descoperă urmele unei asemenea fapte (anunțare care are loc, în majoritatea cazurilor, prin viu grai sau telefonic).

Din momentul anunțării comiterii unei infracțiuni, activitatea tactică criminalistică trebuie să se desfășoare pe două fronturi, în paralel:

- primul, este cel al anunțării și formării echipei de anchetă ce are competența legală de a efectua cercetarea penală;

- al doilea este cel al asigurării urgente la fața locului, a primelor măsuri de conservare a locului infracțiunii.

Primele organe ce sosesc la fața locului trebuie să dispună primele măsuri de urgență, anume:

- Luarea de măsuri de *identificare și salvare a victimelor infracțiunii*. În acest scop, chiar dacă prin pătrunderea în câmpul infracțiunii ar avea loc distrugerii sau modificări ale urmelor și mijloacelor materiale de probă, salvarea vieții victimelor trebuie să aibă prioritate.

- *Delimitarea locului infracțiunii* (eventual prin folosirea benzilor speciale de delimitare) și împiedicarea pătrunderii în acest loc a persoanelor neautorizate (de regulă, a curioșilor).

- *Identificarea și prinderea suspectului* (suspecților), *identificarea martorilor*. Astfel, e posibil ca suspectul să fie în continuare în zona comiterii faptei, motiv pentru care se întreprind primele măsuri de reținere și imobilizare a acestuia până la sosirea organelor de urmărire penală. În privința martorilor, identificarea acestora (eventual reținerea lor la locul faptei) permite ușurarea sarcinii echipei operative – până la a cărei sosire la fața locului martorii ar putea dispărea.

Cercetarea propriu-zisă a locului faptei. Din perspectiva tacticii criminalistice, *cercetarea propriu-zisă a locului faptei* se desfășoară în două faze succesive: 1) de observare generală a locului faptei; 2) de cercetare detaliată a ambianței lui. Consecutivitatea respectivă a cercetării are la

⁴⁸ A.Ciopruga, *Criminalistica: tratat de tactică*, Iași, 1996, p.40.

⁴⁹ В.Колмаков, *Следственный осмотр*. Moscova, 1969, d.65; A.Ciopruga, *Criminalistica: tratat de tactică*, Iași, 1996, p.36-40.

bază principiul logic al procesului de cunoaștere - de la general la particular. Nu susținem punctul de vedere exprimat în literatura de specialitate, potrivit căruia distanțarea dintre fazele menționate (numite de unii autori, respectiv, ”statică și dinamică”) are un caracter convențional, deoarece se pot crea situații în care activitățile din prima fază se pot executa în cea de a doua și invers.⁵⁰

Observarea generală constă în efectuarea de către persoana investită cu realizarea cercetării a unui studiu preliminar al locului faptei, al obiectelor de acolo, urmelor și al altor materiale de probă, în vederea orientării, fixării și reprezentării în ansamblu a tabloului inițial.

Faza de observare generală debutează, de obicei, cu un sondaj vizual efectuat dintr-un punct din preajma sau din interiorul spațiului ce urmează a fi cercetat în scopul determinării dacă împrejurările faptei impun implicarea altor persoane.

O sarcină specifică fazei de observare generală constituie fixarea ambianței locului faptei la momentul cercetării. Din locul de unde s-a realizat observarea generală se vor puncta caracteristicile topografice ale spațiului în cercetare, locurilor în care se află obiectele și urmele vizibile rezultate din activitatea infracțională, pentru ca în baza acestor însemnări provizorii ulterior să se efectueze redactarea părții respective a procesului-verbal și întocmirea schiței de plan a locului faptei.

Etapă statică a cercetării la fața locului se efectuează fără a se aduce vreo modificare câmpului infracțiunii. În raport de particularitățile zonei supuse cercetării, echipa trebuie să stabilească, de la început, punctul de începere, sensul și direcția de efectuare a cercetării.

În această etapă cercetarea se efectuează fără a se aduce vreo modificare câmpului infracțiunii. În această fază se întreprind următoarele activități:

- se constată starea și poziția obiectelor, urmelor ș.a. găsite la locul cercetat;
- se procedează la măsurarea distanțelor dintre diferitele obiecte și urme ce prezintă interes pentru cercetare;
- se efectuează fotografiile de orientare, fotografiile schiță și fotografiile obiectelor principale în vederea fixării cu cât mai mare acuratețe a schiței locului infracțiunii așa cum a fost găsită de către anchetatori;
- se constată și se notează eventualele modificări ce au avut loc în câmpul infracțiunii după comiterea faptei și până la sosirea organelor de anchetă penală.

Etapă dinamică este cea în care obiectele principale aflate în câmpul infracțiunii pot fi atinse, analizate, mutate, ridicate. Folosindu-se tehnica din dotare, echipa de cercetare, rând pe rând:

- va analiza obiectele principale din câmpul infracțiunii - corpul victimei, a obiectelor presupus a fi folosite la comiterea faptei;
- va căuta, descoperi, evidenția, fixa și ridica urmele aflate la fața locului;
- va efectua fotografiile de detaliu sau va folosi camera video pentru surprinderea detaliilor;
- va lua primele declarații victimei și martorilor;
- se vor clarifica eventualele împrejurări negative.

Procedeele tactice folosite la cercetarea locului faptei

Astfel, cercetarea poate avea loc:

- din *centru spre margini* atunci când urmele materiale sunt concentrate într-o zonă relativ mică și bine determinată (de exemplu un accident de circulație);
- de la *periferie spre centru*, deplasarea echipei făcându-se în mod *spiralat* spre centru;
- în cazul necesității cercetării unor zone extinse de teren, în scopul unei verificări minuțioase, echipa de cercetare poate proceda la împărțirea terenului în *sectoare* și verificarea, rând pe rând, a fiecărui sector.

Fixarea rezultatelor cercetării la fața locului

⁵⁰ V.Bercheșan, C.Pletea, J.Sandu, *Efectuarea cercetării la fața locului*, în *Tratat de tactică criminalistică*, Craiova, 1992, p.43; Д.Рассейкин, *Осмотр места происшествия и трупа при расследовании убийств*, Саратов, 1967, p.38.

Fixarea rezultatelor cercetării la fața locului constă în efectuarea de către organul de urmărire penală a anumitor lucrări în vederea înregistrării și reprezentării fidele și integrale a stării de lucruri, a poziției, stării și a raportului de legătură ale obiectelor ce constituie ambianța acestuia, conservării și retragerii urmelor infracțiunii și a altor mijloace materiale de probă.⁵¹ Conținutul lucrărilor de fixare a rezultatelor cercetării la fața locului este în mod expres specificat în legislația procesual-penală în vigoare. Astfel, potrivit prevederilor 124 ale Cod proc.pen., după efectuarea cercetării la fața locului se încheie un proces-verbal care reprezintă mijlocul procesual de fixare a datelor probante. La necesitate, se subliniază în art. 118 al Cod proc.pen., în legătură cu cercetarea la fața locului se vor executa măsurări, fotografii, lucrări de schițare a locului faptei și a obiectelor din perimetrul acestuia, precum și de modelare pin mulajare, desenare sau copiere a urmelor materiale ale infracțiunii.

Tema 11. Tactica efectuării percheziției

Noțiunea, sarcinile și felurile percheziției

Percheziția poate fi definită ca *o activitate procedurală care constă în cercetarea prin constrângere a unui loc deschis, încăpere sau a unei persoane în vederea depistării și ridicării de urme ale infracțiunii, a anumitor obiecte, valori și documente ce constituie mijloace materiale de probă, precum și descoperirii persoanelor aflate în căutare și a cadavrelor ascunse.*

Făcând abstracție de natura și particularitățile infracțiunii, putem evidenția următoarele sarcini ale percheziției:

- imobilizarea făptuitorului, curmarea activității infracționale și de ascundere a urmelor infracțiunii;
- descoperirea și ridicarea urmelor infracțiunii, a obiectelor și documentelor ce conțin sau poartă astfel de urme, ca, spre exemplu, urme de sânge pe obiecte de construcție, diverse urme-materie pe obiecte vestimentare, acte false ș.a.;
- identificarea și ridicarea obiectelor ce constituie produse ale infracțiunii, cum ar fi bunurile sustrate, valorile primite ca mită sau obținute prin șantaj sau escrocherie;
- descoperirea persoanelor aflate în căutare, a cadavrelor ascunse sau a părților din cadavre;
- depistarea și ridicarea documentelor cu conținut probatoriu și a materialelor ce caracterizează personalitatea, modul de viață și legăturile bănuitului sau învinuitului: înscrisuri, chitanțe, mandate poștale, bilete de transport, carnete cu adrese și numere de telefoane, adrese ale complicilor, fotografii, înregistrări audiovizuale, filme ș.a.;
- depistarea și ridicarea mijloacelor și instrumentelor folosite sau destinate săvârșirii infracțiunii, precum și a obiectelor a căror deținere este interzisă: arme de foc, muniții, substanțe explozive, instrumente de spargere, utilaje de confecționare a mărfurilor de larg consum falsificate, stupefiante;
- fixarea printr-un act de sechestru, efectuat în conformitate cu art. 202-203 al Cod proc.pen., a bunurilor aflate în patrimoniul făptuitorului în vederea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiunea săvârșită, precum și pentru garantarea executării pedepsei cu amendă. Practica demonstrează că momentul percheziției creează condiții dintre cele mai favorabile pentru realizarea sechestrării averii;
- fixarea locurilor tainice, a ascunzătorilor zămislite în mod special pentru a tăinu obiecte, bunuri, documente și alte materiale ce pot interesa justiția penală. Cu acest scop se vor folosi mijloacele și metodele fotografiei judiciare operative, în unele cazuri videoaparatura.

În conformitate cu prevederile legislației procesual-penale și ale tacticii criminalistice, în literatura de specialitate s-au formulat trei criterii de clasificare a perchezițiilor: natura obiectului de cercetat în cadrul percheziției; numărul percheziției întreprinse asupra aceleiași persoane;

⁵¹ *Dicționar de criminalistică*, București, 1984, p.77.

numărul persoanelor la care se efectuează. După natura obiectului de cercetat în cadrul percheziției, deosebim percheziția locurilor deschise, a încăperilor și a persoanelor.

Perchezițiile se subdivid în primare, adică efectuate pentru prima dată, și repetate. La repetarea percheziției se recurge, de obicei, în situația în care se constată că, datorită condițiilor nefavorabile sau din alte motive, percheziția primară a fost efectuată defectuos sau superficial. Uneori percheziția repetată se aplică cu semnificația de procedeu tactic. De exemplu, organul de urmărire penală știe că obiectele ce interesează au fost expediate și ascunse în locuri necunoscute, dar efectuează fără succes o percheziție, pentru a-l face pe cel percheziționat să creadă că pericolul a trecut și să restituie obiectele ascunse. Practica probează că percheziția repetată este deosebit de eficientă.

În funcție de numărul de obiecte care urmează a fi percheziționate perchezițiile pot fi individuale și în grup. Percheziția în grup nu înseamnă neapărat aplicarea ei asupra unui grup de persoane. Ea poate fi efectuată simultan la domiciliu, la locul de muncă și odihnă (birou, vilă), în alte locuri unde activează persoana. Dispunerea unei atare percheziții presupune crearea mai multor grupe operative care să funcționeze în mod sincronizat.

Pregătirea în vederea efectuării percheziției

Pregătirea în vederea efectuării percheziției reclamă realizarea de către organul de urmărire penală a unor măsuri preliminare de natură să atribuie acestei activități o desfășurare organizată și eficientă.

Înainte de a proceda la efectuarea percheziției, organul de urmărire va determina scopul ei în raport cu cauza avută în cercetare. În baza materialelor de care dispune (procesul-verbal de cercetare la fața locului, declarațiile victimei, martorilor și ale altor persoane implicate), el va specifica obiectele, valorile și documentele care trebuie căutate în cadrul percheziției, natura și caracteristicile principale ale acestora (forma, dimensiunea, structura). Informația privind obiectele ce urmează a fi căutate trebuie să corespundă următoarelor cerințe:

a) să contribuie la elaborarea unei prognoze asupra posibilităților de ascundere și, în consecință, să direcționeze activitatea de căutare;

b) să asigure elaborarea mijloacelor și procedeele tactice adecvate de căutare. Este lesne de înțeles că mijloacele și metodele de căutare a documentelor se vor deosebi esențial de cele necesare pentru descoperirea obiectelor voluminoase.

Un alt aspect ce ține de pregătirea pentru efectuarea percheziției rezidă în cunoașterea prealabilă a locului acesteia.

Tot în cadrul pregătirii în vederea efectuării percheziției trebuie să se obțină anumite date privind persoana ce urmează a fi percheziționată.

În raport cu datele obținute cu privire la obiectele, persoanele și locul ce urmează a fi percheziționat, organul care conduce activitatea de investigare a cauzei, stabilește momentul efectuării percheziției, componența grupului de persoane participante și a mijloacelor necesare bunei desfășurări a acestei activități.

Un moment important privind pregătirea percheziției este determinarea persoanelor care vor participa la efectuarea ei. Componența echipei ce va activa în cadrul percheziției diferă de la caz la caz, ea fiind condiționată de natura obiectelor, a căror descoperire constituie scopul percheziției, amplasarea și structura locului de percheziționat și, firește, de datele ce caracterizează personalitatea celui ce urmează a fi percheziționat și membrii familiei lui.

În fine, pentru realizarea scopului percheziției, echipa trebuie să fie dotată cu mijloace tehnico-științifice care să asigure eficacitatea activității de căutare. Pe lângă materialele, uneltele și instrumentele aflate în dotarea truselor criminalistice universale, sunt necesare anumite utilaje, printre care de o deosebită utilitate sunt: sursele de lumină pentru descoperirea obiectelor ascunse în locuri insuficient luminate; diferite tipuri de detectoare, cum sunt cele de metale sau cadavre, magneți puternici pentru ridicarea obiectelor metalice din fântâni, bălți și rezervoare de apă; aparate portative Roentgen; dispozitive cu radiație ultravioletă, toate acestea necesitând o pregătire prealabilă. Nu se va ignora aparatul și materialele de fotografiat, iar în cazurile complicate, și camera de luat vederi sau dispozitivul de înregistrare videomagnetice. Se vor

pregăti, de asemenea, materiale și instrumentul de ambalare, sigilare și conservare a mijloacelor materiale de probă.

Regulile generale tactice privind efectuarea percheziției

În criminalistică, în baza practicii înaintate a organelor de urmărire penală, s-au stabilit anumite principii, reguli tactice generale prin respectarea cărora trebuie să se desfășoare percheziția. Aceste reguli, în esență, sunt următoarele:

1) Efectuarea percheziției în mod inopinat, ceea ce presupune, pe de o parte, dispunerea acestui act procedural la momentul oportun, iar, pe de alta, pregătirea sa la un anumit grad de confidențialitate.

2) Realizarea întocmai a procedurilor prevăzute de lege asupra activității de efectuare a percheziției în sensul strictei respectări a formelor procesuale ce țin de reglementarea acestui act procedural. La locul de efectuare a percheziției, organul sub a cărei conducere este concepută această activitate, trebuie neapărat, în mod civilizată, să se legitimeze și apoi să identifice în baza actelor respective, persoana care va fi percheziționată și celelalte persoane surprinse la fața locului.

3) Efectuarea percheziției în două faze: a) de recunoaștere sau de inspectare generală a obiectului de percheziționat și b) de examinare sistematică a tuturor componentelor acestuia în vederea descoperirii obiectelor, documentelor și bunurilor ascunse. Această regulă tactică privește în mod deosebit percheziția încăperilor și a locurilor deschise, ea însă nu trebuie ignorată nici în cazul percheziției corporale.

4) Perseverență în căutare, adică tenacitate, răbdare, calm și stăpânire de sine, certitudine și orientare constantă către obiectivele preconizate. După cum se susține, pe bună dreptate, în literatura de specialitate, percheziția adeseori se desfășoară în condiții dintre cele mai dificile, determinate de intervenția anumitor factori perturbând de natură psihologică.⁵² Condițiile de mediu în care se desfășoară activitatea de căutare (elementele spațiale, temperatura scăzută sau ridicată, iluminarea insuficientă), comportamentul nestăpânit, uneori provocator al celor percheziționați și, ca urmare, situația conflictuală în care se activează, aspectul dezagreabil al unor locuri și obiecte cu care se contactează pe parcursul percheziției - toate acestea pot provoca stări psihice și emoționale de natură să reducă capacitățile de cunoaștere ale celui ce efectuează activitatea respectivă.

5) Observarea directă și permanentă asupra persoanei percheziționate în vederea constatării unor manifestări psihocomportamentale ale acesteia la anumite acte de cercetare efectuate de către organul de urmărire în cadrul percheziției, manifestări care, în ipoteza în care nu sunt dirijate în mod conștient, pot prezenta elemente semnificative pentru orientarea activității de căutare.

Particularități tactice privind efectuarea unor categorii de percheziții

Percheziția încăperilor

Percheziția în locuri deschise

Percheziția persoanei

Fixarea rezultatelor percheziției

Potrivit prevederilor art. 131 Coc peoc.pen., principalul mijloc de fixare a rezultatelor percheziției este procesul-verbal, care se întocmește în mod obligatoriu, indiferent de acestea. Dacă la efectuarea percheziției s-au aplicat mijloace tehnice de fixare sau s-a procedat la schițarea în întregime sau parțială a locului percheziționat, procesul-verbal va fi întregit cu fotografii, înregistrări videomagnetice, desene și cu alte materiale ilustrative.

Procesul-verbal reprezintă principala sursă de fixare a rezultatelor acestei complicate activități procedurale. El trebuie să corespundă după formă și conținut cerințelor prevăzute în lege, adică să fie întocmit la locul percheziției și redactat astfel, ca cele trei părți constitutive - introductivă, descriptivă și finală - să reprezinte constatările făcute de organul de cercetare pe întregul parcurs al percheziției - din momentul sosirii până la abandonarea locului respectiv.

⁵² A.Ciopraga, *Criminalistica*, Iași, 1986, p.89.

Tema 12. Tactica audierii martorului, părții vătămate, bănuțitului și învinuitului

Noțiunea și importanța audierii martorului, părții vătămate, bănuțitului, învinuitului

În conformitate cu prevederile art. 90 al C.proc.pen. al Republicii Moldova, calitatea de martor este atribuită persoanelor fizice care posedă informații probante de natură să contribuie la justa soluționare a unei cauze penale. Prin urmare, în calitate de martor poate fi chemată orice persoană fizică, care, eventual, cunoaște fapte sau împrejurări de fapt, apte să servească la aflarea adevărului. Nu pot participa ca martori doar persoanele cu deficiențe psihofiziologice, care sunt incapabile a percepe și reproduce în mod adecvat realitatea și avocații, care au luat cunoștință de anumite date în exercițiul funcțiilor de apărători ai învinuitului sau bănuțitului. Sunt exceptate de obligația de a da mărturie în defavoarea învinuitului sau inculpatului soții și rudele apropiate ale acestora.

Frecvența înaltă a mărturiilor în procesul penal se explică, în primul rând, prin faptul că nu în orice cauză există mijloace materiale de probă. Sunt frecvente situațiile când infractorii întreprind măsuri bine gândite pentru a nu lăsa urme materiale sau de deteriorare a acestora. În aceste cazuri, ca și în situația infracțiunilor ce presupun anumită publicitate (actele de huliganism), declarațiile martorilor sunt decisive în aflarea adevărului. În rândul al doilea, prezența mijloacelor materiale de probă nu diminuează importanța mărturiilor atât timp cât acestea contribuie, după cum, pe bună dreptate, se susține în literatura de specialitate, la determinarea esenței mijloacelor materiale de probă și integrarea acestora ”în ansamblul materialelor probatorii în cauze”.⁵³

Procesul psihologic de formare a declarațiilor martorului, părții vătămate, bănuțitului, învinuitului

Declarațiile martorilor se formează treptat, presupunând trei faze succesive: recepția - faza în care martorul, prin mijlocirea organelor de simț, percepe fapte legate de infracțiunea săvârșită, - memorarea, adică evaluarea și stocarea faptelor percepute, și reproducerea acestora prin comunicarea lor orală sau în formă scrisă organului judiciar.⁵⁴

Recepția reprezintă reflectarea în conștiința martorilor a datelor referitoare la infracțiune și făptuitorul ei. Ea se realizează în baza senzațiilor și percepției, acestea constituind faza inițială a procesului psihic de cunoaștere.

A doua fază importantă a formării depozițiilor martorului constituie, după cum s-a menționat, memorizarea faptelor, obiectelor și fenomenelor percepute în legătură cu săvârșirea actului penal. Memorizarea reprezintă un proces psihic de ordonare și stocare a impresiilor privind obiectele și fenomenele percepute, proces, la baza căruia se află legăturile nervoase specifice ce iau naștere în scoarța cerebrală cu prilejul activității de cunoaștere a omului.

A treia și ultima fază a procesului de formare a declarațiilor martorilor constituie reproducerea în fața organului de urmărire penală sau instanței judecătorești a faptelor memorizate. Calitatea și plenitudinea reproducerii este influențată de capacitățile și calitățile de personalitate ale martorului, de condițiile și împrejurările în care se desfășoară audierea acestuia și, în cele din urmă, de comportarea tactică a celor care îndeplinesc atribuțiile organelor respective.⁵⁵

Etapele procesului de audiere

Ca și cercetarea la fața locului, prezentarea spre recunoaștere, percheziția și alte acte de procedură penală, ascultarea martorilor parcurge trei etape: de organizare și pregătire; de ascultare propriu-zisă și de consemnare (fixare) a declarațiilor.

Pentru ca proba cu martori să contribuie la stabilirea adevărului într-un proces penal, este necesar ca activitatea de ascultare a martorilor, în special, la faza de urmărire penală, să se

⁵³ A. Ciopraga, Evaluarea probei testimoniale în procesul penal, Iași, 1979, p. 8.

⁵⁴ A. Дулов, Судебная психология, Минск, 1975, p.299.

⁵⁵ A. Ciopraga, Evaluarea probei testimoniale în procesul penal, Iași, 1979, p. 141.

desfășoare în mod organizat și, firește, în deplină conformitate cu prevederile legislației procesual-penale în vigoare. Organizarea activității de ascultare a martorilor cuprinde: a) stabilirea cercului de persoane care ar putea comunica date utile soluționării cauzei, succesiunea, timpul și modul de chemare a acestora pentru a depune mărturii și b) pregătirea în vederea audierii unor martori, considerați purtători de importante date probante.

Pregătirea ascultării martorilor cuprinde: determinarea împrejurărilor de fapt ce trebuie clarificate în cadrul ascultării; acumularea de informații cu privire la personalitatea celor chemați să depună mărturii; acumularea de cunoștințe speciale în situația în care obiectul dialogului ce urmează a avea loc se referă la un domeniu îngust și mai puțin cunoscut organului judiciar; asigurarea condițiilor necesare bunei desfășurări a ascultării.

A doua fază - de relatare liberă - debutează cu invitația martorului de a expune tot ce știe referitor la fapta sau împrejurările de fapt pentru a căror lămurire a fost chemat.

Procedeele tactice de natură să contribuie la desfășurarea cu succes a relatării libere sunt următoarele:

1. Crearea unei atmosfere favorabile desfășurării expunerii. Relatările martorului trebuie ascultate cu răbdare, calm și atent, fără a fi întrerupte. Organul de urmărire penală poate interveni, fără a-i sugera, numai în situația în care martorul relatează fapte vădit lipsite de semnificație pentru cauză, în vederea orientării mărturiilor spre obiectul cauzei.

2. Analiza criminalistică a unor secvențe din relatările martorului în scopul punerii în evidență a eventualelor contradicții sau neclarități. Asupra unor momente considerate principale sau de importanță deosebită, organul ce desfășoară audierea poate solicita martorului, firește în mod civilizată și tacticos, anumite precizări inclusiv în ceea ce privește veridicitatea datelor prezentate.

3. Observarea asupra modului de comportare a martorului. Practica demonstrează că martorii care expun faptele așa cum au fost recepționate, sunt siguri și consecvenți în relatările lor. Dacă însă unele fapte sunt tănuite sau denaturate, în expunere se observă mai puțină siguranță, acestea fiind prezentate în mod inhibitiv, neclar și chiar confuz.

4. Acordarea de ajutor martorilor care, din diferite motive, nu reușesc să prezinte mărturia în mod ordonat, sau întâmpină dificultăți în exprimarea gândurilor. Sunt frecvente cazurile când martorii, în special, cei al căror nivel de cunoștințe este redus, fie datorită stării emoționale, fie datorită posibilităților lexico-expresive limitate sau specificului faptelor ce constituie obiectul ascultării, nu sunt în stare să reproducă cu certitudine evenimentele și faptele recepționate în legătură cu fapta penală săvârșită. Se impune deci un ajutor din partea celui ce conduce ascultarea, ajutor care poate avea diverse forme: selectarea unor unități lexicale potrivite, reproducerea grafică (desenul, schița) a faptelor, demonstrarea acestora cu ajutorul anumitor obiecte, fotografiile ș.a.

În faza a treia a ascultării martorilor, denumită de unii autori "fază (etapă) de interogare" sau de "ascultare dirijată", organul judiciar intervine cu întrebări urmărind clarificarea sau precizarea anumitor aspecte ale declarațiilor făcute la etapa de relatare liberă. La interogarea martorilor se procedează în două situații: 1) când martorii de bună-credință pe parcursul relatării libere involuntar comunică date dubioase, incomplete sau contradictorii și 2) în cazul mărturiilor false prezentate de martorii mincinoși.

În legătură cu declarațiile martorului de bună-credință, organul de urmărire penală poate interveni cu trei genuri de întrebări: *de completare*, pentru stabilirea anumitor fapte sau împrejurări de fapt la care martorul din diverse motive nu s-a referit; *de precizare*, urmărindu-se determinarea cu exactitate a unor circumstanțe de loc, de timp, a modului și împrejurărilor în care s-a activat; *de verificare*, destinate, în majoritatea cazurilor, stabilirii surselor din care martorul a obținut informațiile sau a condițiilor în care a avut loc recepționarea acestora.

Respectarea recomandărilor tactice și cerințelor legale a în timpul pregătirii și efectuării audierii

Procedeele tactice, ce constituie tactica ascultării martorilor, după scopul urmărit prin aplicarea lor, se subdivid în trei categorii. Prima categorie include procedeele tactice destinate creării contactului psihologic, acesta prezentând unul din principalii factori de care depinde succesul sau insuccesul ascultării. Categoria a doua cuprinde procedeele menite să acorde martorilor ajutorul necesar la reactivarea memoriei și reproducerea datelor recepționate în urma contactului cu fapta sau împrejurările acesteia. În categoria a treia se înscriu procedeele tactice de influență psihologică în situația în care se impune depășirea mărturiilor false.

Categoriile menționate se aplică în mod consecutiv în cele trei faze în care se desfășoară ascultarea martorilor: *introdactivă, de relatare liberă și de primire a răspunsurilor la întrebările adresate martorului de către organul de urmărire penală.*

Particularități tactice privind audierea martorului minor, persoanelor cu dezabilități și a persoanelor în etate

Tactica ascultării minorilor, va fi stabilită în funcție de nivelul lor de dezvoltare, de capacitățile perceptive și de înțelegere a faptelor și evenimentelor la care au asistat. Astfel, la vârsta de 7-10 ani copiilor le este caracteristică o dezvoltare psihică mai intensă, o creștere accentuată sporită a potențialului perceptiv și de cunoaștere. Datorită noilor cunoștințe lingvistice acumulate, crește mult capacitatea de redare a realității înconjurătoare, primele elemente ale gândirii abstracte.

Anumite particularități specifice are și ascultarea martorilor handicapați, în special, a persoanelor surde și surdomute, care nu de puține ori sunt prezente la locul săvârșirii actelor antisociale.

Tactica ascultării persoanelor surde și surdomute este în funcție de gradul de pregătire a martorului și, firește, de raportul de legătură a acestuia cu cauza. Prin urmare, organul de urmărire penală, are datoria să se informeze în prealabil asupra acestor împrejurări. Cu acest prilej este indicat ca la etapa de pregătire să se stabilească instituția de instruire a martorului surd sau surdomut pentru a obține informația respectivă referitoare la capacitățile și nivelul de cunoștințe ale acestuia. Se recomandă ca interpreții - participanți obligatorii la acest act de cercetare - să fie selectați tot din cadrul instituțiilor de instruire a persoanelor handicapate.

În ce privește tactica ascultării martorilor în etate, aceasta se va stabili în funcție de gradul de evoluție a psihicului. Primele simptome de îmbătrânire vizează potențialul perceptiv și se manifestă prin scăderea posibilităților de percepție vizuală și auditivă. Ca regulă, ele apar la vârsta de 60-65 ani, deși la unele persoane se pot observa mult mai devreme. Pe măsura înaintării în vârstă, regresia psihică devine mai accentuată. Pe lângă scăderea evidentă a capacităților perceptive, apar elemente de disfuncție a gândirii, memoriei și vorbirii, persoanele în vârstă devin suspicioase, susceptibile și iritabile.

Fixarea rezultatelor audierii

Potrivit legislației procesual-penale în vigoare (art. 83, 115 și 140), principalul mijloc de fixare a declarațiilor persoanelor audiate într-o cauză penală, de altfel, ca și a rezultatelor altor acte de cercetare, constituie procesul-verbal, prevăzut din trei părți componente: introdactivă, descriptivă și finală sau de încheiere. Partea introdactivă cuprinde:

a) referiri cu privire la organul în fața căruia martorul sau victima au fost chemați să depună mărturie, locul și data ascultării lor;

b) răspunsurile acestora la întrebările specificate de formularul -tip privind numele, prenumele și numele după tată, locul și anul nașterii, domiciliul, starea familială, studiile și sfera socială în care activează;

c) mențiunile respective referitoare la participarea interpretului, în situația în care cei audiați nu cunosc limba de stat, și privind avertizarea în vederea răspunderii penale în cazul sustragerii de la obligația de a declara adevărul, precum și pentru depuneri mincinoase.

Tema 13. Introducere în metodică criminalistică

Noțiunea, obiectul și sistemul metodicii criminalistice

După studierea elementelor de tehnică criminalistică și a celor de tactică criminalistică, metodologia criminalistică vine să facă o aplicare a acestor elemente generale la specificul infracțiunilor cercetate, fiecare categorie de infracțiuni necesitând, în cadrul anchetei penale, respectarea unor reguli specifice. Aceste reguli au fost generate de experiența anilor de activitate penală, a experienței acumulate de anchetatori de-a lungul timpului.

Metodica criminalistică stabilește folosirea celor mai adecvate reguli de cercetare – mijloace tehnice și procedee tactice criminalistice – care asigură clarificarea problemelor esențiale privitoare la conținutul infracțiunii, participanți, împrejurările în care a fost săvârșită, pentru aflarea adevărului în cadrul procesului penal.

Metodologia criminalistică vizează răspunsul calificat, profesionist, al organului judiciar, în cadrul competențelor și limitelor legale, la un stimul extern – sesizarea unor aspecte care țin de un comportament ce poate întruni elementele constitutive ale uneia sau mai multor infracțiuni. De esență pentru metodologia criminalistică este Ce, Cum și Când să facă organul judiciar pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele importante, în ultimă instanță, pentru realizarea procesului penal.⁵⁶

Metodica criminalistică stabilește atât cadrul în care trebuie să se desfășoare cercetarea diferitelor infracțiuni, cât și particularitățile de care trebuie să se țină seama în instrumentarea fiecărei cauze aflată în lucru. În același timp, este de reținut că ea nu poate și nici nu își propune să afle rețete general valabile, pentru că așa cum orice persoană care a comis o infracțiune sau orice obiect folosit la săvârșirea ei nu este identic decât cu el însuși, tot așa nu pot exista două infracțiuni identice.⁵⁷

În general, dacă ne referim la sarcinile metodicii criminalistice de cercetare a diferitor categorii de infracțiuni, acestea ar putea fi împărțite în generale și speciale.

Sarcinile de ordin general, de obicei, sunt bine definite și rămân neschimbate pe parcursul cercetării, pe când sarcinile speciale pot fi concretizate, modificate, în dependență de natura faptei și alte împrejurări.

Printre sarcinile generale ale metodicii criminalistice pot fi evidențiate:

- asigurarea unei consecvențe în activitatea de combatere a fenomenului infracțional;
- acordarea ajutorului organelor de drept în scopul aflării adevărului în cauzele penale;

Din sarcinile speciale fac parte:

- studierea minuțioasă din perspectivă criminalistică a fenomenului infracțional în ansamblu;
- studierea și generalizarea practicii pozitive de cercetare a cauzelor penale în scopul preîntâmpinării săvârșirii unor astfel de infracțiuni;
- evidențierea unor legități referitoare la activitatea de organizare și realizare a cercetărilor faptelor antisociale;
- elaborarea unor recomandări științifice metodice cu privire la organizarea, cercetarea și preîntâmpinarea infracțiunilor.

Elementele organizatorice, caracteristice activității de cercetare a infracțiunilor, din aspect tactico-metodic sunt bine definite și expuse de mai mulți cercetători, în următoarea consecutivitate. Ele reprezintă câteva etape ale acestui proces:

- etapa de acumulare și apreciere a informației despre activitatea infracțională;
- etapa pornirii pricinii penale și efectuarea acțiunilor procedurale, la faza inițială de cercetare;
- etapa înaintării, verificării versiunilor și planificării cercetării;

⁵⁶ C. Aionițoaie, V. Bercheșan. *Tratat de metodică criminalistică*, vol. I, Ed. Carpați, Craiova, 1994, p. 14

⁵⁷ C. Aionițoaie, V. Bercheșan. *Tratat de metodică criminalistică*, vol. I, Ed. Carpați, Craiova, 1994, p. 16.

- etapa interacțiunii tuturor forțelor implicate în combaterea infracțiunilor.⁵⁸

Aceste etape ale cercetării se evidențiază în diferite situații în mod diferit. De exemplu, la cercetarea unei infracțiuni am putea parcurge toate etapele, în ordinea indicată, în alt caz, am putea parcurge una sau două etape. Configurația activităților de cercetare poate include un număr mare de combinații ale acțiunilor întreprinse.

Principiile metodicii criminalistice

Investigarea cauzelor penale are la bază următoarele principii:

1. Principiul legalității care prevede că activitatea în comun a acestor două organe să se desfășoare în conformitate cu prevederile legislației procesual-penale în vigoare, în caz că urmărirea penală este obligatorie, organul de investigare operativă în conformitate cu art.100 și 101 ale CPP al Republicii Moldova întreprinde măsuri pentru descoperirea și fixarea probelor, reținerea făptuitorului și din însărcinarea ofițerului de urmărire penală efectuează acțiuni de căutare. La solicitarea ofițerului de urmărire penală organul de investigare operativă este obligat să-și dea concursul la efectuarea activităților de urmărire penală și prin participarea sa activă să asigure eficiența acestora.

2. Principiul organizării rațională a interacțiunii, care presupune că activitatea în comun să fie planificată aparte sau prevăzută în mod concret în planul de cercetare a cauzei. Sarcinile organului de investigare operativă trebuie să fie riguros delimitate, astfel ca el să-și poată realiza pe deplin potențialul profesional. Nu poate fi acceptată practica încadrării lucrătorilor operativi în echipa de cercetare doar pentru a pune pe seama lor efectuarea unor activități procedurale cum ar fi audierea martorilor, ridicarea de obiecte, obținerea modelelor de comparație pentru efectuarea expertizei, punerea la curent a învinutului cu materialele cauzei etc.

3. Principiul superiorității ofițerului de urmărire penală constă în capacitatea de organizare și direcționare a activității organelor de investigare operativă încadrate în echipa de cercetare. Având întreaga responsabilitate cu privire la cercetarea faptei, ofițerul de urmărire penală coordonează activitatea participanților la proces și apreciază rezultatele activității lor. Datele obținute pe cale

extraprocesuală, considerate de ofițerul penală inutile sau contradictorii faptelor stabilite prin mijloace procesuale vor fi respinse fără a proceda la formalități procesuale.

4. Principiul independenței organului de investigare operativă de a alege metodele și mijloacele de realizare a sarcinilor ce țin de competența sa. Ofițerul de urmărire penală în mod autonom sau cu participarea organului respectiv va contura problemele ce pot fi rezolvate pe o cale operativă, el însă nu poate decide asupra procedurilor specifice la care va apela organul de investigare operativă.

Etapele activității de cercetare a infracțiunilor

Întreaga structură dinamică a procedurii de cercetare a diferitor categorii de infracțiuni constă din următoarele etape:

a) controlul anticipat a motivelor de pornire a procesului penal și a datelor despre semnele infracțiunii;

b) primirea unei hotărâri procesuale pe baza rezultatelor controlului efectuat;

c) etapa inițială a cercetării;

d) etapa ulterioară a cercetării;

e) sfârșitul cercetării.

Caracteristica criminalistică a infracțiunilor

Problemele ce urmează a fi clarificate în cursul cercetării infracțiunii, se stabilesc în concret, în fiecare cauză în parte, în raport de conținutul infracțiunii săvârșite. Totodată, trebuie lămurite modalitățile concrete în care a fost săvârșită infracțiunea în raport cu natura ei – formă simplă sau agravată – ori, după caz, dacă modurile de operare folosite se constituie în elemente de circumstanțiere ce duc la agravarea faptei. Alteori, din analiza împrejurărilor și modalităților

⁵⁸ Н. А. Селиванов, В. И.Теребилов, Первоначальные следственные действия, М., Изд-во Юр. Лит., 1969, р. 43.

concrete în care s-a săvârșit infracțiunea, în fața cercetării se ridică problema lămuririi locului și timpului când s-a consumat activitatea ilicită, în funcție de aceste elemente fapta putând fi calificată sau nu.⁵⁹

Organizarea și planificarea activității de urmărire penală

După cum denotă exemplele din practica judiciar-penală, cercetarea cauzei poate avea șanse de izbândă doar dacă se va baza pe o organizare chibzuită a activității de urmărire penală, organizare de natură să asigure:

- operativitatea și eficacitatea maximă a actelor procedurale de administrare a probelor;
- depistarea și interpretarea științifică a urmelor materiale ale infracțiunii;
- reținerea și interogarea în termeni rezonabili, din perspectiva tactică, a persoanelor bănuite;
- garantarea confidențialității materialului probatoriu și a datelor cu caracter informativ-existente în cauză.

Odată stabilite, problemele ce trebuie lămurite în raport cu natura infracțiunii și condițiile concrete în care a fost săvârșită, organele judiciare trebuie să desfășoare activitățile specifice de urmărire penală pentru administrarea probelor. Problemele stabilite pot fi lămurite prin efectuarea uneia sau mai multor activități de urmărire penală, menite să ducă la conturarea infracțiunii, identificarea și prinderea făptuitorilor și la dovedirea vinovăției acestora.

Planificarea reprezintă latura cea mai importantă a organizării cercetării faptelor penale, ea asigurând efectuarea acesteia în conformitate cu cerințele legale, în mod temeinic obiectiv și complet. Așa cum se susține în literatura de specialitate și după cum confirmă practica judiciară cercetarea actelor penale, îndeosebi a celor săvârșite în mod intenționat, este de neconceput astfel decât în baza unui plan de lucru, unei programe bine chibzuite și întemeiate pe o analiză profundă a datelor pe care le oferă fapta la o anumită etapă de cercetare penală.

Astfel, planificarea de bază științifică a activității de urmărire penală reflectă:

- finalitatea și principiile de moment ale activității de urmărire penală;
- activitățile ce vor trebui îndeplinite în fiecare dintre aceste etape, modul, mijloacele și condițiile de efectuare;
- termenul și locul unde vor trebui efectuate;
- sfera participanților la realizarea fiecărei activități, cu precizarea atribuțiilor ce le revin;
- controlul și evidența efectuării fiecărei activități;
- bilanțul final al rezultatelor obținute.

Principalele elemente ale planului de urmărire penală sunt:

1. Versiunile care urmează a fi verificate.
2. Problemele pe baza cărora vor fi verificate versiunile.
3. Activitățile care urmează a fi desfășurate.

Utilizarea pe scară largă a cunoștințelor speciale a persoanelor competente

Legislația procesual-penală în vigoare a Republicii Moldova prevede două forme de activitate a persoanelor competente în procesul penal: consultativă, care se realizează prin participarea acestora la efectuarea activităților de procedură cu titlul procesual de specialist, și de examinare științifică a unor fapte sau împrejurări de fapt, efectuată, la cerința organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată, de către persoanele competente încadrate în proces prin ordonanța de dispunere a expertizei judiciare.

În ce privește specialistul, legea prevede participarea obligatorie a persoanei autorizate în medicină la cercetarea cadavrului (art. 120). Participarea specialistului din alte domenii (criminalistică, tehnică, construcție, fizică, chimie etc.) la efectuarea cercetării la fața locului, a experimentului și a reconstituirii, percheziției, audierii ș.a. poate fi dispusă de către organul de cercetare penală sau de instanța de judecată dacă, pornind de la situația concretă a cauzei penale, se consideră oportună.

⁵⁹ C. Aioanițoiaie. Tactica criminalistică – Rolul ei în prevenirea și combaterea infracțiunilor, în *Tratat de tactică criminalistică*, Ed. Carpați, Craiova, 1992, p. 14.

Legislația în vigoare (art 139 Cod.proc.pen.) prevede și a doua formă de participare a specialistului în proces, respectiv, încadrarea acestuia pentru efectuarea constatării sau tehnico-științifice sau medico-legală în trei situații specificate expres în lege: când există pericol de dispariție a unor mijloace de probă, ori de schimbare a unor situații de fapt, sau când este necesară explicarea de urgență a unor fapte sau a unor împrejurări de fapt. Persoana antrenată în această formă de participare în proces a specialistului examinează materialele puse la dispoziția sa și, într-un raport de constatare tehnico-științifică sau medico-legală prezintă organului, care a dispus efectuarea constatării, concluzii sub formă de răspunsuri la întrebările puse spre soluționare pe seama sa.

Legiuitorul nu a determinat noțiunea de expertiză judiciară, specificând doar elementele, caracteristicile de bază ale acesteia. Potrivit prevederilor art.142 al Cod proc.pen expertiza se dispune în situația în care determinarea împrejurărilor relevante pentru cauză reclamă cunoștințe profesionale în domeniile științei, tehnicii, artei etc. Prin urmare, necesitatea aplicării anumitor cunoștințe speciale la determinarea împrejurărilor cauzei reprezintă o primă caracteristică a expertizei și, în același timp, motivația dispunerii acesteia.

După cum este deja cunoscut, în lege (art.143 Cod proc.pen.) sunt prevăzute circumstanțele cauzelor penale pentru a căror clarificare se impune efectuarea expertizei în mod obligatoriu: cauza decedării, natura și gravitatea leziunilor corporale, starea psihică a bănuțitului, învinutului, dacă există suspiciuni referitoare la responsabilitatea acestora, vârsta făptuitorului și a victimei, când circumstanța dată are importanță pentru soluționarea cauzei, dar stabilirea ei pe cale documentară s-a dovedit a fi imposibilă, stării psihice și fizice a părții vătămăte, și a martorului dacă apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just a împrejurărilor ce au importanță pentru cauza penală și de a face declarații despre ele, dacă aceste declarații ulterior vor fi puse, în mod exclusiv sau în principal, la baza hotărării în cauza dată și, în alte cazuri când prin alte probe nu poate fi stabilit adevărul în cauză.

Conlucrarea și interacțiunea serviciilor și organelor abilitate în activitatea de cercetare a infracțiunilor

Una din condițiile indispensabile descoperii la timp și cercetării sub toate aspectele a faptelor penale rezidă în organizarea unei colaborări fructuoase a organelor de urmărire penală cu alte structuri statale investite prin lege să contribuie la combaterea infracțiunilor, în special cu serviciile operative ale Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Justiției, Serviciului de Informație și Securitate. Colaborarea acestor organe ca o formă specifică de interacțiune, adică a activa în comun la descoperirea și cercetarea infracțiunilor se impune de necesitatea corelării mijloacelor și metodelor de lucru ale structurilor menționate, conjugării competențelor cu care acestea sunt dotate.

Tema 14. Metodica cercetării omorului

Conceptul și clasificarea criminalistică a infracțiunilor de omor

Omorul, privarea ilegală, intenționată sau din imprudență, de viață a altei persoane ⁶⁰, face parte din categoria infracțiunilor grave datorită gradului sporit de pericol social pe care îl prezintă. Având ca consecință disființarea fizică a persoanei, omuciderea provoacă daune ireparabile, pentru că, reprezentând creația supremă a naturii, omul viața sa, atât izolată cât și în conexiune socială, este inestimabilă.⁶¹

Specialiștii în materie sunt unanimi în a considera că, pe lângă pericolul pe care îl prezintă, raportat la forma vinovăției, motivul și scopul urmărit, criteriile după care legiuitorul clasifică infracțiunile de omor în cinci mari categorii,⁶² din perspectivă metodică are importanță

⁶⁰ S. Brânză, Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei, Chișinău, 1999, p.8.

⁶¹ E. Stancu, Tratat de criminalistică, București, 2001, p.541.

⁶² Omor intenționat simplu, omor intenționat cu circumstanțe agravante, omor intenționat cu circumstanțe atenuante omorul pruncului de către mamă și omorul din imprudență.

delimitarea actelor de omor în două categorii în funcție de modul în care acestea au fost concepute⁶³. Prima categorie constituie omorurile așa zise evidente care se caracterizează prin faptul că rezoluția infracțională, ca și punerea acesteia în fapt, apare în mod spontan ca urmare a unui conflict între persoane mai mult ori mai puțin apropiate (vecini, prieteni, rude) sau a neînțelegerilor provocate de eventualele comportări inadecvate în stradă, locuri de odihnă sau distracție. Autorii omorurilor evidente activează deschis, rămân la locul faptei sau în preajma acestuia. Ei nu neagă săvârșirea omorului, adeseori autodenunțându-se.

Cea de a doua categorie cuprinde actele de omor premeditat săvârșite în mod tainic, adică după un plan bine chibzuit de operare și ascundere a faptei și a urmărilor acesteia. Datele disprinse din jurisprudența ultimilor ani atestă fără nici o rezervă faptul că omorurile tainice sunt precedate de o complexă activitate de pregătire. Ucigașii studiază modul de viață a viitoarei victime, meditează asupra mijloacelor și a modului de aplicare a acestora în condiții concrete de timp și loc, plăsmuesc alibi și „dovezi” în susținerea acestora în situația unui eventual proces penal. În majoritatea cazurilor omorurile tainice sunt motivate de interese materiale, sentimente de răzbunare sau gelozie⁶⁴ și numai uneori de dorința de a înlesni săvârșirea altei infracțiuni sau ascunderea urmărilor acesteia.

Caracteristica criminalistică a infracțiunilor de omor

În doctrina și practica criminalistică circumstanțele care urmează a fi stabilite în cadrul cercetării unei infracțiuni de omor sunt date în patru categorii după elementele constitutive ale conținutului categoriei în cauză de infracțiuni⁶⁵. Prima cuprinde împrejurările care caracterizează obiectul nemijlocit al infracțiunii, respectiv persoana victimă. Identificarea victimei prezintă importanță pe mai multe planuri inclusive pentru determinarea mobilului infracțiunii și stabilirea persoanelor interesate în moartea sa.

Cea de-a doua categorie îmbrățișează împrejurările care în totalitatea lor reprezintă latura obiectivă a infracțiunii. În situația omorului premeditat, pe lângă stabilirea locului, timpului și a împrejurărilor în care, s-a desfășurat actul de curmare a vieții victimei, este indicat să fie supuse unui studio criminalistic exigent faptele și împrejurările de fapt care specifică sub toate aspectele modul în care s-a activat respectiv, complexul de acțiuni, mijloace și procedee privind aplicarea lor, alte elemente care caracterizează activitatea făptuitorului înainte, în timpul și după uciderea victimei.

O a treia categorie de împrejurări, de stabilirea căror organul de urmărire penală trebuie să fie preocupat pe întregul parcurs al cercetărilor, o constituie ceea ce ține de subiectul infracțiunii. Identificarea ucigașului și a complicilor acestuia reprezintă punctul cheie în care cercetarea omuciderii.

Cercetării îi revine deasemenea sarcina de a stabili calitățile de personalitate a celor implicați în actul infracțional. Organul de urmărire penală trebuie să învederează condițiile de formare a personalității acestora, modul de viață, antecedentele penale în materie, ceea ce se va lua în considerație la încadrarea juridică a faptei, dar și la aplicarea măsurii de pedeapsă.

În sfârșit, o împrejurare care trebuie să fie cu certitudine stabilită o reprezintă mobilul sau scopul infracțiunii. Fără a cunoaște forțele motivaționale care au determinat persoana să conceapă și să pună în executare rezoluția cu privire la uciderea victimei, nu se poate stabili gradul de pericol social pe care îl prezintă autorul infracțiunii, circumstanță care duce la calificarea greșită și încadrarea juridică incorectă a faptei, cu toate consecințele nefaste care decurg din această situație.

Structura caracteristicii criminalistice a omorurilor corespunde cu însăși structura infracțiunii. În sistemul omorurilor pot fi evidențiate câteva elemente, și anume:

- ucigașul și coparticipanții lui;

⁶³ С. Любичев, Криминалистическая характеристика убийств, в Криминалистика, Москва, 1997, п.556, В.В. Крылов, Расследовании убийств, в Криминалистика, Москва, 2004, п.526.

⁶⁴ Т. Medeanu, Crima și criminalul, București, 2002, p.62 și urm.

⁶⁵ Т. Аверьянов, Р. Белкин, Ю. Корухов, Е. Россинская, Криминалистика, Москва, 2000, п.705.

- scopul și motivul omorului;
- metoda de săvârșire a omorului;
- victima;
- locul săvârșirii omorului;
- timpul săvârșirii omorului;
- natura morții;
- cauza nemijlocită a morții.

Participanții la săvârșirea omorului, calitatea și contribuția lor la comiterea infracțiunii constituie o problemă esențială, pe care trebuie să o lamurească.

Un interes practic considerabil, prezintă analiza practicii de urmărire penală orientată la stabilirea indicilor cantitativi a legăturilor între diferite elemente ale caracteristicii criminalistice, folosite la diferite feluri de infracțiuni.

Acțiuni de urmărire penală ce se impun la etapa inițială de cercetare a infracțiunilor de omor

Cercetarea infracțiunii de omor, a celor săvârșite în mod tainic în special, demarează cu cercetarea la fața locului, examinarea medico-legală a cadavrului, audierea martorilor și altor activități procedurale de natură să asigure realizarea sarcinilor etapei de început a urmăririi penale și anume: depistarea și fixarea urmelor materiale ale infracțiunii; stabilirea locului, timpului și a modului în care a fost ucisă victima; obținerea de date utile argumentării unor supoziții posibile (ipoteze) privind persoanele implicate în actul infracțional, inclusiv victima și autorul uciderii acesteia. Ordinea desfășurării activităților menționate se va stabili de la caz la caz în funcție de datele informativ-probante în baza cărora să dispună începerea urmăririi penale, primordialitatea aparținând întotdeauna cercetării la fața locului. În baza, rezultatelor cercetării cadavrului și a locului amplasării acestuia, organul investit cu cercetarea cauzei va putea specifica judicios obiectivele examinării medico-legală a cadavrului, audierii martorilor și a tuturor altor activități preconizate la această etapă de început a urmăririi penale.⁶⁶

Acțiuni de urmărire penală ce se impun la etapa ulterioară de cercetare a infracțiunilor de omor

În dependență de felul omorului și metoda săvârșirii lui, la această etapă sunt concretizate și alte circumstanțe, care formează obiectul probațiunii, dacă ele n-au fost stabilite la etapa inițială de cercetare și în privința lor n-au fost colectate toate probele necesare. Continuarea etapei ulterioare în fiecare caz de omor, este condiționată de specificul situațiilor de urmărire penală, efectuate în scopul verificării lor și de caracterul măsurilor operative de investigație. Etapa ulterioară a cercetării începe, de obicei, după punerea sub învinuire a persoanei învinuite și interogate a ei.⁶⁷

Reconstituirea reprezintă o activitate procedurală auxiliară, ce constă în reproducerea pe cale experimentală a unor fapte și împrejurări ce au însoțit fapta săvârșită sau a întregului mecanism al comiterii infracțiunii, în vederea precizării, prin mijlocirea experimentelor, a modului de producere, în condiții determinate de spațiu și timp, a unui fapt sau fenomen ce gravitează în jurul infracțiunii, sau în vederea precizării dacă un anumit fapt ori fenomen a putut sau nu avea loc. Faptele și împrejurările ce pot fi reproduse pe cale experimentală sunt de o mare diversitate.

Experimentele se efectuează la o dată mai mult sau mai puțin apropiată celei în care s-a săvârșit fapta, timp în care configurația locului a suferit modificări impuse de însăși natura locului producerii faptului (schimbări de a reda circulației o arteră de trafic intens), după cum astfel de modificări se pot datora intervenției voluntare sau involuntare a unor persoane ori fenomene atmosferice. În astfel de cazuri, experimentul va putea fi efectuat după restituirea configurației avute inițial.

⁶⁶ col. de autori Руководство по расследовании убийств, Moscova, 1977, p.336 și urm; V. Bercheșan, J. Dumitrașcu, Cercetarea omorului, în Tratat de metodică Criminalistică, Craiova, 1994, p.74 și urm.

⁶⁷ В. Лисиченко, op. cit., p. 103.

Efectuarea *confruntării* reprezintă activitatea de ascultare concomitentă a persoanelor audiate anterior în aceeași cauză, între ale căror depoziții se constată existența unor contradicții, în scopul înlăturării sau excluderii lor. Alegerea momentului de efectuare a confruntării e condiționat de constatarea nepotrivirilor dintre declarațiile celor ascultați, care poate fi determinat și de unele considerente de ordin tactic.

Prezentarea pentru recunoaștere a persoanelor prezintă cea mai mare importanță nu numai datorită frecvenței, ci mai cu seamă consecințelor pe care le-ar putea antrena falsele indentificări.

Practica existentă în materie a statuat că realizarea acestuia deziderat este în funcție de nivelul de coordonare a activităților procesuale cu cele extraprocusuale. Controlul tehnic și nemijlocit asupra celor bănuți, constatările investigativ – operative făcute cu acest prilej trebuie să eficientizeze actele de urmărire penală, respectiv percheziția, ridicarea de obiecte și documente, ascultarea martorilor, alte activități procesuale care de obicei se preconizează la etapa ulterioară a cercetării omorului.

În situația în care persoana a cărei urme au fost depistate la locul omuciderii întreprinde măsuri de acoperire (înstrăinarea mijlocului de transport, înstrăinarea sau realizarea unor instrumente de natura celor aplicate la suprimarea vieții victimii), degradare sau falsificare a probelor (șantajarea martorilor, coruperea unor persoane în vederea creării de alibi false etc.), reținerea și interogarea acesteia reprezintă o condiție metodică indispensabilă bunei desfășurări în continuare a cercetării cauzei.

Acțiuni procedurale ce urmează a fi realizate la etapa finală de cercetare a omorului

Atunci când făptuitorul este stabilit și în baza unui probatoriu incontestabil, pus sub învinuire, sarcinile etapei finale se vor stabili în dependență de cazul concret. Pe de o parte se vor realiza acele acțiuni, recent apărute, în vederea demascării ucigașului chiler (verificarea alibiurilor, urmărirea și identificarea armei și a altor obiecte – corp delict), iar pe de altă parte, se vor organiza operații tactice cu scopul verificării versiunilor posibile cu privire la persoana care a organizat uciderea victimii, a altor persoane implicate în actul infracțional.

Particularități metodice privind cercetarea omorului urmat de dezmembrarea cadavrului

Un sprijin considerabil al versiunii cu privire la implicarea anumitei persoane la săvârșirea infracțiunii de omor îl poate oferi expertiza biologică a urmelor de pe suprafețele mijloacelor de transport folosite la transportarea cadavrului, a părților dezmembrate ale acestuia, a uneltelor sau instrumentelor aplicate la suprimarea vieții victimii, în ipoteza în care în mod cert se stabilește omogenitatea lor cu mostrele de la cadavrul victimii.

Rezultă deci în mod implicit că dispunere și efectuarea expertizei biologice sau biocriminalistice, după cum aceasta mai este denumită în literatura de specialitate⁶⁸, ține de categoria activităților desfășurate de către organul de urmărire penală în mod prioritar, la etapa inițială de cercetare, sau chiar imediat după finisarea cercetării la fața locului. Urgența efectuării acestui gen de expertiză se impune și de vulnerabilitatea pe care o manifestă urmele biologice la factorii de mediu și timp.

Metodica cercetării infracțiunilor de omor la comandă

Omorul săvârșit de ucigași angajați contra plată de către terțe persoane, cunoscut sub denumirea de omor la comandă, reprezintă o categorie aparte de infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, a cărei cercetare penală, după cum adevărește practica judiciară din Republica Moldova și din țările vecine acesteia, s-a dovedit a fi deosebit de dificilă⁶⁹.

Caracterul anevoios al cercetării categoriei în cauză de infracțiuni este condiționat de mai mulți factori. În primul rând, săvârșirea omorului la comandă apereoric presupune cooperarea intelectuală și fizică a două sau mai multor persoane: a celei care comandă uciderea victimii și a celei ce pune în fapt omorul acesteia. Adeseori, pentru a rămâne în anonim, persoanele care comandă infracțiunea încadrează persoane intermediare pe seama cărora pun diverse activități

⁶⁸ N. Zamfirescu, op.cit. p 128.

⁶⁹ А.Бородулин, Расследование убийств, совершаемых наемными лицами, в Криминалистика, Москва, 1999, p. 398.

vizând organizarea omorului ca, spre exemplu, selectarea după anumiți criterii a persoanei ucigașe, negocierea condițiilor „acordului” infracțional și verificarea realizării acestuia, efectuarea tranzacțiilor bănești ș.a. Participația la săvârșirea infracțiunii a două sau a mai multor persoane, avantajează, după cum pe bună dreptate se susține în literatura juridică, relizarea infracțiunii sub raportul săvârșirii și ascunderii urmelor ei.⁷⁰

În literatura de specialitate se susține insistent formula metodică potrivit căreia cercetarea omorului la comandă trebuie să demareze cu studierea persoanei victimei, a modului de voință și a anturajului acesteia ca, în baza datelor obținute, să se omită cea mai plauzibilă versiune cu privire la persoana care a comandat omorul. În continuare organul investit cu cercetarea cauzei va studia, potrivit autorilor formulei în discuție, sferile de activitate a persoanei bănuite că a organizat uciderea victimii, a legăturilor sale pe plan economic, sociopolitic și juridic pentru a evidenția subiectul intermediar și, prin mijlocirea acestuia, executorul nemijlocit al infracțiunii.⁷¹

Tema 15. Metodica cercetării infracțiunilor din domeniul patrimoniului

Conceptul și caracteristica criminalistică a infracțiunilor din domeniul patrimoniului

Legea în vigoare deosebește 6 forme de sustragere; furtul, jaful, tâlhăria, escrocheria, însușirea și pungășia. Fiecare formă de sustragere are particularitățile sale, care ne dau posibilitatea de a deosebi o formă de sustragere de alta. De aceea, stabilirea exactă a semnelor juridice ale fiecărei forme de sustragere are o importanță deosebit de mare la calificarea corectă a infracțiunii concrete.

Deosebim următoarele trăsături generale ale infracțiunilor de furt:

- Cum și în ce mod se săvârșesc infracțiunile de acest gen (care este comportamentul infractorului la momentul comiterii actului criminal, dacă sustragerea este comisă prin pătrundere sau nu, în cazul în care infractorul folosește anumite arme sau instrumente, ar fi necesar de stabilit în privința cui sau căror obiecte se folosesc acestea).
- Care din semnele descoperite la momentul efectuării acțiunilor procesuale demonstrează că infracțiunea a fost săvârșită într-un mod sau altul (depistarea urmelor de spargere, concluziile expertului care dovedesc faptul depășirii unor bariere etc.).
- Unde pot fi descoperite anumite urme sau probe ale infracțiunii de furt (la fața locului, la domiciliul sau locul de muncă al infractorului, pe hainele și corpul victimei sau infractorului etc.).

Dacă e să ne referim la modul de operare al infractorului în cazul furturilor, atunci putem enumera următoarele metode și mijloace de comitere a furturilor:

- Pe calea spargerii ușilor;
- Pe calea descuierii și spargerii lacătelor;
- Pe calea spargerii ferestrelor;
- Pe calea spargerii și sfărării tavanului, pereților, podelei;
- Pe calea demontării acoperișului, hornului, cuptorului;
- Pe calea săpării unui canal prin pământ sau prin subsol;
- Furtul din buzunare;
- Furtul averii care este lăsată temporar fără supraveghere și la care există acces liber;
- Furtul de și din automobile; etc.

Caracteristica criminalistică a infracțiunilor are scopul de a asigura urmărirea potrivit unui anumit volum de informație, care ar contribui la stabilirea circumstanțelor săvârșirii faptei ilicite.

În structura caracteristicii criminalistice pot fi incluse următoarele elemente:

⁷⁰ C. Bulai, Drept penal român (partea generală) București, 1992, p.188.

⁷¹ А. Бородулин, op.cit. p.119.

- a) ambianța în care a fost săvârșită infracțiunea;
- b) modul săvârșirii infracțiunii;
- c) modul de ascundere a urmelor infracțiunii;
- d) mecanismul săvârșirii infracțiunii;
- e) obiectul atentatului;
- f) particularitățile personale ale învinuitului;
- g) datele privind personalitatea părții vătămate.

Această sistemă a caracteristicii criminalistice poate fi precizată și completată reieșindu-se din faptul că în literatura de specialitate sunt expuse diferite opinii privind această structură.

Circumstanțele ce urmează a fi stabilite folosite la cercetarea furturilor din proprietatea statului, proprietatea publică și din proprietatea privată a cetățenilor

Principalele probleme care se cer a fi rezolvate, sunt următoarele:

1. Determinarea *concretă a bunurilor mobile* luate din posesia sau detinerea legitimă a unei persoane. De rezolvarea acestei probleme depind atât încadrarea faptei în prevederile art. 186 CP al RM, cât și stabilirea calității, cantității și valorii bunurilor furate, în vederea estimării cuantumului prejudiciului cauzat și a recuperării sale.⁷² Determinarea precisă, concretă a bunurilor furate, oferă posibilitatea urmăririi lor, în vederea identificării și recuperării acestuia, precum și a prinderii făptuitorului.

Pe parcursul investigării infracțiunilor de furt este absolut necesară demonstrarea și stabilirea caracterului și *mărimii prejudiciului* (pagubei) materiale cauzate prin infracțiune.

2. Stabilirea *exactă a locului și a momentului* săvârșirii faptei are semnificații juridice multiple. De exemplu, în funcție de locul din care s-a sustras se poate califica sustragerea pe ascuns simplă, de două s-au mai multe persoane, s-au prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare s-au locuință.

3. Identificarea mijloacelor și metodelor folosite în săvârșirea infracțiunii, servește la încadrarea juridică a faptei în categoria furtului (furt săvârșit de către o persoană având asupra sa o armă, prin efracție, escaladare, etc.). *Cunoașterea modului* de săvârșire a furtului are o importanță deosebită la stabilirea gradului pericolului social al acțiunilor întreprinse și la calificarea corectă a acestor infracțiuni.

4. Identificarea făptuitorilor și a participanților la săvârșirea furtului, pe lângă importanța sa cunoscută, este absolut necesară pentru conturarea formelor calificate a furtului și pentru stabilirea exactă a răspunderii ce revine fiecărui coautor ori complice, în funcție de contribuția avută la săvârșirea infracțiunii, la tăinuirea bunurilor sau la favorizarea infractorului.

5. Identificarea persoane vătămate, operația care trebuie privită sub două aspecte:

a) Identificarea posesorului unor bunuri furate și descoperite asupra autorului. De exemplu, sunt dese cazurile în care se săvârșesc furturi din apartamente, din autoturisme, de la serviciu, bunurile sustrate fiind ori ascunse

sau folosite de făptuitor, în diverse moduri, inclusiv puse în vânzare. În asemenea împrejurări este nevoie să se procedeze la stabilirea persoanelor cărora le-au aparținut aceste bunuri.

b) Identificarea persoane vătămate, reprezintă o sarcină deosebită în cazul săvârșirii furtului care odată cu bunurile i-a sustras și actele de identitate.

6. Stabilirea condițiilor care au favorizat săvârșirea infracțiunii, reprezintă o sarcină cu caracter preventiv, în sensul sprijinirii, a îndrumării celor în drept se i-au măsuri eficace de asigurare a securității, a pazei bunurilor aparținând proprietarului.

Cunoașterea cauzelor și condițiilor, care contribuie la comiterea furturilor joacă un rol important atât la descoperirea cu succes a acestor infracțiuni, cât și la prevenirea și comiterea infracțiunilor de acest gen.

Determinarea corectă a *conținutului obiectului probațiunii* este posibilă doar atunci, când va fi stabilită o legătură între circumstanțele care urmează a fi dovedite și prevederile dreptului penal. Această legătură constă în aceea că normele dreptului penal stabilesc elementele generale

⁷² I. Mircea, Criminalistica, Ed. „Lumina-Lex”, București, 1999, p. 276.

ale componenței de infracțiune, definesc noțiunea de intenție, coparticipare, indică elementele calificative.

Determinarea corectă a *circumstanțelor ce urmează a fi cercetate* contribuie la stabilirea datelor faptice cu privire la cauza penală, ceea ce reprezintă una din condițiile de bază ale calificării corecte a infracțiunii. Calificarea la rândul său reprezintă un mijloc eficient de verificare a conținutului circumstanțelor ce trebuie stabilite în procesul cercetării penale pentru luarea unor concluzii cu privire la prezența componenței date de infracțiune într-o acțiune criminală concretă.

Acțiunile procedurale ce urmează a fi realizate la etapa inițială de cercetare a acestei categorii de infracțiuni

Cercetarea la fața locului constituie una dintre cele mai complexe și importante activități, ale cărei rezultate condiționează de cele mai multe ori, nu numai direcția ci însăși finalitatea investigațiilor ce se efectuează în cauza dată.⁷³

Audierea martorilor. În conformitate cu prevederile art. 90 CPP al RM, martorul este persoana citată în această calitate de organul de urmărire penală sau de instanță, precum și persoana care face declarație, în modul prevăzut de lege, în calitate de martor. Ca martori pot fi citate persoanele care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză.

Prinderea și reținerea făptuitorului. Persoanele ajunse primele la fața locului, pe lângă cele arătate, trebuie să identifice acele persoane, care au perceput, prin propriile simțuri, întreaga activitate infracțională sau fragmente ale acesteia.

Identificarea și prinderea făptuitorului constituie o activitate esențială a organului de urmărire penală, asupra căreia se pune accentul din primul moment al cercetării. În acest scop, sunt folosite toate datele desprinse din cercetarea la fața locului, din ascultarea persoanei vătămate, a martorilor, precum și din constatările tehnico-științifice, din expertizele criminalistice ori alte expertize judiciare efectuate în cauză.⁷⁴

Efectuarea percheziției este o activitate procedurală deosebit de utilă și necesară, ea oferind posibilitatea descoperirii bunurilor furate, precum și altor mijloace materiale de probă capabile să servească la elucidarea cauzei.

Acțiuni ce urmează a fi realizate la etapa ulterioară de cercetare a acestor infracțiuni

În cadrul etapei ulterioare, la cercetarea infracțiunilor săvârșite de grupuri criminale organizate, eforturile organelor de urmărire penală și celor cu funcții operative de investigații, sunt îndreptate spre examinarea, verificarea și aprecierea materialului acumulat la etapa inițială de cercetare, planificarea unor noi acțiuni, în scopul clarificării tuturor circumstanțelor faptei săvârșite, stabilirea condițiilor care au favorizat săvârșirea faptei.

Printre acțiunile întreprinse de organul de urmărire penală, la această etapă, distingem:

- audierea învinuitului;
- reconstituirea faptei;
- ridicarea unor obiecte și documente;
- prezentarea spre recunoaștere a persoanelor și obiectelor;
- confruntarea;
- verificarea declarațiilor la locul săvârșirii faptei;
- obținerea unor modele experimentale de comparație;
- dispunerea și efectuarea expertizelor judiciare;
- experimentul judiciar ș. a.

Acțiuni procedurale ce urmează a fi realizate la etapa finală de cercetare a acestor infracțiuni

Atunci când făptuitorul este stabilit și în baza unui probatoriu incontestabil, pus sub învinuire, sarcinile etapei finale se vor stabili în dependență de cazul concret. Pe de o parte se vor

⁷³ S. Doraș, Criminalistica, vol. II, Ed., Tipografia Centrală, Chișinău, 1999, p. 43.

⁷⁴ I. Iacobuță, Criminalistica, ed. Junimea, Iași, 2001, p. 550.

realiza acele acțiuni, recent apărute, în vederea demascării acțiunilor ilicite (verificarea alibiurilor, urmărirea și identificarea altor obiecte – corp delict), iar pe de altă parte, se vor organiza operații tactice cu scopul verificării versiunilor posibile cu privire la persoana care a săvârșit infracțiunea, precum și a altor persoane implicate în actul infracțional.

Tema 16. Metodica cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane

Noțiunea și formele traficului de ființe umane

Conform dispoziției art. 165 Cod Penal al Republicii Moldova traficul de ființe umane constă în recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane în scop de exploatare sexuală, comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forțate, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor pentru transplantare.

După forma de exploatare a victimei traficul cunoaște următoarele aspecte:⁷⁵

- traficul de persoane în vederea prostituției acestora și a altor forme de exploatare sexuală;
- traficul de femei în scopul căsătoriilor forțate;
- traficul de femei gravide și mame surogat;
- traficul de copii în scopul adopției ilegale;
- traficul de copii în scopul militar;
- traficul de copii și persoane inapte de muncă în scopul cerșetoriei;
- traficul în scopul prelevării de organe.

Cele enumerate mai sus reprezintă o clasificare sumară a victimelor traficului de ființe umane. Ceea ce ține de clasificarea organizării traficantilor putem deosebi:⁷⁶

- trafic ocazional care se caracterizează numai prin transportul victimelor;
- trafic realizat de bande sau grupuri mici de traficanti, caracteristic cărora este organizarea slabă la nivelul grupului, lipsa de specializare a membrilor acestuia. De obicei, aceste grupuri se folosesc de aceeași schemă, aceasta este, deseori, cauza descoperirii lor.
- traficul realizat în rețele internaționale organizate special în acest scop (forma cea mai periculoasă). Grupurile sunt organizate foarte riguros și desfașoară activitatea prin intermediul rețelelor mondiale.

Evaluarea datelor primare și pornirea urmăririi penale

Traficul de persoane reprezintă un tip de activitate infracțional specific, realizat în mai multe etape succesive, constituind un singur act infracțional sub aspect juridico-penal.

Recrutarea - este etapa întâi și constă în ademenirea potențialelor victime, care urmează a fi exploatate în vederea obținerii de profit. Metodele de recrutare ale persoanelor sunt variate și depind de nivelul de organizare al traficantilor și de categoria victimei. Recrutatorul poate aparține unei structuri organizate, poate însă activa și în mod individual sau în calitate de agent al diferitor firme fantome.⁷⁷

Transportarea. În marea majoritate a cazurilor transportarea este efectuată cu vehicule auto, sau cu trenul deoarece aceste mijloace de transport sunt mai flexibile. Traversarea hotarelor și intrarea în țară de destinație poate fi: legală (sub pretextul unei călătorii sau deplasări de serviciu, la studii, în cazul posesiei pașapoartului cu viza de turist sau respectiv-student), sau ilegală (cu pașapoarte false sau vize false, sau chiar în lipsa acestora, având aranjamente cu ofițerii de la vamă).

⁷⁵ M. Avram, T. Popovici, V. Cobășneanu. Cercetarea infracțiunilor contra persoanei. Ghidul ofițerului de urmărire penală. - Chișinău: Editura „Arc”, 2004, p. 143.

⁷⁶ P. Holmes. Îndrumar pentru colaboratorii organelor de drept ale Republicii Moldova privind cele mai eficiente metode de combatere a traficantilor de persoane. - Chișinău: Editura „Combinatul Poligrafic”, 2005, p. 324.

⁷⁷ Д. Мисаил-Никитин, А. Ревенко, В. Сеуцэ, А. Горчаг. Продотвращение торговли женщинами. - Кишинэу, 2003, с. 33.

Exploatarea are loc după ce victima a pierdut orice contact cu anturajul obișnuit acesteia, atunci când traficanții își dau seama că ea în totalitate acum depinde de ei. Când acest scop este atins, adică acapararea puterii depline asupra persoanei, se trece la izolarea acesteia și exploatarea propriu-zisă, în unele cazuri⁷⁸, sau transmiterea victimei ”din mâna în mâna” până se ajunge la destinația finală.

Studiile de caz⁷⁹ arată că, de obicei, organele de urmărire penală pornesc urmărirea penală fiind sesizate prin una din modalitățile prevăzute de legea penală, și anume prin plângere sau denunț, depuse de către victimele traficului sau de către persoane apropiate ale victimelor.

Cu parere de rău, cazuri când infracțiunea este depistată de către lucrătorii organelor de urmărire penală sunt destul de rare. Aceasta pentru că structurile date duc lipsa de personal special instruit pentru a activa în asemenea situații.

Rolul activității investigativ-operative la etapa inițială a cercetării traficului cu ființe umane

Legea cu privire la activitatea operativă de investigație prevede în art.6 alin.(4), că în procesul efectuării măsurilor operative de investigație se face uz de sisteme informaționale, de aparate de înregistrare video, aparate de fotografiat și de alte mijloace tehnice moderne. Pentru aceasta sunt folosite:

- înregistrarea video a operațiunii de supraveghere;
- sisteme video poziționate pe stradă;
- sisteme video ale localurilor vizitate;
- consolidare documentară.⁸⁰

O înregistrare video formează o înregistrare incontestabilă a probei, care practic face imposibilă atacarea acesteia de către apărarea banuitului.

Pe parcursul cercetării infracțiunilor din domeniul traficului de ființe umane trebuie să fie cunoscute și elucidate următoarele circumstanțe:

- organizarea infractorilor;
- cine a savârșit infracțiunea;
- modul de tănuire a urmelor infracțiunii;
- instrumentele și mijloacele folosite în săvârșirea infracțiunii;
- împrejurările și premisele care contribuie la săvârșirea infracțiunii;
- profitul infractorului;
- motivul și scopul infracțiunii;
- tendințele noi apărute în modul de operare al infractorilor.

Coordonarea și planificarea activității de urmărire penală

Pentru aceasta el întocmește un plan în care se includ toate aspectele ce urmează a fi stabilite, și anume:⁸¹

- fapte referitoare la existența elementelor infracțiunii precum și cauzele care înlătură caracterul penal al fetei;
- circumstanțele agravante sau atenuante prevăzute de lege care influențiază răspunderea penală a făptuitorului;
- date personale care caracterizează înculpatul și victima;
- mărimea daunei cauzate prin infracțiune;
- existența bunurilor dobândite prin infracțiune;
- stabilirea circumstanțelor relevante la individualizarea pedepsei;
- stabilirea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

⁷⁸ A se vedea: Dosar penal nr. 2011031935 Comisariatul de Poliție al sectorului Buiucani, Chișinău.

⁷⁹ A se vedea: Dosar penal nr. 201103156 Comisariatul de poliție al sectorului Buiucani, Chișinău; Dosar penal nr. 2011032128 Comisariat de Poliție al sectorului Buiucani, Chișinău.

⁸⁰ www.scribd.com // C.Stamate Popescu. Trafic cu ființe umane, p. 9.

⁸¹ Н. Селиванов, А. Дворкин. Пособие для следователя. - Москва 1999, с. 208.

Activitățile de administrare a probelor desfășurate la etapa ulterioară de cercetare

Percheziția și ridicarea de obiecte și documente. Efectuarea percheziției este unica activitate destinată străngerii probelor infracțiunii, efectuarea căreia presupune utilizarea anumitor forme de constrângere.⁸²

Identificarea, reținerea și audierea persoanelor implicate în traficul de ființe umane. Identificarea persoanelor implicate în infracțiunea dată este complicată și multilaterală. Operațiunile întreprinse de către organul de urmărire penală, de altfel, în mare parte, sunt similare cu procedeele efectuate în cadrul cercetării și altor categorii de infracțiuni.

Disponerea și efectuarea expertizelor judiciare. În situația dată, organul de urmărire penală poate apela la cunoștințele unui specialist dispunând efectuarea expertizei judiciare sau a constatării tehnico-științifice sau medico-legale.

Prezentarea spre recunoaștere a persoanelor și obiectelor - este o activitate des aplicată în cadrul cercetării infracțiunilor de trafic de persoane. Aceasta contribuie în mod direct la stabilirea infractorului, a modului de operare și a împrejurărilor în care s-a activat.

Interacțiunea organelor competente în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane pe plan intern și internațional

Tema 17. Metodica cercetării infracțiunilor din domeniul rotației ilegale a substanțelor narcotice

Noțiunea și caracteristica criminalistică a infracțiunilor privind traficul de substanțe narcotice

Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, este prevăzută de art. 217 CP al RM. Alineatul 1 al acestui articol: Activitatea ilegală privind circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, adică cultivarea de plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope, prelucrarea sau utilizarea a astfel de plante, elaborarea, producerea, fabricarea, extragerea, prelucrarea, deținerea, păstrarea, eliberarea, comercializarea, distribuirea, procurarea, livrarea, expedierea, importul, exportul, nimicirea substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor, supuse controlului în conformitate cu legislația, precum și organizarea consumului de asemenea substanțe fără autorizație, se pedepsește cu amendă sau cu închisoare sau cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

După câte menționează autorul rus A.N. Vasiliev, „caracteristica criminalistică a infracțiunilor” cuprinde următoarele elemente interdependente:

- metoda de săvârșire a infracțiunii;
- circumstanțele comiterii infracțiunii;
- obiectul nemijlocit asupra căruia se răsfrânge atentatul criminal;
- condițiile de pază a acestuia (inclusiv caracteristica deplină a persoanelor însărcinate cu asigurarea integrității și inviolabilității bunurilor materiale);
- personalitatea subiectului infracțiunii (infractorului);
- activitatea de mascare, îndreptată spre ascunderea urmelor infracțiunii și a persoanelor vinovate întreprinsă în procesul pregătirii infracțiunii, la momentul comiterii acesteia, cât și ulterior.⁸³

Caracteristica criminalistică a traficului de substanțe narcotice are o importanță primordială, deoarece, ne oferă posibilitatea de a înțelege, care elemente necesită a fi clarificate, esența și particularitățile fiecărui element, alte chestiuni cu privire la fapta săvârșită.

Împrejurările ce urmează a fi stabilite în cadrul cercetării infracțiunilor de trafic de substanțe narcotice

Este cunoscut faptul că metodica criminalistică are la temelie un șir de principii – puncte de reper, idei fundamentale, bazate pe respectarea legii, care indică direcția de activitate, ce fel de recomandări criminalistice să folosim în cazul cercetării unei categorii de infracțiuni sau alta.⁸⁴

⁸² S. Doraș. Criminalistica. Elemente de tactică. Vol. II. - Chișinău: Editura „Tipografia Centrală”, 1995, p. 85.

⁸³ Васильев А.Н., Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений, М., 1978, p. 46.

⁸⁴ А.Н. Колесниченко, Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений, Харьков, 1965, p. 27.

Un set de circumstanțe ce trebuie stabilite o prezintă grupa circumstanțelor cu caracter precriminal. Ele se stabilesc în urma clarificării următoarelor probleme:

- când, în ce circumstanțe, pe ce cale, în ce condiții au ajuns drogurile în acel loc (apartament, depozit, încăpere) cu ce scop, de unde, de la cine și de către cine au fost aduse;
- ce persoane pot comunica anumite informații cu privire la apariția drogurilor sau altor izvoare ce conțin asemenea date;
- persoanele care au preluat drogurile;
- ce împrejurări (evenimente, procese, fapte, etc.) au contribuit (stimulat) la apariția intenției criminale, a tendinței de a efectua operații cu drogurile;
- ce persoane dispun de anumite informații cu privire la droguri (circulația, prețul, locul aflării, măsurile de asigurare a integrității lor etc.);
- care este modul de viață și cu cine întreține relații persoana implicată în afacerile cu droguri, precum și dacă n-a săvârșit anterior alte infracțiuni inclusiv din rândul celor nedescoperite.

Reguli metodice generale recomandate la cercetarea infracțiunilor de trafic de substanțe narcotice

Conținutul recomandărilor metodice criminalistice, referitoare la activitatea de cercetare a infracțiunilor privind traficul de droguri, include:

1. *Acumularea de informații cu privire la direcția principală a activității criminale privind traficul de droguri.*
2. *Asigurarea rolului practic al recomandărilor metodice* în activitatea de cercetare a acestor infracțiuni, presupune crearea unui sistem viabil al activității de combatere a crimelor, care ar putea să asigure superioritatea, în plan strategic și tactic a organelor abilitate cu asemenea împuterniciri, pentru a avea posibilitatea să anihileze posibilele încercări de a împiedica cercetarea.
3. *Folosirea iscusită a unor procedee, care anterior în cazuri similare au dat rezultate pozitive.*
4. *Necesitatea evidenței activității criminale anterioare.* În activitatea de planificare curentă, trebuie să se țină cont de specificul tuturor infracțiunilor de acest gen săvârșite anterior. În dependență de specificul activității infracționale, trebuie planificată și activitatea de administrare a probelor. De exemplu, o grupare criminală specializată în săvârșirea infracțiunilor din domeniul rotației substanțelor narcotice, va parcurge un ciclu de operații ca: creșterea materiei prime; strângerea și prelucrarea; traficul și realizarea substanțelor narcotice. Cunoașterea acestui mecanism (ciclu) ne poate orienta spre luarea unor măsuri eficiente de documentare a membrilor grupării criminale.
5. *Necesitatea asigurării interacțiunii colaboratorilor mai multor servicii.* În activitatea de combatere a activității infracționale a grupărilor traficantilor de droguri, interacțiunea are o importanță deosebită, deoarece cât nu ar fi de mare dorința unui singur organ de urmărire penală să cerceteze, sub toate aspectele, activitatea criminală a unei grupări, acest lucru nu-i va reuși.

Activitățile de urmărirea penală efectuate la etapa inițială a cercetării infracțiunilor de trafic de substanțe narcotice

Printre acțiunile etapei inițiale de cercetare pot fi enumerate:

- reținerea și luarea măsurilor de reprimare față de infractori;
- percheziția corporală a infractorilor;
- cercetarea la fața locului;
- audierea bănușilor, martorilor-oculari și a altor persoane;
- examinarea obiectelor și documentelor;
- percheziția și ridicarea de bunuri și obiecte ș.a.

Continuarea cercetărilor, după efectuarea activităților care nu suferă amânare, în fiecare caz aparte, este condiționată de specificul situațiilor de urmărire penală, de măsurile preconizate în scopul verificării lor și de caracterul măsurilor operative de investigație.

Activitățile de administrare a probelor desfășurate la etapa ulterioară de cercetare a acestei categorii de infracțiuni

Etapa ulterioară a cercetării începe, de obicei, după punerea sub învinuire a făptuitorilor.⁸⁵

Acțiunile procesuale ulterioare reprezintă o totalitate de acțiuni ale organului de urmărire penală, care se efectuează după punerea sub învinuire a făptuitorilor, în scopul cercetării faptei sub toate aspectele, pentru stabilirea și identificarea tuturor infractorilor, administrarea materialului probant despre infracțiunile săvârșite și tragerea la răspundere penală a acestora.

În cadrul etapei ulterioare, la cercetarea infracțiunilor de trafic de substanțe narcotice, eforturile organelor de urmărire penală și celor cu funcții operative de investigații, sunt îndreptate spre examinarea, verificarea și aprecierea materialului acumulat la etapa inițială de cercetare, planificarea unor noi acțiuni, în scopul clarificării tuturor circumstanțelor faptei săvârșite, stabilirea condițiilor care au favorizat săvârșirea faptei.

Printre acțiunile întreprinse de organul de urmărire penală, la această etapă, distingem:

- audierea învinuitului;
- reconstituirea faptei;
- ridicarea unor obiecte și documente;
- prezentarea spre recunoaștere a persoanelor și obiectelor;
- confruntarea;
- verificarea declarațiilor la locul săvârșirii faptei;
- obținerea unor modele experimentale de comparație;
- dispunerea și efectuarea expertizelor judiciare;
- experimentul judiciar ș.a.

⁸⁵ В. Лисиченко, Советская криминалистика, Киев, 1988, р. 103.